

Audiovisuaalinen kulttuuri digitaalisessa ympäristössä

Poliittiset linjaukset

Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2012:31

Audiovisuaalinen kulttuuri digitaalisessa ympäristössä

Poliittiset linjaukset

Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2012:31

Opetus- ja kulttuuriministeriö / Undervisnings- och kulturministeriet
Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan osasto / Kultur-, idrotts- och ungdomspolitiska avdelningen
PL / PB 29
00023 Valtioneuvosto / Statsrådet

www.minedu.fi/julkaisut

Taitto / Ombrytning: Teija Metsänperä
Kannen kuvan suunnittelu / Design av pärmbilden: Kai Vase
Kannen kuva / Pärmbild: Kansallinen audiovisuaalinen arkisto

ISBN 978-952-263-182-4 (nid.)
ISBN 978-952-263-183-1 (PDF)
ISSN-L 1799-0343
ISSN 1799-0343 (painettu)
ISSN 1799-0351 (PDF)

Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja / Undervisnings- och kulturministeriets publikationer 2012:31

Esipuhe

Dramaturgi, ohjaaja ja vapaa kirjailija Tuomas Timonen kirjoitti vuonna 2011 Suomen Näytelmäkirjailijaliiton 90-vuotisjuhlaan ”virallisen provokaatiopuheen” aiheesta mihin näytelmäkirjailijoita ja käsikirjoittajia tarvitaan tulevaisuudessa. Timonen letkautti, ettei mihinkään ja pohti taiteilijoille asetettuja rooleja. Hän päätyi tähän: ”Näytelmät ja käsikirjoitukset osallistuvat – tarvittiinpa niitä tai ei – keskusteluun siitä, mikä ihminen on, mitä on elää ihmisenä, ja muuttavat sitä – suuntaan tai toiseen. Siinä, osana tätä keskustelua, meillä kullakin on pieni mahdollisuus joko pahentaa tai parantaa maailmaa”.

Suomalaista sisältöä eivät voi tehdä muut kuin suomalaiset. Tämä ei tarkoita kansainvälisten tarinoiden väheksymistä, vaan sitä että kotimaisten sisältöjen syntymiselle on luotava hyvät edellytykset. Kulttuurin merkitysten lisäksi kotimainen tuotanto on myös työtä kotimaisille tekijöille. Audiovisuaalinen kulttuuri on tärkeä kulttuurin ala koska sen sisällöt on melkein jokaiselle helposti saatavana. Se on hienoa matalan kynnyksen kulttuuria.

Hyvää sisältöä, tarinoita siitä mitä ihminen on, ei synny ilman hyviä olosuhteita luovan työn tekemiseen. Ministeri ei voi käskytää audiovisuaalista alaa, mutta toivon, että voin kannustaa alan ihmisiä reiluun ja oikeudenmukaiseen sopimuskulttuuriin.

Kulttuuripoliittisesti on tärkeää, että kaikki alan osapuolet vahvistavat kotimaisten sisältöjen syntymistä ja niiden monipuolisuutta. Vuoden 2013 alusta voimaan tulevan Yle-Veron tulee kannustaa Yleisradiota lisäpanostuksiin YLE:n ulkopuolisten ohjelmasisältöjen tuotantojen rahoittamisessa. Oikeudenmukainen vaatimus olisi myös vaatia alan kaupallistakin toimijoilta vastuuta sisällön rahoittamisesta. Kulttuurin määrärahoihin kohdistuvien paineiden vuoksi audiovisuaalisten sisältöjen tukijärjestelmiä pitää uudistaa.

Audiovisuaalisen kulttuurin poliittiset linjaukset vastaavat hallitusohjelman tavoitteisiin. Niistä tärkeimpiä ovat esimerkiksi kulttuurin tuen painottuminen taiteen ja kulttuurin sisällön luomiseen ja levittämiseen, kulttuuriyrittäjyyden ja luovien alojen työpaikkojen syntymisen tukeminen, kulttuuriviennin edistäminen sekä lastenkulttuurin aseman ja toimintaedellytysten vahvistaminen.

Audiovisuaalisen kulttuurin poliittisilla linjauksilla jatketaan 2000-luvulla alkanutta kotimaisen elokuvan ja tv-draaman sekä muiden av-sisältöjen hyvää kehitystä.

Viimeisten kymmenen vuoden aikana digitaalisen tekniikan käyttö on läpäissyt koko audiovisuaalisen kulttuurin. Se vaikuttaa tekijöiden tulonmuodostukseen, alan yritysra-kenteeseen, jakelukanaviin ja katsojien valintoihin.

Haluan omalta osaltani kulttuuriministerinä olla mukana luomassa monipuolista ja runsasta audiovisuaalista kulttuuria, kannustaa toimiviin tukijärjestelmiin, av-kulttuuria tukevaan tekijänoikeuspolitiikkaan. Rikas kulttuuriperintö ja hyvä medialukutaito ovat tärkeitä.

Helsingissä lokakuussa 2012

Paavo Arhinmäki
Kulttuuri- ja urheiluministeri

Tiivistelmä

Opetus- ja kulttuuriministeriö on laatinut audiovisuaalisen kulttuurin poliittiset linjaukset. Taustalla ovat digitaalisen teknologian myötä muuttunut toimintaympäristö, hallitusohjelman tavoitteet sekä kulttuurin määrärahojen kehitys.

Digitaalisen tekniikan käyttö on läpäissyt koko audiovisuaalisen kulttuurin. Se ulottuu tuotannon kehittelystä sen esittämiseen ja säilyttämiseen. Se vaikuttaa tekijöiden tulonmuodostukseen, alan yritysraikenteeseen, jakelukanaviin ja katsojien valintoihin.

Linjaukset vastaavat hallitusohjelman tavoitteisiin, joista tärkeimpiä ovat kulttuurin tuen painottuminen taiteen ja kulttuurin sisällön luomiseen ja tehokkaaseen levittämiseen, kulttuuriyrittäjyyden ja luovien alojen työpaikkojen syntyminen tukeminen, kulttuuriviennin ja luovien alojen markkinointiosaamisen edistäminen sekä lastenkulttuurin aseman ja toimintaedellytysten vahvistaminen.

Tavoitteena on monipuolinen ja runsas audiovisuaalinen kulttuuri, toimiva tukijärjestelmä, audiovisuaalista kulttuuria tukeva sääntelykehys ja tekijänoikeuspolitiikka, rikas kulttuuriperintö ja parantunut medialukutaito. Linjauksissa korostetaan myös alan koulutuksen ja tutkimuksen kehittämistä sekä alan tietopohjan ja tilastoinnin tärkeyttä.

Kulttuurin määrärahoihin kohdistuvien uusien tarpeiden vuoksi audiovisuaalisten sisältöjen tukijärjestelmiä on tarpeen kehittää ja uudistaa. Harkittavana on myös tuen kohdepiirin laajentaminen muun muassa televisiodraaman alueella.

Linjauksilla halutaan jatkaa 2000-luvulla alkanutta kotimaisen elokuvan ja televisiodraaman sekä muiden audiovisuaalisten sisältöjen hyvää kehitystä. Suomen elokuvasäätiö ja Audiovisuaalisen kulttuurin edistämiskeskus AVEK sekä alan järjestöt ovat keskeisiä yhteistyötahoja tukijärjestelmän uudistamisessa.

Linjauksiin sisältyy myös ehdotus alan infrastruktuurin parantamiseksi. Pyrkimyksenä on löytää keinot kehittää Suomeen audiovisuaalisen alan uusi kannustinjärjestelmä.

Ehdotuksiin sisältyy koko alalle heitetty haaste mahdollisuudesta saada kaikki sisällöistä taloudellisesti hyötyvät tahot mukaan tuotantojen rahoittamiseen. Kulttuuripoliittisesti on tärkeää, että kaikki alan osapuolet vahvistavat kotimaisten sisältöjen monipuolisuutta.

Yleisradion mahdollisuudet kotimaisen audiovisuaalisen sisällön tuottajana ja rahoittajana on olennaista. Opetus- ja kulttuuriministeriö katsoo, että Yle-veron tulee kannustaa Yleisradiota lisäpanostuksiin riippumattomien tuotantojen rahoittamisessa.

Linjausten toteuttaminen edellyttää jatkokeskustelua. Ensimmäiset toimenpiteet käynnistetään vuoden 2012 lopussa.

Sammandrag

Undervisnings- och kulturministeriet har utarbetat politiska riktlinjer för den audiovisuella kulturen. Bakgrunden är omvärlden som förändrats av den digitaltekniska utvecklingen, målen i regeringsprogrammet samt utvecklingen av kulturanslagen.

Användningen av digital teknik har slagit igenom hela den audiovisuella kulturen. Den sträcker sig från utvecklingen av en produktion till förevisning av film och förvaringen av den. Den påverkar upphovsmännens inkomststruktur, branschens företagsstruktur, distributionskanalerna och publikens val.

Riktlinjerna motsvarar regeringsprogrammets mål, varav de viktigaste är att stödet till kulturen är inriktat på skapandet av innehåll i konst och kultur och på effektiv spridning av dem, att stödja kulturell företagsamhet och tillkomsten av arbetstillfällen inom kreativa branscher, att främja kulturexport och marknadsföringskompetensen inom de kreativa branscherna samt att stärka barnkulturens ställning och verksamhetsförutsättningar.

De politiska riktlinjernas mål är en mångsidig och rik audiovisuell kultur, ett fungerande stödsystem, ett regleringssystem och ett upphovsrättssystem som stödjer den audiovisuella kulturen, ett rikt kulturarv och en bättre mediekompetens. Riktlinjerna framhäver även utvecklingen av utbildningen och forskningen inom området samt vikten av en informationsgrund och statistikföring inom området.

På grund av nya behov som riktar sig till kulturanslagen är det nödvändigt att utveckla och förnya stödsystemen för audiovisuella innehåll. Man överväger också att utvidga stödet så att det omfattar bl.a. tv-dramer.

Med riktlinjerna vill man fortsätta den positiva utvecklingen inom inhemsk produktion av film och tv-dramer samt övriga audiovisuella innehåll som började på 2000-talet. Finlands filmstiftelse och Centralen för audiovisuell mediekultur AVEK samt organisationer inom branschen är de viktigaste samarbetspartnerna i förnyandet av stödsystemet.

I riktlinjerna ingår även ett förslag till förbättring av infrastrukturen på området. Målet är att hitta sätt att utveckla ett nytt incitamentsystem för den audiovisuella branschen i Finland.

I förslagen ingår en utmaning till hela branschen om möjligheten att få alla parter som gynnas ekonomiskt av innehållen att delta i finansieringen av produktioner. Det

är kulturpolitiskt viktigt att alla parter i branschen stärker mångsidigheten i inhemskt innehåll.

Rundradions förutsättningar att verka som producent och finansiär av inhemskt audiovisuellt innehåll är viktiga. Yle-skatten ska uppmuntra Rundradion till extra satsningar i fråga om finansiering av produktion av programinnehåll utanför YLE.

Genomförandet av riktlinjerna förutsätter vidare förhandlingar. De första åtgärderna vidtas i slutet av 2012.

Abstract

The Ministry of Education and Culture has prepared a set of policies for audiovisual culture. The policies are based on changes in the operating environment brought about by digital technology, the objectives of the Government Programme and the development of appropriations for culture.

Today, the use of digital technology permeates the whole of audiovisual culture. It extends from the development of a production to the exhibition of films and storing of material. It has an impact on the income of actors in the field, the enterprise structure in the sector, distribution channels as well as audience choices.

The policies correspond to the objectives of the government programme. The most important are an emphasis on supporting the creation of content for art and culture and its effective distribution, promoting entrepreneurship and the creation of jobs in the creative industry, enhancing the export of culture and marketing expertise in the cultural sector. Furthermore, the objective is to strengthen the position and the operating conditions of children's culture.

The policy objectives are a diverse and rich audiovisual culture, a functional support system, a regulatory framework and a copyright policy that support audiovisual culture, rich cultural heritage and improved media literacy. The policies also highlight the development of education and research in the sector and the importance of establishing a sufficient knowledge base and statistical activities in the field.

Due to the new needs to be covered by the appropriations for culture, it is necessary to develop and reform the support systems for audiovisual content. Expanding the range of potential recipients of support provided in the field of television drama is one of the measures to be considered.

The aim of the policies is to continue the positive development of Finnish film and television drama and other audiovisual content that began in the 2000s. The Finnish Film Foundation and the Promotion Centre for Audiovisual Culture (AVEK) and other organisations in the field act as central cooperation partners in the reform of the support system.

The policies also contain a proposal to improve the infrastructure in Finland. The aim is to develop a new incentive system for the audiovisual industry.

One of the key proposals is to enhance those parties benefiting financially from the audiovisual contents to become investors of productions. From the viewpoint of cultural policy, it is important that all parties in the sector work to strengthen the diverse nature of content created in Finland.

Promoting the opportunities of the Finnish Broadcasting Company (Yle) as a producer and funder of audiovisual content created in Finland is essential. The Yle tax, or tax-based funding for the Finnish Broadcasting Company, is aimed to encourage Yle to increase its investments in the funding of production of the independent producers.

The implementation of the policies requires further discussion. The first measures will be launched at the end of 2012.

Sisältö

Esipuhe	3
Tiivistelmä	5
Sammandrag	6
Abstract	8
Johdanto	12
Muuttuva toimintaympäristö – läpäisevä digitaalisuus	14
<i>Digitaalinen kulttuuri</i>	14
<i>Digitaalisuus audiovisuaalisessa kulttuurissa</i>	14
Yhteiskunnan ilmiöt ja suuntauksset – toimintaympäristön muutostekijöitä	16
Taloudelliset näkymät ja globalisaatio	17
Kansainvälisyys	18
Alan yritystoiminta, markkinoiden kehitys ja työllistyvyys	18
<i>Yritysväyäs</i>	19
<i>Markkinatilanne Euroopassa ja Suomessa</i>	20
<i>Digitaalisuuden vaikutus yritystoimintaan</i>	21
<i>Kehittyviä toimialoja tuotantoprosessissa</i>	22
<i>Muita digitaalisuuden vaikutuksia yrityskenttään</i>	22
<i>Alan työllisyys</i>	23
Liiketoiminnan kehittyminen, digitaaliset jakelutiet ja katselutottumukset	25
<i>Audiovisuaalisen tuotannon nykyinen ansaintamalli</i>	25
<i>Televisiotoiminnan ansaintamuotoja</i>	27
<i>Vastaanottimet ja katsomiskulttuurin muutokset</i>	27
<i>Audiovisuaalisen sisältötuotannon sykli ja kuluttajien käytös</i>	30
<i>Digitaalisuuden vaikutus toimijoiden määrän kasvuun ja muuttuviin rooleihin</i>	31
Rahoitus	33
<i>Julkinen tukijärjestelmä</i>	35
<i>Suomen elokuvaäätiö</i>	35
<i>Kansainvälisen rahoituksen merkitys</i>	36
<i>Rahoituspohjan haasteita</i>	37
<i>Audiovisuaalisen kulttuurin edistämiskeskus AVEK</i>	37
<i>Televisioyhtiöiden merkitys</i>	37
<i>Ulkomaiset tukijärjestelmät</i>	38

Media- ja elokuvakasvatus digitaalisessa ympäristössä	39
Audiovisuaalinen kulttuuritoiminta ja -perintö digitaalisen haasteen edessä	41
<i>Festivaalit</i>	41
<i>Alueelliset ja valtakunnalliset toimijat</i>	41
<i>Audiovisuaalisen kulttuuritoiminnan rahoittaminen</i>	42
<i>Kulttuuriperintö</i>	42
Osaaminen, tutkimus ja tilastointi	43
<i>Alan osaaminen</i>	43
<i>Tutkimus ja tilastointi</i>	44
Audiovisuaalisen kulttuurin poliittiset linjaukset	46
Monipuolisen audiovisuaalisen kulttuurin vahvistaminen	47
<i>Ammattimaiset sisällöt</i>	47
<i>Lapset ja nuoret</i>	47
<i>Sisältöjen saatavuus eri jakeluteissä</i>	47
<i>Audiovisuaalisen kulttuuritoiminnan kehittäminen</i>	49
Toimiva ja joustava tukijärjestelmä	49
<i>Valtiontuot audiovisuaalisen kulttuurin toimintaedellytysten perusta</i>	50
<i>Suomen elokuvasäätiö</i>	51
Audiovisuaalista kulttuuria tukeva sääntelykehys ja tekijänoikeuspolitiikka	52
<i>Hyvitysmaksujärjestelmän uudistaminen</i>	53
Audiovisuaalisen kulttuuriperinnön vaaliminen	54
Mediakasvatus- ja medialukutaito lisäävät hyvinvointia	54
Osaamisen kehittäminen	55
Tutkimuksen ja tilastoinnin kehittäminen	55
Lähteet	56

Johdanto

“Taide ja kulttuuri ovat ihmisenä olemisen välttämättömiä perusasioita.”

Jyrki Kataisen hallituksen ohjelma

Tämä julkaisu on opetus- ja kulttuuriministeriön audiovisuaalisen kulttuurin poliittiset linjaukset. Linjausten pohjaksi luodaan katsaus audiovisuaalisen alan ja sitä lähellä olevien ja siihen vaikuttavien toimialojen toimintaympäristön muutoksiin, johon vaikuttavat erilaiset ilmiöt ja toimijat. Toimintaympäristön muutosten kuvauksessa pääpaino on digitaalisen murroksen vaikutuksissa.

Digitaalisuus ulottuu koko audiovisuaaliseen kulttuuriin ja läpäisee tuotantoketjun teoksen kehittelystä esittämiseen. Digitaalisuus voi muokata sisältöjä, kerrontatapoja, se voi vaikuttaa tekijöiden tulomuodostukseen ja alan yritysraakenteeseen sekä tukijärjestelmän kehittämiseen. Digitaalinen teknologia on jo muuttanut katsomistottumuksia. Digitaalisen ympäristön myötä mediakasvatuksen, medialukutaidon ja elokuvakasvatuksen merkitys on korostunut. Digitaalisen tekniikan käyttö edellyttää myös audiovisuaalisen kulttuuriperinnön säilyttämisen menetelmien uudistamista.

Audiovisuaaliseen kulttuuriin kuuluvat elokuvat eri genreineen, televisio- ja radio-ohjelmat, digitaalisessa muodossa olevat pelit alustasta riippumatta, musiikkivideot ja videotaide, televisiomainokset, näiden kaikkien tuotanto, jakelu ja kaikenlainen esittäminen, audiovisuaalisen kulttuuriperinnön säilyttäminen,

koulutus ja tutkimus. Audiovisuaalisia sisältöjä yhdistetään myös muihin taiteenlajeihin, kuten mediataiteeseen, verkkotaiteeseen tai teatteriesityksiin.

Ihmiset kohtaavat audiovisuaalista kulttuuria sen eri muodoissaan päivittäin. Osa audiovisuaalisista sisällöistä on laadukasta elämää syventävää ja uusia ulottuvuuksia tuovaa, osa taidetta, osa viihdettä ja osa markkinointia. Jokaiseen näistä voi sisältyä taiteellisesti korkeatasoisia elementtejä. Nämä kaikki ovat osa globaalia ja moni-ilmeistä audiovisuaalista kulttuuria ja niiden yhteiskunnallinen merkitys on vahvistunut digitaalisen teknologian kehittymisen vuoksi.

Jyrki Kataisen hallituksen ohjelman¹ mukaan kulttuuripolitiikan tulee painottua sisältöjen luomiseen ja tehokkaaseen levittämiseen. Samanaikaisesti kulttuuriyrittäjyyttä ja luovien alojen työpaikkojen syntymistä tuetaan mukaan lukien kulttuuriviennin ja markkinaosaamisen edistäminen. Kulttuuripoliittisin toimenpitein vahvistetaan myös ihmisten hyvinvointia ja parannetaan lasten ja nuorten oikeutta päästä osalliseksi kulttuurista ja taiteesta. Kaikissa edellä mainituissa julkisen vallan oikein kohdennettu resursointi ja muu tukitoiminta ovat välttämätön edellytys tavoitteiden toteuttamisessa.

Toimintaympäristön muutosten ja nykyisen hallitusohjelman lisäksi linjauksissa nojaututaan

¹ Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelma; 22.6.2011

Kulttuuripolitiikan strategiaan 2020², opetus- ja kulttuuriministeriön tulevaisuuskatsaukseen Osaava ja luova Suomi³ sekä opetus- ja kulttuuriministeriön strategiaan 2020⁴.

Ministeriön edellisten *Audiovisuaalisen politiikan linjausten*⁵ alan kokonaiskuvaus on edelleen paikansa pitävä. Digitaalisen murroksen myötä ala on kohdannut valtavia muutoksia. Noissa linjauksissa esitellyt suomalaiset ja eurooppalaiset alan tukimekanismit ja rahoitusmahdollisuudet ovat nykyisinkin relevantteja. Niiden mahdollisuuksia vastata alan tarpeisiin jatkuvassa muutostilassa olevan toimintaympäristön vuoksi on kuitenkin syytä uudelleen arvioida. Selvitys elokuvan julkisesta rahoituksesta *Suomen elokuva – Finlands Film*⁶ vuodelta 2008 sisälsi lukuisia toimenpide-ehdotuksia, joita viime vuosina on osittain voitu toteuttaa.

Viime vuosina yhteiskunnallinen kehitys ja ennen kaikkea audiovisuaalista kulttuuria ympäröivä toimintaympäristö ovat olleet isojen muutosten kohteena. Näiden vuoksi valtion toimenpiteitä audiovisuaalisen kulttuurin kehittämiseksi on tarpeen arvioida ja kehittää. Useat alan kehittämistavoitteet vaativat entistä systemaattisempaa yhteistyötä eri hallinnonalojen välillä. Audiovisuaalisen kulttuurin vahvistaminen kuuluu samanaikaisesti kulttuuri-, koulutus- ja tiede-, tekijänoikeus-, elinkeino, hyvinvointi-, viestintä- ja veropolitiikkaan.

Audiovisuaalisen kulttuurin linjaukset on jaoteltu siten, että toimintaympäristön muutosta ja alan nykytilan kuvausta seuraa jakso poliittisiksi linjauksiksi. Toimintaympäristöä koskevassa osassa audiovisuaalista kulttuuria tarkastellaan sisältöjen tekemisen, tuottamisen, levittämisen ja jakelun sekä näitä koskevan markkinatilanteen ja globaalin talouden sekä kulttuuriperinnön, osaamisen ja mediakasvatuksen näkökulmista. Linjauksissa keskitytään kulttuuripoli-

tiikan ja julkisen vallan mahdollisuuksiin kehittää ja edistää audiovisuaalista kulttuuria Suomessa.

Liikenne- ja viestintäministeriön keväällä julkaisemasta luonnoksesta sähköisen median viestintäpoliittiseksi ohjelmaksi on annettu valtioneuvoston selonteko, joka on parhaillaan eduskunnan käsittelyssä. Ohjelmassa pyritään edistämään joukkoviestinnällisten sähköisten sisältöpalvelujen saatavilla oloa kansalaisten kannalta keskeisillä jakeluteillä. Liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonalan keinoja viestintäpolitiikassa ovat lainsäädännön, taajuuspolitiikan ja verkkotoimilupaehtojen kehittäminen. Opetus- ja kulttuuriministeriön linjauksissa televisiotoimialaa käsitellään siltä osin, kun sillä on audiovisuaalisten sisältöjen ja riippumattomien tuotantoyhtiöiden toiminnan kannalta selkeä yhteys.

Linjaukset on laadittu vastaamaan erityisesti nykyisen hallitusohjelman tavoitteisiin: 1) kulttuurin tuki painottuu taiteen ja kulttuurin sisällön luomiseen ja tehokkaaseen levittämiseen, 2) kulttuuriyrittäjyyttä ja luovien alojen työpaikkojen syntymistä tuetaan, 3) kulttuurivientiä ja luovien alojen markkinointiosaamista edistetään sekä 4) kaikkien lasten oikeutta taiteeseen ja kulttuuriin tuetaan vahvistamalla lastenkulttuurin asemaa ja toimintaedellytyksiä.

Nykyiseen hallitusohjelmaan sisältyy myös muita audiovisuaalisen kulttuurin kannalta tärkeitä tavoitteita, kuten Eurooppa-politiikan alueella Eurooppa 2020 – strategiaan⁷ liittyvä digitaalisten sisämarkkinoiden kehittäminen sekä luovien alojen yritystoiminnan ja työllisyyden edellytysten vahvistaminen. Näihin liittyvissä toimenpiteissä ja poliittisissa ratkaisuissa on tärkeää painottaa kulttuuripoliittisesta näkökulmasta audiovisuaalista kulttuuria ja tekijänoikeuskysymyksiä.

Nämä linjaukset muodostavat tulevien vuosien audiovisuaalisen politiikan ytimen. Olosuhteiden muuttuessa linjauksia voidaan tarkistaa.

2 Kulttuuripolitiikan strategia 2020; Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisu 2009:12

3 Osaava ja Luova Suomi. Opetus- ja kulttuuriministeriön tulevaisuuskatsaus; Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisu 2010:15

4 Opetus- ja kulttuuriministeriön strategia 2020

5 Audiovisuaalisen politiikan linjat, Opetusministeriön julkaisu 2005:8

6 Suomen elokuva – Finlands Film, selvitys elokuvan julkisesta rahoituksesta, Opetusministeriön työryhmämuistoja 2008:29

7 Communication from the Commission, EUROPE 2020 a strategy for smart, sustainable and inclusive growth

Muuttuva toimintaympäristö – läpäisevä digitaalisuus

*"Me kiinnitymme yhteiskuntaan ja yhteisöihin taiteen ja kulttuurin avulla. Taide tuottaa elämyksiä ja iloa. Se kyseenalaistaa ja valottaa maailmaa eri puolilta."
Kulttuuri- ja urheiluministeri Paavo Arhinmäki 16.11.2011, Säätytalolla*

Sana digitaalisuus ei ensimmäisenä tuo mieleen taidetta ja kulttuuria. Alun perin se on menetelmä, jolla muodostetaan ilmiöistä tai asioista dataa, jota hyödynnetään datan syöttämisessä, käsittelyssä, siirrossa, tallennuksessa ja esittämisessä. Digitaalisuus liittyy vahvasti tieto- ja viestintäteknologian kehitykseen, mitä on hyödynnetty runsaasti kulttuurisektorilla. Tämä on moninkertaistanut toimintamahdollisuuksia. Erityisesti uusia toimintamahdollisuuksia on audiovisuaalisten sisältöjen tuotannossa, jakelussa, esittämisessä ja kuluttamisessa.

Digitaalinen kulttuuri

Globaali sähköinen verkko on mullistanut ihmisten käsityksiä tiedosta ja kulttuurista, viestinnän sisällöistä, näiden saatavuudesta, kaupankäynnin menetelmistä, vaikuttamisesta ja sosiaalisista suhteista. On alettu puhua digitaalisesta kulttuurista, jonka ilmentymiä voivat olla jotkut taiteen alat ja sähköisissä verkoissa syntyneet yhteisöt, joissa ihmiset voivat ajasta ja paikasta riippumatta pitää yhteyttä toisiinsa ja kokea osallisuutta.

Vaikka digitaalisen teknologian käyttö ja hyödyntäminen on tullut vakiintuneeksi tekemisen osaksi monella taiteen ja kulttuurin alueella, ei tämä yksis-

tään tee näistä taiteista digitaalista kulttuuria. Silloin, kun digitaaliset kulttuurisällöt muodostavat oman erityisen kokemusmaailman niiden käyttäjille, voidaan puhua digitaalisesta kulttuurista.

Digitaalinen ja analoginen tai perinteinen kulttuuri ja taide eivät sulje toisiaan pois, vaan täydentävät toisiaan. Digitaalista tekniikkaa on audiovisuaalisten sisältöjen lisäksi jo vuosien ajan käytetty muun muassa esittävien taiteiden parissa, kuten teatterissa ja oopperassa, sekä kuva- ja valokuvataiteissa, säveltämisessä ja ääniteteollisuudessa.

Lisäksi tietoverkkojen hyödyntäminen kulttuuris sisältöjen jakelussa madaltaa usein kynnystä tutustua uusiin sisältöihin. Taiteen ja kulttuurin saatavuuden tai saavutettavuuden parantamiseksi digitaalisen teknologian mahdollistamia keinoja kehitetään jatkuvasti, jotta digitaalisia aineistoja voitaisiin säilyttää myös tuleville sukupolville.

Digitaalisuus audiovisuaalisessa kulttuurissa

Audiovisuaalinen kulttuuri on kulttuurin ja taiteen alue, jonka digitaalisuus on jo lähes täysin läpäissyt. Digitaalisuus on samalla aiheuttanut myös pysyvän muutosprosessin audiovisuaaliseen kulttuuriin vies-

tintä- ja tietotekniikan jatkuvan kehittymisen vuoksi. Teknologian kehittyminen ja siihen liittyvä jakeluverkkojen lisääntyminen ovat lähentäneet erilaisia audiovisuaalisia sisältöjä toisiinsa sekä taiteena että tuotantoprosessien kannalta.

Digitalisoitumisen vaikutukset – myönteiset ja kielteiset – ovat vahvistuneet sitä mukaa kun kuva ja ääni ovat tulleet lähes ympärivuorokautisesti osaksi elinympäristöämme. Se on muuttanut ja muuttaa edelleen audiovisuaalisen alan työvälaineitä, toimintatapoja, ammattikuvia, kustannusrakenteita ja ansaintamalleja.

Audiovisuaalisen sektorin digitalisoituminen lähti liikkeelle 1990-luvun alussa äänen käsittelystä tuotannoissa. Siitä pitäen digitaalisuus on kulkenut läpi alan koko tuotanto- ja jakeluketjun kehittelystä esittämiseen. Kehitys ei kuitenkaan ole ollut lineaarinen. Teknologian kehittyminen ja omaksuminen tapahtuu sykleissä.⁸ Digitalisoituminen etenee esimerkiksi elokuvateollisuuden tuotantoketjun osa-alueilla eri vaiheissa. Myös maantieteellisesti digitalisoitumisessa on suuria eroja.

Suomessa osa alasta on kokonaan digitalisoitunut tuotannosta jakeluun, kuten televisiotuotanto. Viimeisenä vaiheena on parhaillaan käynnissä elokuvateatterien digitalisointi, ja audiovisuaalisen kulttuuriperinnön pitkäaikaissäilyttämisessä joudutaan lähivuosina ottamaan digitaalinen tekniikka huomioon.

Digitalisoituminen on aiheuttanut muutoksia lähes kaikkeen audiovisuaalisen kulttuurin alalla. Se heijastuu alan työllisyysnäkyymiin, tuotanto- ja jakelurakenteisiin, liiketoimintamalleihin, sisältöihin, yleisön katsomiskäyttäytymiseen, ammattilaisten ja harrastajien välisen eron kaventumiseen. Se synnyttää uusia kulueriä, uusien investointien tarvetta mutta tuo myös säästöjä. Audiovisuaalisella alalla, erityisesti elokuvateollisuudessa, on meneillään yksi

sen historian voimakkaimmista rakennemuutoksista samaan aikaan kun kansainvälinen kilpailu kovenee.

Digitalisoituminen vaikuttaa väistämättä audiovisuaalisten sisältöjen tuotantoprosessiin, niiden jakeluun ja vastaanottoon. Digitaalisuus mahdollistaa sisältöjen rajattoman muokkaamisen. Sisältöjä voi yhdistellä ja monistaa ja niitä voi jakaa kaikissa digitaalisissa jakeluteissa.⁹ Vaikka erilaiset perinteiset audiovisuaaliset sisällöt, kuten elokuvat ja televisioelokuvat tai -sarjat, saattavat taiteellisesti ja tuotannonlisisesti lähentyä toisiaan, ei toistaiseksi ole kuitenkaan nähtävissä pitkän näytelmäelokuvan, luovan dokumenttielokuvan, televisiodraaman tai tietokonepeliin suosion hiipumista. Mutta digitaalisuus edellyttää audiovisuaalisen alan toimijoilta uudenlaista liiketoiminnan suunnittelua ja kykyä hyödyntää alan sisällä tapahtuvaa toimialojen tai genrejen rajojen liudentumista.

Sisältöjen jakelussa laajakaistayhteyksien kehittyminen 2000-luvulla on mahdollistanut kuva- ja äänitiedostojen reaaliaikaisen siirtämisen käyttäjille. Tämä kehitys mahdollistaa myös elokuvien ja muiden audiovisuaalisten sisältöjen jakelun verkossa. Internetistä ei kuitenkaan toistaiseksi ole muodostunut merkittävää kauppapaikkaa näille sisällöille, ainakaan Suomessa.

On todennäköistä, että niin kiinteän laajakaistaverkon kuin mobiiliverkon tiedonsiirtonopeuksien kehittyminen on ratkaisevaa uusien sisältöpalveluiden tarjoamisen kannalta.¹⁰ Huolimatta sähköisen kaupankäynnin hitaasta kehityksestä audiovisuaalisten sisältöjen jakelussa¹¹, on verkosta muodostunut merkittävä jakelukanava laittomasti jaetuille audiovisuaalisille sisällöille.

Uusien jakelumenetelmien käyttöönotossa yksi vaikeimmista kysymyksistä liittyy siihen, että audiovisuaalinen ala tuottaa tekijänoikeudellisesti suojattuja

8 Digitaalisuuden vaikutuksista audiovisuaaliseen alaan on julkaisussa hyödynnetty useita eri lähteitä sekä keskustelua alan toimijoiden ja muiden asiantuntijoiden kanssa. Kirjallisista lähteistä ks. esim. Norberg Aarne: Digitaalisen online-jakelun läpimurto ja sen vaikutukset elokuvateollisuuden tuotantorakenteeseen, arvoketjuun ja ansaintalogiikkaan

9 Stenvall-Virtanen, Grönlund, Norberg, Pönni, Toivonen: Digitalisoitumisen vaikutukset luovien toimialojen liiketoimintamalleihin, Luovan Suomen julkaisu 4

10 Viestintä muutoksessa. Niukuudesta yltäkylläisyyteen, Liikenne- ja viestintäministeriön julkaisu 33/2011

11 Yearbook 2011, Television and on-demand audiovisual services in Europe, Vol 2, European Audiovisual Observatory, 2011

aineistoja. Alan liiketoiminnan ydin muodostuu näistä oikeuksista käytävästä kaupasta. Digitaalisessa ympäristössä suojattua aineistoa voidaan kopioida ja levittää tehokkaasti ja vaivattomasti. Internetissä luvattomasti jaeltavat aineistot vaikeuttavat sähköisen sisältökaupan kehittymistä. Laillisten aineistojen kauppiat joutuvat kilpailemaan ilmaisen sisältötarjonnan kanssa.

Yhteiskunnan ilmiöt ja suuntaukset – toimintaympäristön muutostekijöitä

Kulttuurisektorin toimintaympäristön olennaisimpiin muutoksiin on *Kulttuuripolitiikan strategiassa 2020* luettu luovuuden ja kulttuurin yhteiskunnallisen merkityksen kasvu, kulttuurin moninaistuminen ja monikulttuurisuuden lisääntyminen, väestön keskittyminen kasvukeskuksiin, alueiden erilaistuminen, tieto- ja viestintäteknologian haasteet, kestävän kehityksen vaatimukset, kansainvälisyys ja kulttuurien välinen vuorovaikutus. Nämä kaikki leimaavat myös audiovisuaalisen kulttuurin toimintaympäristön muutoksia.

Edellä mainittuihin liittyvät myös kulttuurin ja yhteiskunnan yleiset ilmiöt ja suuntaukset, kuten globaalien talouden vaihtelut, vapaa-ajan harrastusten ja kuluttotottumusten muutokset, yhtenäiskulttuurin pirstaloituminen sekä kulttuurin ja taiteen arvostuksen muutokset.

Globaali talous vaikuttaa kaikkeen. Kulttuuripolitiikan kannalta globaalissa taloudessa ehkä suurin kulttuuripoliittinen haaste liittyy kulttuurisen ja kielellisen identiteetin ja monimuotoisuuden säilymiseen. Pyrkimys identiteetin turvaamiseen voi johtaa eturistiriitoihin erityisesti kauppa- ja kilpailupolitiikan aloilla.

Tämä heijastuu myös kansallisen audiovisuaalisen kulttuurin turvaamista koskeviin tavoitteisiin. Euroopan unionin kilpailulainsäädäntö asettaa tiukkoja ehtoja kansallisiin tukijärjestelmiin, jotta sisämarkkinat eivät vääristyisi.

Väestön ikääntyminen tuo mukanaan uusia ongelmia ratkaistavaksi myös audiovisuaalisella sekto-

rilla. Suomessa elokuvateatterissa käynti on selkeästi 15–24-vuotiaiden harrastus.¹² Lähitulevaisuudessa nämä ikäluokat pienevät, ja ennusteiden mukaan 20 vuoden kuluttua suurinta osaa Suomen pinta-alasta asuttavat yli 60-vuotiaat ihmiset.¹³

Väestörakenteen muutoksen lisäksi myös katsojattomuuden muutokset vaikuttavat audiovisuaalisen kulttuurin sisältöihin, levittämiseen ja esittämiseen. Elokuvien katsominen television maksuttomilta tai maksullisilta kanavilta on yleistynyt, osto- tai vuokratallenteet ovat toistaiseksi säilyttäneet asemansa. Internetistä ladattavat tiedostot ovat pelaajille arkipäivää. Katsojattomuuksia on muuttanut myös erilaisten laittomien streemaussivustojen (suoratoisto) yleistyminen.¹⁴ Varsinkin nuoremmat ikäryhmät pitävät täysin oikeutettuna katsoa audiovisuaalisia sisältöjä ilmaiseksi laittomilta sivustoilta.

Ikärakennemuutos ja yhtenäiskulttuurin katoaminen lisäävät kamppailua eri audiovisuaalisten sisältöjen kuluttajista viihteen ja sosiaalisen median tulvassa ja jakelualustojen runsaudessa. Jotkut perinteiset jakelukanavat, kuten televisio, ovat menettäneet nuoria katsojiaan Finnpanelin viikkotavoittavuusselvityksen mukaan. Nuorison keskuudessa verkossa tapahtuva sosiaalinen pelaaminen tai elokuvien lataaminen tietokoneelle vie usein voiton television katsomiseen käytetystä ajasta.¹⁵

Väestökehitysennusteiden mukaan monikulttuurisuus lisääntyy Suomessa. Monikulttuurisuus kattaa perinteiset osa- ja alakulttuurit ja vähemmistöt, vanhat ja uudet etniset ryhmät ja kieliryhmät sekä alkupe räiskansan.¹⁶ Vähentyneessä yhtenäiskulttuurissa voi samanaikaisesti olla vallalla voimakas nationalistinen ajattelu ja sujuva kanssakäyminen erilaisten ihmisryhmien välillä kansallisten rajojen yli. Jälkimmäinen helpottaa monikulttuurisuuden hyväksymistä, mitä voi tukea jokapäiväinen tieto- ja viestintätekniikan käyttö. Toisaalta verkkoihin on muodostunut ryhmittymiä, joissa erilaisuutta väheksytään.

¹² Kotimaisen elokuvan yleisöt -tutkimus 2010

¹³ Tilastokeskus: Väestöennuste 2009–2060

¹⁴ Esimerkiksi www.nordic-tv.com

¹⁵ Viestintä muutoksessa. Niukuudesta yltäkylläisyyteen, Liikenne- ja viestintäministeriön julkaisuja 33/2011

¹⁶ Kulttuuripolitiikan strategia 2020, Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2009:12

Monikulttuurisuus on haaste monipuolisen audiovisuaalisen tarjonnan kehittämisessä vastaamaan erilaisten väestöryhmien odotuksia. Kielten määrä on Suomessa lisääntynyt ja tulee entisestään lisääntymään. Erilaisten alakulttuurien paljous ja kiinnostuksen kohteiden runsaus vaikuttavat ihmisten tapaan kuluttaa kulttuuria. Vaikka yksittäinen elokuva tai televisiosarja on ainutkertainen taiteellinen kokonaisuus, joka syntyy pitkän luovan työn tuloksena, on tekoprosessin alusta asti yhä tärkeämmäksi tullut myös yleisön huomioon ottaminen. Kohderyhmän ennakointi ja elokuvan ensi-illan oikea-aikaisuus muodostavat yhä useammin pitkien elokuvien ja luovien dokumenttielokuvien kohdalla huomionarvoisen lähtökohdan.

Kulttuurin ja taiteen harrastaminen on tullut – ainakin osalle ihmisiä – tärkeäksi. Niiden hyvinvointia lisääviä ja parantavia merkityksiä on alettu tunnustaa. Kuitenkin osa kulttuurin tai taiteen sisällöistä voi aiheuttaa myös pahoinvointia. Liikkuvalla kuvalla on suurempi vaikutus varsinkin lapsen tai nuoren ihmisen psyykeen kuin kirjalla, musiikilla tai yksittäisellä kuvataideteoksella. Audiovisuaalisten sisältöjen vastaanottaminen, ymmärtäminen ja tuottaminen muodostavat medialukutaidon, jonka avulla on mahdollista oppia paremmin hahmottamaan ympäröivää maailmaa. Medialukutaito on keskeinen osa media- ja elokuvakasvatusta, jolla on ihmisten hyvinvointia lisäävä vaikutus digitaalisella aikakaudella.

Taloudelliset näkymät ja globalisaatio

Audiovisuaaliseen kulttuuriin, elokuvien ja televisio-ohjelmien tuotantoon, peleihin, musiikkivideoihin sisältyy väistämättä taiteellinen ja luova työ sekä kaupallinen toiminta. Kulttuuri ja taide tuottavat taloudellisen hyödyn lisäksi ihmiselle elämyksiä, iloa, uusia ulottuvuuksia elämään ja parhaimmillaan lisäävät ihmisten hyvinvointia.

Myös kansatalous saa tästä hyvinvointia tuottavasta toiminnasta oman hyötynsä. Kulttuuri ja taide tuot-

tavat tekijöilleen toimeentuloa, kasvattavat valtion verokertymää ja lisäävät vientituloja. Nykymaailmassa taidetta ja kulttuuria ei kulttuuripolitiikankaan näkökulmasta voida edistää tarkastelematta yhteiskunnan ja koko maailman yleisiä talousnäkyviä.

Tieto- ja viestintäteknologian kehittymisen vuoksi audiovisuaalisia sisältöjä on helppo siirtää ja liikuttaa maailmanlaajuisesti. Audiovisuaalisten sisältöjen tuotanto on kansallisen kulttuurinäkökulman ohella osa globaalia taloutta, ja monien alalla toimivien yritysten markkina-alue on koko maailma.

Globalisaatio edellyttää uutta osaamista tekijöiltä, tuottajilta, levittäjiltä, jakelijoilta ja esittäjiltä. Se lisää kilpailua ja tuottavuutta, säätelee tuotteiden ja palveluiden hintaa sekä luo laajat markkinat uusien liiketoimintaideoiden ja innovaatioiden kaupalliseen hyödyntämiseen.¹⁷ Tekijänoikeuksista käytävä kauppa digitaalisessa maailmassa on yksi esimerkki osaamisvaatimusten kasvusta. Sopimusten tekeminen on osalle alan ammatillisista elintärkeä ammattitaidon vaatimus.

Edellinen taloustaantuma nopeutti digitalisointumista viestintäaloilla. Se sai yritykset etsimään edullisempia ja kannattavampia tapoja muun muassa elokuvien jakeluun. Globalisaatio on yksi merkittävimmistä audiovisuaalisen alan yrityksiin vaikuttavista kansainvälisistä suuntauksista. Se on vahvistanut digitaalisuuden läpimurtoa. Todennäköisesti globalisaatiokehitys tulee edelleen lisäämään audiovisuaalisten sisältöjen liikkuvuutta, kun digitaalitekniikan tarjoamat uudet käyttötavat ja laajakaistayhteydet yleistyvät ja paranevat.¹⁸

Maailmantalouden, erityisesti Euroalueen talousnäkymät herättävät huolta. Valtiot ovat joutuneet kiristämään julkisia menojaan. Suomessa hallitusohjelma vastaa omalta osaltaan tähän haasteeseen. Julkisen talouden tasapainottamisen tarpeet heijastuvat myös valtion mahdollisuuksiin nykyisen tukijärjestelmän puitteissa vahvistaa audiovisuaalista kulttuuria, vaikka alan kansainvälisen kilpailun koveneminen vaatisi kansallisia elvyttäviä tukitoimia.

17 Stenvall-Virtanen, Grönlund, Norberg, Pönni, Toivonen: Digitalisoinnin vaikutukset luovien toimialojen liiketoimintamalleihin

18 sama

Kansainvälisyys

Digitaalinen globaali toimintaympäristö on ehkä osin vaikuttanut siihen, että myös Suomessa audiovisuaalinen ala on muuttunut kansainvälisemmäksi kuin se oli vielä 2000-luvun alussa. Tosin kansainvälistymisen taustalla on muitakin tekijöitä, kuten tekijöiden ja tuottajien kouluttautuminen kansainvälisillä alan ammattilaiskursseilla sekä mahdollisesti sukupolven vaihdos tekijöiden ja tuottajien keskuudessa, joille kansainvälinen yhteistyö on luonteva osa työtä.

Audiovisuaalisessa kulttuurissa kansainvälisyys näkyy tuottamisessa, sen rahoituksessa, tuottajien levittämässä ja alan yritystoiminnassa. Yhteistuotannot ovat yleistyneet. Kun vuosina 2001–2003 suomalainen tuottaja oli osatuottajana vain parissa yhteistuotannossa, vuodesta 2004 lähtien yhteistuotantojen määrä näyttää vakiintuneen kahdeksasta kymmeneen vuosittain.¹⁹ Tällä hetkellä monet suomalaiset elokuvatuotantoyhtiöt suuntautuvat yhä useammin kansainvälisille markkinoille. Yleisen käsityksen mukaan yhteistuotannot parantavat elokuvien leviämistä kansallisten rajojen yli.

Myös Suomessa toimivista suurimmista tuotanto- ja erityisesti jakeluyhtiöistä useat kuuluvat ulkomaisen yhtiöiden konserniin. Pohjoismainen Nordisk Film on vahvistanut asemaansa 2000-luvun aikana Suomessa. Se on Pohjoismaiden suurin elokuvien, televisio-ohjelmien, pelien sekä musiikin tuottaja ja jakelija. Se on myös osaomistaja kahdessa suuressa suomalaisessa tuotantoyhtiössä, Solar Films Oy:ssä ja Matila Röhr Nordisk Oy:ssä.

Myös Suomen suurin teatteriketju, Finnkino Oy, joka toimii myös elokuvien maahantuojana ja levittäjänä sekä tallennemyyjänä, myytiin ruotsalaiselle pääomasijoitusyhtiölle Ratokselle vuonna 2011. Finnkino Oy:llä on lisäksi tytäryhtiöitä Baltian maissa.

Televisiotoiminnassa Suomessa toimivista kanavista suuri osa on julkisen palvelun Yleisradioyhtiötä ja Nelonen Mediaa lukuun ottamatta monikansallisten media- tai kustannustalojen osia. Tosin Nelonen on osa Sanoma-konsernia, jonka toiminta ulottuu

useaan Euroopan maahan. Suomessa myös isoimmat riippumattomat televisiotuotantoyhtiöt ovat nykyään kansainvälisessä omistuksessa. Peliteollisuudessa on alusta pitäen toimittu kansainvälisillä markkinoilla.

Digitaalisen tekniikan käyttöön otto on tuonut alalle myös kokonaan uusia palvelutoimintoja, jotka ovat lähtökohtaisesti kansainvälisiä. Tällaisia ovat esimerkiksi elokuvateattereiden esitystekniikan digitalisoinnin investointiin liittyvän virtual print fee -maksujärjestelmän palvelukokonaisuuksien tarjoajat, verkkolevityksessä video-on-demand-palvelujen tarjoajat ja sisältöihin perustuvien palvelukokonaisuuksien, kuten monikanavapakettien tarjoajat.

Kansainvälisyys näkyy myös tarjonnassa. Eurooppalaiset elokuvat ovat vuosikymmeniä kamppailleet katsojista elokuvateattereissa Hollywood-tuotantojen rinnalla. Suomalaisessa televisio-ohjelmatarjonnassa eurooppalaisen fiktion määrä on erittäin suuri suhteessa muihin maihin. Euroopan Audiovisuaalisen Observatorion mukaan Suomessa esitettiin vuonna 2009 yli 50 prosentin osuudella eurooppalaista fiktiota, neljällä eri televisiokanavalla (YLE1, YLE2, MTV ja Nelonen). YLE:n kanavilla osuus oli yli 80 prosenttia.²⁰ Muissa television ohjelmatuotannoissa kansainvälinen formaattituotanto on sekä tuonut uusia ohjelmatyyppejä että viihteellistänyt ohjelmatarjontaa.

Selviäminen kansainvälisesti kovenevassa kilpailussa on haastavaa pienen tuotanto- ja markkina-alueen toimijoille. Haasteellisuutta lisää myös uusien jakeluteiden aiheuttama yleisöjen pirstaloituminen ja katsomistottumusten muutokset. Tuotanto-, levitys- ja jakeluyhtiöt joutuvat yhä enemmän selvittämään kuluttajien katsomista koskevia tutkimuksia, jopa kansallisten rajojen yli. Samaan aikaan kukin audiovisuaaliselta alalta elantonsa saava joutuu uudistamaan ansaintamallejaan.²¹

Alan yritystoiminta, markkinoiden kehitys ja työllistävyys

Kulttuuriin ja taiteeseen on aina liittynyt taloudellista toimintaa. Elokuvateollisuus on sen syntyajoista

¹⁹ Yearbook 2010 ja 2006, Film and Video, Vol 3, European Audiovisual Observatory

²⁰ Yearbook 2010, vol 2, Trends in European Television, European Audiovisual Observatory

²¹ Three Year Action Plan 2012–2014 (draft); European Audiovisual Observatory; 30 September 2011

lähtien ollut sekä kulttuuria, taidetta että liiketoimintaa. Viime vuosina kulttuuripolitiikan kehittämisessä on otettu huomioon sellaisia seikkoja, kuten millaisia kansantaloudellisia vaikutuksia kulttuuritoiminta tuottaa työllisyyden ja liiketoiminnan kehittämisen näkökulmista. Kulttuurin ja taiteen kentässä audiovisuaalinen sektori kuuluu niihin aloihin, joissa yritystoiminta on jo elokuvan varhaisista ajoista lähtien ollut olennainen tekijä. Yritykset ovat välttämättömiä tuotantoprosessin, tekijänoikeuksista käytävän kaupan, teosten jakelun ja esitystoiminnan kannalta.

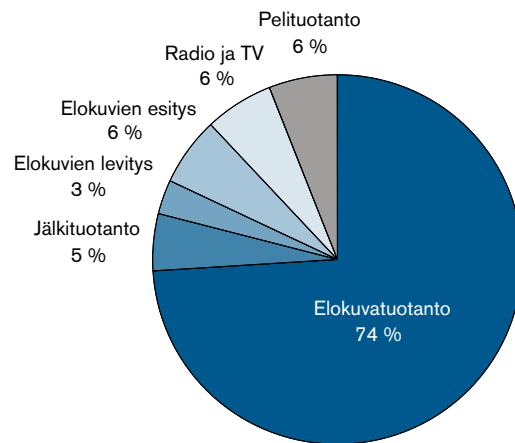
Yritysryväs

Audiovisuaalisen alan yritystoimintaan lasketaan kuuluvaksi tuotantoyhtiöiden lisäksi erilaisia palveluja tuottavia yrityksiä. Audiovisuaalisen kulttuurin tarkastelukulma on pääsääntöisesti rajoittunut tuotannon, levittämisen, jakelun ja esittämiskulttuurin, elokuva- ja mediakasvatuksen sekä kulttuuriperinnön ja tutkimuksen toimijoihin. Elinkeinopoliittiselta ja kansantalouden kannalta on kuitenkin hyvä arvioida koko audiovisuaalista toimialaa, koska digitaalinen teknologia vaikuttaa alan sisäisiin rakenteisiin.

Yritysryväs jakautuu tuotantoon, jälkituotantoon, levittämiseen, elokuvateattereihin, televisio- ja radiotoimintaan sekä pelialan tuotantoon. Tällaista toimintaa harjoittavia yrityksiä oli vuonna 2009 yhteensä 1 047. Luvusta puuttuvat videovuokraamot, äänitysstudiot ja musiikin kustantaminen. Luovista aloista audiovisuaalisella sektorilla on eniten yrityksiä.²² Alalle tyypillinen pätkätyöllistyminen on lisäksi viime vuosina synnyttänyt lukuisia yhden henkilön yrityksiä. Suurin osa näistä toimii pikemminkin ammatinharjoittajina kuin yrittäjinä.

Vuonna 2009 Suomessa oli 776 elokuvien, videoiden ja tv-ohjelmien tuotantoyhtiötä²³, joista

suurimman osan muodostavat itsenäiset televisio- tuotantoyhtiöt.²⁴ Näistä monet ovat viime vuosina fuusioituneet, jolloin isot yhtiöt ovat kasvaneet.²⁵ Pitkään elokuvaan keskittyneitä tuotantoyhtiöitä oli vajaa 30 ja dokumenttielokuvia tuottavia joitakin kymmeniä. Määrät ovat pysyneet samoina viimeisten vuosien aikana. Jälkituotantoyhtiöitä oli 57, elokuvien levitysyhtiöitä 33 ja elokuvateatteriyhtiöitä 60. Televisio- ja radiotoiminnan yrityksiä oli 61 ja digitaalisen pelialan yrityksiä oli 60.²⁶

Kuvio 1. Audiovisuaalisen alan yritykset

Suomessa audiovisuaalisen tuotantoalan yrityskehittäminen on jakautunut sen mukaisesti tuotetaanko televisio-ohjelmia, pitkiä näytelmäelokuvia, luovia dokumenttielokuvia ja lyhytelokuvia, animaatioelokuvia, mainoselokuvia vai pelejä. Noin puolet elokuvien 50 tuotantoyhtiöstä on pieniä yrityksiä, jotka ovat keskittyneet dokumentti- tai lyhytelokuvien tuotantoon. Nämä tuottavat keskimäärin yhden elokuvan kolmessa vuodessa. Muulloin ne toimivat alihankkijoina muiden tuotantoyhtiöiden tuotannoissa. Noin kymmenkunta suurinta elokuvatuotantoyhtiötä tuottaa

22 Graafisen muotoilun yrityksiä oli samana vuonna 944 kappaletta, teollisen muotoilun yrityksiä 662, esittävän taiteiden yrityksiä 947 ja kirjojen kustantajia 483. Lähde: Aku Alasen artikkelit Luovaa tuhoa kulttuurialoilla. Tieto & Trendit 1/2011 sekä Lama liippasi elokuva-alaakin, Tieto & Trendit 6/2011

23 Tuotantoyhtiöiden kokonaislukuun sisältyvät myös mainoselokuvien tuottajat. Aku Alanen: Lama liippasi elokuva-alaakin, Tieto & Trendit 6/2011

24 SATU ry:n jäsenluettelossa on 73 tv- ja draamajaoston jäsentä. <http://www.satu.fi/jasenet>; 29.5.2012

25 SATU ry, toiminnanjohtaja Stiina Laakso, puhelinkeskustelu 1.12.2011

26 Aku Alanen: Lama liippasi elokuva-alaakin, Tieto & Trendit 6/2011

säännöllisesti vuosittain elokuvia. Useimmiten näissä yhtiöissä on osaamista eri genrejen tuottamiseen.²⁷

Vaikka nykyään audiovisuaalisen alan tuotantoyhtiöiden toiminnan sisältö vaihtelee taloudellisen tilanteen mukaan, on alan tuotantoyhtiörakenne edelleen pääosin jakautunut erityisesti elokuvan ja televisio-ohjelmatuotannon, mainoselokuvien sekä pelituotannon mukaisesti. Osittain syynä tähän on näiden tuotantojen erilaisuudesta johtuva osaamisen keskittyminen.

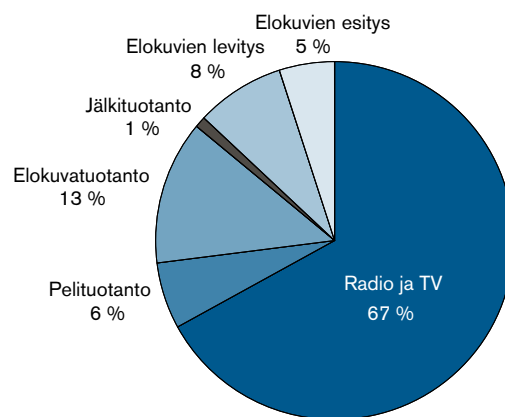
Markkinatilanne Euroopassa ja Suomessa

Eurooppalaisen audiovisuaalisen sektorin liikevaihdon kehityksessä²⁸ vuosina 2005–2009 kasvavia aloja olivat maksutelevisiotoiminta ja elokuvateatteri. Edellisen vuotuinen kasvu tuona ajanjaksona oli runsaat seitsemän ja jälkimmäisen lähes neljä prosenttia ja tämän osuus koko alan liikevaihdosta reilut viisi prosenttia. Suurin kasvu oli online-jakeluyhtiöillä, jotka levittävät elokuvia tai muita audiovisuaalisia sisältöjä, kuten televisiosarjoja ja pelejä. Audiovisuaalisten tuotantojen online-jakelun vuotuinen kasvuvauhti oli peräti 96,6 prosenttia ja pelien 52 prosenttia. Toisaalta online-jakeluyhtiöiden osuus koko audiovisuaalisen sektorin liikevaihdosta on marginaalinen, vain alle puoli prosenttia. Pelien online-jakeluyhtiöiden osuus koko alan liikevaihdosta on noin puolitoista prosenttia.

Tilastokeskuksen mukaan Suomessa mediamarkkinat ylsivät hienoiseen kasvuun vuonna 2010 edellisvuoden rajun pudotuksen jälkeen. Kasvu painottui sähköiseen viestintään, joka kasvoi viisi prosenttia. Yksittäisistä aloista kasvoivat eniten elokuvateatterit, peräti 16 prosenttia ja verkkomedia 15 prosenttia.

Joukkoviestintämarkkinoiden arvo oli yhteensä reilut neljä miljardia euroa, noin 50 miljoonaa euroa enemmän kuin vuonna 2009.²⁹

Suomessa televisiotoiminta on suurin audiovisuaalisen sektorin toimija liikevaihtoa mitattaessa. Sen liikevaihto vuonna 2009 oli yli miljardi euroa. Peliteollisuudesta on tullut 2000-luvulla yksi viihdeteollisuuden nopeimmin kasvavista aloista. Sen liikevaihto kasvoi 165 miljoonaan euroon vuonna 2011, kun se vuonna 2010 oli 105 miljoonaa euroa. Peliala on jo lähes saavuttanut elokuva-, video- ja televisio-ohjelmatuotannon liikevaihdon, joka vuonna 2009 oli 196 miljoonaa euroa.

Kuvio 2. Audiovisuaalisen alan liikevaihto vuonna 2009

Suurin osa elokuvien tuotantoon painottuvista yrityksistä on liikevaihdoltaan pieniä, ja kooltaan ne luokitellaan pääosin mikroyrityksiksi³⁰. Suomessa elokuvatuotantoyhtiöiden toiminta vaihtelee ja on projektimaista, mikä heijastuu myös yritysten liikevaihdon kehitykseen. Suurimmista yhtiöistä kuuden liikevaihto vaihtelee kahdesta kuuteen miljoonaan euroon.³¹

27 SEK ry:n jäsenyhtiöt; lähde SEK ry, toiminnanjohtaja Nina Laurio, Puhelinhaastattelu 2.12.2011

28 Tiedot koostuvat EU:n 27 jäsenmaasta. Audiovisuaaliseen sektoriin tässä luetaan televisio (julkinen ja kaupallinen), maksu-televisiotoiminta, tallennemyynti- ja vuokraus, elokuvateattereiden lipunmyynti, av-teosten online-jakelu, pelitallennemyynti ja pelien online-jakelu. Lähde: Yearbook vol 2, Trends in European television 2010, European Audiovisual Observatory, 2011. Saatavilla ei ole samalta ajanjaksolta yhteensopivaa ja vertailukelpoista tietoa koko maailman osalta.

29 Tilastokeskus, Suomen virallinen tilasto (SVT): Joukkoviestimet [verkkojulkaisu].2010. Helsinki: Tilasto-keskus [viitattu: 8.12.2011].

30 Mikroyritys määritellään yritykseksi, jonka henkilöstön määrä on alle 10 henkilöä ja jonka liikevaihto tai taseen loppusumma ei ylitä 2 miljoonaa euroa. Lähde: Pienten ja keskisuurten yritysten määritelmästä 6 päivänä toukokuuta 2003 annettu komission suositus 2003/361/EY (EUVL L 124, 0.5.2003)

31 SEK ry:n jäsenyhtiöt; lähde SEK ry, toiminnanjohtaja Nina Laurio, Puhelinhaastattelu 2.12.2011

Teletoimintaa ei perinteisesti lasketa kuuluvaksi audiovisuaaliseen yrityskenttään. Mutta teleoperaattoreiden liiketoiminnan tuottoon vaikuttavat osaltaan kuluttajan valinnat laajakaistayhteyksistä. Näiden valintojen taustalla on kuluttajan halu päästä mahdollisimman helposti katsomaan audiovisuaalisia sisältöjä. Tämä puolestaan edellyttää yhä tehokkaampia ja nopeampia laajakaistayhteyksiä. Teleoperaattorit ovat kasvavia audiovisuaalisten sisältöjen jakelijoita.

Teleyritysten liikevaihto vuonna 2010 oli 4,8 miljardia euroa, josta vajaat 3,8 miljardia koostui kiinteän televerkon ja mobiiliverkon liikevaihdosta. Televisio- ja radiotoiminnan sekä laitemyynnin liikevaihto oli runsaan miljardin luokkaa.

Digitaalisuuden vaikutus yritystoimintaan

Perinteisellä audiovisuaalisella sektorilla on digitaalisuuden myötä tapahtunut samanaikaisesti hyvin erisuuntaista kehitystä. Joillakin aloilla, kuten peliteollisuudessa digitaalisuus on ollut lähtökohta teollisuuden kehittymiselle nykyisiin mittoihinsa. Samoin animaatioalalla, äänen ja kuvan jälkikäsitteilyssä digitaalisuus on edennyt nopeasti. Televisiotoiminnassa digitaalisen jakelun kehittäminen ja toimilupamaksujen poistuminen ovat muuttaneet yrityskenttää.

Viitisen vuotta sitten arvioitiin, että digitalisoituminen vaikuttaa mediatuotannon arvonmuodostukseen ja ansaintamalleihin sekä edellyttävän sisältötuotannossa uudenlaista luovuutta, tuotannollisten rakenteiden uudistumista, uudenlaista osaamista ja mediajohtajuutta.³²

Arvio liittyy erityisesti audiovisuaaliseen mediaan ja laajemmin joukkoviestimiin, joissa nopeiden tietoliikenneyhteyksien kehittyminen on vaikuttanut merkittävästi monien yritysten toimintaan ja liiketoiminnan muotoihin. Viime vuosina on nähty suuria

muutoksia ja yritysjärjestelyjä kansainvälisissä media-yhtiöissä. Useimmiten näiden yritysjärjestelyjen tavoitteena on ollut luoda uusia sisältöihin perustuvia palvelukokonaisuuksia, esimerkiksi monikanavapaketteja, joilla pyritään saavuttamaan nopeasti uusia jakeluverkkoja ja kuluttajia.³³

Suomalaisen koko audiovisuaalisen alan yritysroryppään rakennetta ei ole selvitetty digitaalisen teknologian vaikutusten kannalta, vaikka se hyvin todennäköisesti on heijastunut tavalla tai toisella alan eri yhtiöiden toiminnan kehittymiseen.

Viestintäsektorin digitaalista murrosta koskevassa liikenne- ja viestintäministeriön selvityksessä³⁴ on audiovisuaaliselta alalta kohteeksi sisällytetty televisiotoiminta ja peliteollisuus. Meneillään olevaa murrosta on tarkasteltu jakeluverkkojen teknologisen kehityksen ja päätelaitteiden lisääntymisen, sisältöjen määrällisen kasvun ja markkinoiden sekä alan liiketoimintamallien näkökulmista.

Selvityksen mukaan televisiotoiminta on Suomessa muuttunut viime vuosina toimijoiden määrän ja erilaisten muotojen myötä. Suomessa on tällä hetkellä runsaat parikymmentä perinteistä lineaarista lähetystoimintaa tarjoavaa televisiokanavaa. Näiden lisäksi on lähes parikymmentä muuta toimijaa, jotka tarjoavat televisiosisältöjä hyvin erilaisissa muodoissa. Tällaisia ovat TV-kanavien nettipalvelut, IPTV, videovuokraamot verkossa, mobiilitelevisio, oikeudenhaltijoiden omat verkkopalvelut, ohjelmaoppaat jne.³⁵ Ennusteen mukaan tulevaisuudessa televisiotoimijoiden määrä vähenee fuusioitumisen ja yhdistymisten myötä ja toimijoista tulee toiminnoiltaan ohjelmistotaloja, jotka ovat yhä riippuvaisempia konseptien kehittämisestä ja teknologiaosaamista. Syynä pidetään uuden teknologian ja laitteiden tuomia mahdollisuuksia liiketoimintaympäristössä.³⁶

Myös perinteisten maksutelevisiotoiminnan arvonverkon toimijoiden roolit ovat muuttumassa alan

32 Juhani Wiio: Media uudistuvassa yhteiskunnassa. Median muuttuvat pelisäännöt. Sitran raportteja 65, Sitra, Helsinki 2006

33 Stenvall-Virtanen, Grönlund, Norberg, Pönni, Toivonen: Digitalisoitumisen vaikutukset luovien toimialojen liiketoimintamalleihin, Luovan Suomen julkaisu 4, Luova Suomi / Cupore 2011

34 Viestintä muutoksessa. Niukkuudesta yltäkyläisyyteen. Liikenne- ja viestintäministeriön julkaisu 33/2011

35 sama

36 sama

ulkopuolelta tulevien toimijoiden myötä. Suuret kansainväliset yhtiöt kuten Google ja Apple voivat ratkaisevasti muuttaa maksutelevisiotoiminnan ansaintamalleja ja kulutustapoja. Vaikka sisältötarjonnan määrä kasvaa, se jakautuu yhä selvemmin kaupallisen arvon mukaisesti elokuva-, televisiosarja- ja urheilusisältöjen osalta korkeasti hinnoitellun ja halpahintaisen tarjonnan välille. Joidenkin arvioiden mukaan tällä on vaikutusta kotimaiseen sisältötuotantoon siten, että halvan tuotannon suhteellinen osuus kasvaa.³⁷ Tällaiset muutokset televisiotoiminnassa tulevat heijastumaan myös audiovisuaalisten sisällöntuottajien toimintaan ja heidän liiketoimintamaaleihinsa.

Kehittyviä toimialoja tuotantoprosessissa

Tarkasteltaessa sekä eurooppalaista että suomalaista viime vuosien audiovisuaalisen tuotantosektorin yritysten ja sen sisäistä eri alojen taloudellista kasvukehitystä ja liiketoimintaa, ei toistaiseksi nimenomaan digitaalisuudesta löytyvää isoa muutosta ole havaittavissa. Alalle on digitaalisuuden myötä syntynyt kuitenkin uudentyyppejä toimijoita tai toimialoja, kuten CGI (Computer Generated Imagery) eli tietokonegraafikan käyttösovellusalue, jolla on yhteyksiä erityisesti animaatio- ja pelialaan.

CGI-alalla käsitellään digitaalisessa muodossa olevaa visuaalista materiaalia hyvin erilaisiin käyttötarkoituksiin. Sen osaajia voidaan hyödyntää niin audiovisuaalisella sektorilla kuin paperikoneiden virtuaalisissa mallinnuksissa ja arkkitehtien suunnittelemissa virtuaalisissa 3D rakennuksissa.³⁸

Yleisesti digitaalisuus on vaikuttanut tuotantoihin siten, että tuotannoissa käytetään samanaikaisesti sekä digitaalisesti käsiteltyä animaatiota että kuvattua materiaalia. Katsoja ei aina tiedä kummasta on kysymys. CGI:n käytön yleistymisen tuotannoissa on vauhdittanut kuvattun ja animaatiomateriaalin välisen rajan hämärtymistä.

Suomessa CGI-ala ei ole vakiintunut toimiala. CGI-alan merkitys audiovisuaalisen alan tuotantoyrityksissä on aiheuttanut muutoksia tuotantoprosesseihin ja muun muassa siihen, keille tekijöille tuotannossa määritellään syntyvän tekijänoikeuksia sekä kuka tekee taiteelliseksi määriteltäviä luovaa työtä. Osin syynä on se, että aiemmin digitaalista tekniikkaa on hyödynnetty vain jälkituotannossa, jota ei ole mielletty taiteelliseksi panostukseksi tuotannossa. CGI on mahdollistanut digitaalisen tekniikan hyödyntämisen jo tuotannon kehittyvaiheesta lähtien. CGI-alalla toimii esimerkiksi graafikoita, joiden työpanos saattaa kattaa 70 prosenttia ennen varsinaista kuvausvaihetta tehtävästä työstä. Tällaiselle työlle ei kuitenkaan nykyisten sopimuskäytäntöjen mukaan katsota syntyvän tekijänoikeuksia.³⁹ Esimerkiksi keväällä 2012 ensi-iltaan tulleessa Iron Sky-elokuvassa on vain muutama kuva, jota ei ole CGI-käsitelty.⁴⁰

CGI-ala on erittäin lähellä animaatioalaa, josta väitetään, että se on yksi eniten audiovisuaalisen alan sisällä kasvaneista aloista. Syynä kasvuun on nimenomaan tietokoneanimaatio, jossa teknologian jatkuvasti kehittyessä tuotantokustannukset pienenevät. Vaikka animaatioalan osaajat työllistyvät myös muun teollisuuden aloille, maailmassa 80 prosenttia animaatioista lasketaan kuuluvaksi taiteen ja viihteen sektoreille.⁴¹

Muita digitaalisuuden vaikutuksia yrityskenttään

Samaan aikaan kun alalle syntyy uusia yrityksiä ja uusia toimialoja poistuu alalta perinteisiä audiovisuaalisen alan yrityksiä ja toimijoita. Elokuvien tuotantoprosessissa digitaalisen tekniikan käytön yleistymisen ja esitystekniikan digitalisointi tuo mukaan tällaisia muutoksia. Nämä muuttavat sekä jälkituotanto- ja filmilaboratorio- että elokuvateatteri- ja tallennemyyntitoimintaa ja näiden taustayrityksiä.

³⁷ Viestintä muutoksessa. Niukuudesta yltäkylläisyyteen. Liikenne- ja viestintäministeriön julkaisu 33/2011

³⁸ Luova raha. Näkökulmia luovien alojen rahoitukseen; Hermia Oy:n julkaisu 4/2011

³⁹ SEK ry, toiminnanjohtaja Nina Laurio, Puhelinhaastattelu 2.12.2011

⁴⁰ Suomen Filmikamari, toimitusjohtaja Tero Koistinen, puhelinhaastattelu 19.12.2011

⁴¹ Animaatioalan strategia 2010–2015. Toim. Liisa Vähäkylä, Finnanimation

Digitalisoitumisen aiheuttamiin muutoksiin on Suomessa eniten kohdistettu julkisia toimenpiteitä elokuvateattereiden toiminnan kehittämiseen ja esitystekniikan digitoimiseen. Vuodesta 2008 lähtien valtio on tukenut erityishankeavustuksilla teattereiden digitointia yhteensä yli kymmenellä miljoonalla eurolla. Hankkeen tavoitteena on säilyttää elokuvateatteriverkoston elinvoimaisuus, mahdollistaa mahdollisimman monipuolinen elokuvatarjonta kaikkialla Suomessa ja varmistaa kotimaisen elokuvateatterielokuvan tehokas levitys ympäri Suomea.

Hankkeesta huolimatta jotkut elokuvateatteritoimijat ovat joutuneet lopettamaan toimintansa. Tämä muutosprosessi on vaikeuttanut joidenkin pienten ja liikevaihdoltaan vähäisten (alle 50 000 euroa vuodessa) elokuvateattereiden toimintaa. Syynä on yhtäältä digitaalisen esitystekniikan investoinnin kalleus ja toisaalta elokuvien filmikopioiden väheneminen tai puuttuminen kokonaan. Samanaikaisesti digitointi on synnyttänyt uutta yrittäjyyttä ja uudenlaista liiketoimintaa, jossa toimitaan yhteistyössä muiden kulttuurilaitosten kanssa.⁴²

Ennusteiden mukaan EU:n jäsenmaissa vuoteen 2015 mennessä on digitoitu lähes 90 prosenttia elokuvateattereista ja 35mm filmin käyttö loppuu. Filmimateriaalin tuottaminen muuttuu tämän kehityksen myötä kannattamattomaksi toiminnaksi. Joillakin alueilla maailmassa on jo tällä hetkellä filmimateriaalin saaminen ongelmallista.⁴³ Suomessa arvioidaan, että elokuvateatterit digitoidaan vuoden 2013 loppuun mennessä.

Suomessa filmilaboratoriotoiminta on ollut jo pitempään taloudellisesti vaikeaa. Tämä on maailmalaajuinen ilmiö. Yksityinen laboratoriotoiminta loppui muun muassa Ruotsissa lokakuussa 2011 ja Suomessa toiminta on ollut vaakalaudalla useita vuosia. Filmilaboratoriotoiminnan loppumisella on vaikutuksia audiovisuaalisen kulttuuriperinnön filmillä

olevan materiaalin restaurointiin ja filmin käsittelyssä tarvittavan ammattiosaamisen ylläpitoon.

Alan työllisyys

Luovia toimialoja, eritoten audiovisuaalista alaa pidetään runsaasti työllistävinä aloina. Työsuhteet ovat tosin pääasiassa määräaikaista. Suomessa kulttuuri-alan työvoiman osuus koko työvoimasta on runsaat kolme prosenttia. Kulttuuri- tai taideammateissa työskentelevien määrä on lisääntynyt, mutta hitaammin kuin koko työllisen työvoiman. Viihteen ja estraditaiteen ammateissa on tapahtunut voimakasta kasvua.⁴⁴

Audiovisuaalisen alan suurin työllistäjä on televisiotoiminta. Vuonna 2009 se työllisti yli puolet koko alan kokoaikaisista työllisistä. Seuraavaksi suurin työllistäjä on elokuvien ja tv-ohjelmien tuotanto. Sen osuus alan kokoaikaisen työllisten määrästä oli viidennes. Tuotantosektori työllistää myös runsaasti määräaikaista eripituisiksi jaksoiksi. Pelituotannon kokoaikaisen työllisten osuus oli kymmenen prosenttia.⁴⁵ Elokuvatuotantoon painottuvista yrityksistä oli vuonna 2009 vain neljä yli 50 kokoaikaisen työntekijän yritystä, vaikka kaikkien työllistyneiden määrä onkin alalla suurta keskimäärin muihin kulttuurin toimialoihin verrattuna.⁴⁶

Digitaalisen teknologian vaikutukset luovien alojen työllisyysnäkyymiin ovat pääosin myönteisiä. Audiovisuaalisen sektorin työllisyyskehitys on ollut kasvusuuntainen alaa kokonaisuutena tarkastellen. Digitaalisuus on tuonut mukanaan kokonaan uusia työllistymismahdollisuuksia eritoten uusien toimialojen kautta.

Vuonna 2009 elokuvien tuottaminen työllisti 1 898 kokoaikaisista henkilöä. Näiden osuus kaikista audiovisuaalisen alan työllistyneistä oli 20 prosenttia. Samana vuonna suhteellisesti laskettuna suurin

42 Suomen Filmikamari, Toimitusjohtaja Tero Koistinen, puhelinhaastattelu 16.11.2011

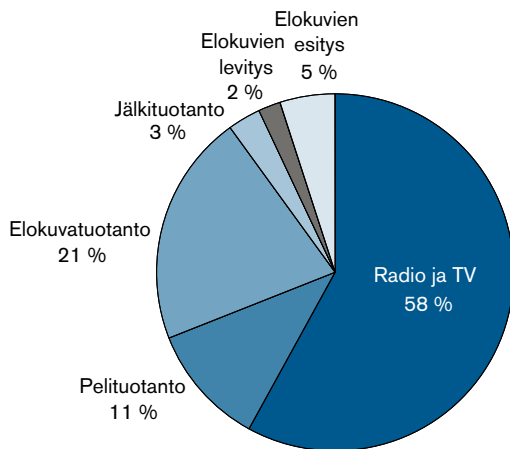
43 Hancock David: Goodby and Thanks for all the Memories – the end of 35mm, Screendigest, October 2011

44 Cronberg Tarja: Luova kasvu ja taiteilijan toimeentulo, opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2011:19

45 Aku Alanen: Lama liippasi elokuva-alaakin, Tieto & Trendit 6/2011

46 sama

audiovisuaalisen sektorin työllistäjä oli peliteollisuus, joka työllisti 1 020 kokoaikaista työntekijää.⁴⁷ Luvut eivät sisällä alihankintoina ostettuja palveluita, jotka esimerkiksi elokuvatuotannoissa voivat muodostaa suuren osan tuotantoon työllistyneistä henkilöistä. Tällaisia voivat olla lavastajat, puvustajat ja meikkaajat. Alihankintana teetetään monia muitakin tuotannoissa tarvittavia kokonaisuuksia.

Kuvio 3. Audiovisuaalisen alan kokoaikainen henkilöstö

Audiovisuaalisella sektorilla työllistyminen on yleensä kausittaista. Työttömyysjaksot ovat yleisiä, mutta harvoin yli vuotta pitempiä. Teatteri- ja Media-alan tietojen mukaan Suomen elokuva- ja videotyöntekijäin liiton jäsenistöstä on viime vuosina jatkuvasti 60–80 henkilöä kuukausittain ansioon suhteutetulla päivärahalta. Elokuva-alalle on tyypillistä olla kokonaan työttömänä työllistymisjaksojen välillä.⁴⁸

Samanaikaisesti audiovisuaalisella sektorilla on aloja, joissa on havaittavissa työvoimapulaa. Peliala on kärsinyt työvoimapulasta viimeisen vuoden aikana, koska ala on tietointensiivistä työtä, se vaatii korkeaa erikoisosaamista ja ala kilpailee osin samasta

työvoimasta kuin tietotekniikka-ala (ICT-ala).⁴⁹ Edellä kuvattu CGI-alan osaajien yleistymisen tuotannoissa on vahvistanut animaatioalan osaajien työllisyystilannetta. Animaatioalan yritysten osuutta alan työllistäjänä ei voi kuitenkaan tarkkaan arvioida, koska osa animaatioalan yrityksistä ei Tilastokeskuksen yritysrekisterin toimialaluokituksissa näy animaatioalan yrityksinä.

Viime vuosina audiovisuaalisen alan tuotannoissa digitaalisen tekniikan käyttöönotto on mahdollistanut tuotantoprosessin jakamisen eri osiin ja näiden siirtämisen tarvittaessa ja haluttaessa edullisempiin olosuhteisiin. Tuotantokustannuksiltaan kalliina maana Suomi ei aina ole kilpailukykyinen, vaikka suomalaisammattilaisten osaamistaso saattaa ylittää muiden maiden ammattilaisten osaamisen.

Tuotantoprosessien pilkkomista kiihdyttävät myös monissa maissa käytössä olevat kannustinjärjestelmät⁵⁰. Suomessa viime vuosien aikana kolme isoa tuotantoa on osittain viety tuotantoon ulkomaille näiden tarjoamien kannustintukien vuoksi. Tällainen kehitys voi näivettää kotimaista alan työllisyyttä ja vaikeuttaa joidenkin tuotantovaiheiden osaamiseen liittyvän ammattitaidon kehittymistä.

Työpaikkojen määrissä elokuvateatteri- ja filmilaboratoriotoiminnan loppuminen ei ole lukuna merkittävä, mutta audiovisuaalisen kulttuurin saatavuuden ja yhden elokuvakulttuurin historiallisen aikakauden häviämisen näkökulmista menetys on huomattava.

47 Aku Alanen: Lama liippasi elokuva-alaakin, *Tieto & Trendit* 6/2011

48 TeMe, Raatikainen Aulikki, sähköposti 19.12.2011

49 Suomen pelitoimialan strategia 2010–2015, Suomen pelinkehittäjät ry & Neogames, 2/2010

50 Kannustinjärjestelmät ovat yleistyneet 2000-luvun puolivälin jälkeen Euroopassa ja muualla maailmassa. Ne ovat joko verohelpotuksia tai julkisen pääoman rahastoja, joiden turvin houkutellaan ulkomaisia tuotanto-yhtiöitä tuottamaan tai kuvaamaan joko kokonaan tai osin elokuvia ja televisiodraamasarjoja omaan maahan. Toiminnan tarkoituksena vahvistaa alan infrastruktuuria, osaamista ja työllisyyttä.

Liiketoiminnan kehittyminen, digitaaliset jakelutiet ja katselutottumukset

”Tekijänoikeudelliset kysymykset, oikeuksista käytävä kauppa ja sopimusjärjestelmät ovat olennaisia tekijöitä audiovisuaalisen alan sisällöntuotannon kehittymismahdollisuuksille digitaalisessa toimintaympäristössä. Alan kansainvälistyminen ja globaali talouskehitys sekä piratismien yleistyminen aiheuttavat erityisiä haasteita tekijänoikeuksien ja niitä koskevan lainsäädännön kehittämiseksi.”

Audiovisuaalisen politiikan linjat,
Opetusministeriön julkaisuja 2005:8

Tässä liiketoiminnan kehittymistä tarkastelevassa jaksossa keskitytään elokuvien ja sitä lähellä olevien audiovisuaalisten sisältöjen tuottamisen ansaintamalleihin. Lisäksi luodaan katsaus televisio toiminnan liiketoimintamuotoihin, koska niissä tapahtuvat muutokset digitaalisen verkkojakelun myötä vaikuttavat olennaisesti myös sisältöjen tuotannon ansaintamalliin. Peliteollisuuden ansaintamalleja ei tässä jaksossa käsitellä, osin siksi, että opetus- ja kulttuuriministeriön mahdollisuudet edistää audiovisuaalista kulttuuria rajoittuvat pääosin elokuvien ja televisiodraaman tuotantoon, jakeluun ja esittämiseen ja vain tuotekehittelyn osalta muiden digitaalisten kulttuurisisältöjen, kuten pelien tukemiseen.

Digitalisoitumisen vaikutuksia luovien alojen liiketoimintaan käsittelevässä julkaisussa *Digitalisoinnin vaikutukset luovien toimialojen liiketoimintamalleihin* (2011) tarkastellaan sekä pelien että elokuva-alan arvomuodostuksessa ja liiketoimintamallissa ja kilpailullisessa tilanteessa tapahtuvia muutoksia. Julkaisun mukaan digitaalinen toimintaympäristö on olennaisesti muuttanut luovien alojen liiketoimintamalleja ja sen osana ansaintamalleja.

Suurimpana taustatekijänä pidetään kuluttajien vaikutusvallan kasvua kilpailutilanteessa, mutta myös itse digitaalisen ympäristön mahdollistamia erilaisia ja eritasoisia malleja. Idealisimpana digitaalisessa

ympäristössä pidetään avoimeen ja strategiseen toimijoiden väliseen yhteistyöhön siirtymistä. Tällainen liiketoiminta korostaa pitkäkestoista suunnittelua ja toteutusta sekä strategisten kumppaneiden merkitystä ja kykyä verkostoitua. Tekijöiden mukaan myös tekijänoikeuksien suojaaminen ja niistä käytävä kaupankäynti nousevat ratkaisevaan asemaan avoimessa liiketoimintamallissa.⁵¹

Audiovisuaalisen tuotannon nykyinen ansaintamalli

Perinteinen audiovisuaalisen tuotannon ansaintamalli perustuu siihen, että tuotantoyhtiö hallinnoi tekijänoikeuksia. Alan yleisen käytännön mukaan tekijät luovuttavat immateriaalioikeudet yhtiölle, joka solmii sopimuksia teoksen levitys- ja esitysoikeuksista kronologisesti ja maantieteellisesti porrastettuna eri markkinoille tai jakelualustoille.

Tämä julkaisuikkunaan perustuva ansaintamalli on maailmanlaajuisesti käytössä. Elokuvien kohdalla tämä julkaisuikkunajärjestelmän mukainen ansaintalogiikka perustuu osittain siihen, että ne levitetään ensin siellä, missä odotetaan olevan paras marginaalituotto lyhyimmässä mahdollisessa ajassa. Myös elokuvien rahoitusmekanismi vaikuttaa julkaisuikkunajärjestelmään. Elokuvia rahoittavat markkinoijat, jotka levittävät ja esittävät elokuvia ja myös rahoittavat elokuvien tuotantoa ostamalla niiden hyödyntämisoikeuksia ennakoon, haluavat vastineeksi parhaaksi katsomansa jakeluehdot.

Pitkien elokuvien ja joidenkin dokumenttielokuvien kohdalla ensimmäisen markkinan muodostaa teatterilevitys. Tämän jälkeen alun perin kronologisesti järjestyksessä, mutta nykyisin jo pitkälti ajallisesti limittyneessä järjestyksessä, seuraa tallennelevitys (myynti ja vuokraus), online-jakelu (video-on-demand -myynti tai vuokraus), maksutelevisio, vapaa televisioesitys ja viimeisenä syndikoidut tv- ja kaapelikanavat.⁵² Tuottajien, kuluttajien ja myös verkkolevittäjien näkökulmasta nykyinen vakiintunut julkaisuikkunoihin pohjautuva ansaintamalli voi

51 Stenvall-Virtanen, Grönlund, Norberg, Pönni, Toivonen: *Digitalisoinnin vaikutukset luovien toimialojen liiketoimintamalleihin*, Luovan Suomen julkaisuja 4, Luova Suomi / Cupore 2011.

52 sama

kaventaa tuottajan mahdollisuutta hyödyntää kaikkia markkinoita parhaalla mahdollisella tavalla.

Joissakin maissa julkaisuikkunajärjestelmää on vahvistettu tukijärjestelmissä siten, että tuensaajan edellytetään levittävän elokuvaa esimerkiksi vähintään neljä kuukautta teatterilevityksessä ennen niiden levittämistä muilla markkinoilla. EU:n komissio suositteli luonnoksessaan uudeksi tiedonannoksi elokuville ja muille audiovisuaalisille teoksille myönnettävästä valtiontuesta, että tällaisia julkaisuikkunoihin perustuvia ehtoja tukijärjestelmissä ei käytettäisi.⁵³

Nykyinen suomalainen elokuvien rahoitusmekanismi, erityisesti julkinen tukijärjestelmä, tukee julkaisiikkunaan perustuvaa ansaintamallia. Julkisen tukijärjestelmän tukiohjeet edellyttävät, että avustuksen hakijalla on elokuvalla kaupallinen levitys joko elokuvateatterissa tai televisiossa sovittuna. Suomessa ei tukijärjestelmään kuitenkaan sisälly julkaisiikkunan ajalliseen pituuteen olevia ehtoja. Tuottaja joutuu rahoittaakseen elokuvan tuotannon myymään sen esitysoikeudet levittäjille ja televisioyhtiöille etukäteen, jolloin rahoittaja sanelee miten elokuvaa tai ohjelmaa milläkin markkina-alueella jaellaan ja esitetään. Tämä saattaa jäykistää markkinoiden toimintaa ja samalla rajoittaa audiovisuaalisen tuotantotoiminnan mahdollisuuksia palvelukuluttajia näiden toiveiden mukaisesti.⁵⁴

Levittäjien ja elokuvateattereiden liiketoiminta on sidoksissa toisiinsa. Ne ovat myös toisistaan riippuvaisia. Levittäjän rooli on olennainen erityisesti pitkien elokuvien ja luovien dokumenttelokuvien teatterilevityksessä. Levittäjät hoitavat neuvottelut eri teattereiden kanssa elokuvien esitysajoista sekä tuotonjaosta ja hoitavat elokuvan esityskopioiden logistiikan sekä huolehtivat elokuvateatterilevityksen markkinointitoimenpiteistä.

Jakeluikkunoiden ajallinen samanaikaisuus muuttaa olennaisesti elokuvien tuotannon rahoituksen pohjaa. Jakelukanavien koveneva kilpailu ei tuottajien mukaan ole lisännyt ennakkomaksujen

suuruutta. Näyttää siltä, että eri jakelukanavat nykytilanteessa maksavat vähemmän ennakkoja, koska heidän ajallinen yksinoikeus murenee.

Digitaalisissa jakeluverkoissa voisi periaatteessa olla mahdollista, että tuottaja itse vastaisi ainakin osasta nykyisten levitystoimistojen tehtävistä. Kuitenkin erityisesti pitkien elokuvien kohdalla tuottaja on riippuvainen alan nykyisen rahoitusjärjestelmän käytännön mukaan myös levittäjien rahoituksesta jo tuotantovaiheessa.

Lyhytelokuvien ja dokumenttelokuvien kohdalla voi pieni tuotantobudjetti mahdollistaa myös muiden levitystahojen hyödyntämisen. Levitystoimintaa ovat viime vuosina harjoittaneet varsinaisten levitysyhtiöiden lisäksi jotkut alueelliset elokuvakeskukset ja Suomen elokuvakontakti. Nykyiset julkisen tuen tukiohjeet sallivat tämän. Sähköisiin verkkoihin on myös syntynyt joitakin verkkojakelusta ja -myynnistä vastaavia toimijoita, joihin tuottaja voi suoraan antaa teoksensa. Tällainen on esimerkiksi Distrify.com.

Vuodelta 2006 peräisin olevien tietojen perusteella elokuvateollisuuden tulonlähteitä vertailtaessa eri julkaisiikkunoissa suurin tulo kertyi tallennemarkkinoista yli 40 prosentin osuudella (42,5 %). Elokuvateatterimarkkinat muodostivat 25,5 prosenttia, ilmais- ja maksutelevisiomarkkinat 22 prosenttia ja muut markkinat 10 prosenttia.⁵⁵ Vaikka teatterilevityksen osuus ansionmuodostuksena on tallennemarkkinoita huomattavasti pienempi, pidetään sitä tärkeänä sen mainosarvon vuoksi. Kokemusten mukaan vaatimatonkin teatterilevitys vaikuttaa myönteisesti DVD-myyntiin, kun taas suoraan DVD-markkinoille tuotetun elokuvan myynti jää usein alhaiseksi. Poikkeuksia ovat sellaiset elokuvat, jotka pohjautuvat esimerkiksi suositun peliin.⁵⁶

Muiden audiovisuaalisten sisältöjen, kuten lyhytelokuvien, televisio-ohjelmien, pelien ja musiikki-videoiden kohdalla kunkin ansaintamalli riippuu

⁵³ European Commission, Draft Communication from the Commission on State Aid and other Audiovisual Works, 14.3.2012, http://ec.europa.eu/competition/consultations/2012_state_aid_films/index_en.html

⁵⁴ SEK ry, toiminnanjohtaja Nina Laurio, puhelinkeskustelu 2.1.2012

⁵⁵ IBISWorld:n tutkimustuloksia toukokuulta 2007 on lainattu Digitalisoitumisen vaikutukset luovien toimialojen liiketoimintamalleihin –julkaisusta 2011.

⁵⁶ Suomen Filmikamari, toimitusjohtaja Tero Koistinen, puhelinhaastattelu 19.12.2011

alkuperäisestä julkaisualueesta, eikä välttämättä ole yhtä sidottu julkaisuikkunoiden kronologiseen järjestykseen kuin elokuvien ansaintamalli.

Televisiotoiminnan ansaintamuotoja

Televisiotoiminnassa yleisimmät liiketoimintamuodot Suomessa ovat mainosrahoitteinen televisiotoiminta, julkisen palvelun televisiotoiminta, maksu-televisiotoiminta ja tallennemyynti. Vuonna 2008 televisiotoiminnan tuloista noin 79 prosenttia kertyi mainonnasta ja julkisista rahoituslähteistä. Pelkät mainostulot kattoivat noin 65 prosenttia televisiotoiminnan tuloista. Tallenteiden myyntiä harjoitetaan myös Yleisradiossa. Kokonaisliikevaihdon kannalta tallenteiden myynti on vähäistä. Suurimmaksi osaksi nykyiset liiketoimintamallit muodostuvat edellä mainittujen neljän erilaisista yhdistelmistä, joiden tavoitteena mahdollisimman laaja rahoitus pohja.⁵⁷

Vuonna 2008 ohjelmasisältöjen hankinnassa 43 prosenttia käytettävissä olevasta kokonaismäärärahasta kohdennettiin omaan tuotantoon ja 57 prosentilla ostettiin tuotantoja ulkopuolisilta toimijoilta, joilta ostettaessa noin 63 prosenttia käytettiin lähetysoikeuksien ostoon ja noin 37 prosenttia kotimaisten riippumattomien tuottajien sisällön ostamiseen.⁵⁸

Esitysoikeussopimukset solmitaan etupäässä alueellisiin yksinoikeuksiin eli palveluntarjoaja hankkii ajallisesti rajoitetun yksinoikeuden lähettää ohjelmaa tietyllä alueella. Tuotantoyhtiöiden tavoitteena on solmia esitysoikeussopimukset kunkin lähetystekniikan osalta erikseen. Teknologianeutraalit esitysoikeuksien luovutukset ovat harvinaisia. Nykyään ovat yleistyneet myös pakettisopimukset, joissa sopimukseen sisältyvät esimerkiksi lähetysoikeudet televisiossa ja yhdestä kahteen uusintakertaa tietyn ajanjakson sisällä. Lisäksi ohjelman jaksoja voidaan pitää katsojien saatavilla esimerkiksi kaksi viikkoa kunkin jakson ensilähetyksen jälkeen (ns. catch-up-palvelu).⁵⁹

Vastaanottimet ja katsomiskulttuurin muutokset

Digitalisoitumisen vaikutukset suomalaisen elokuva-teollisuuden liiketoiminnan kehitymisessä juontuvat ennen muuta kotiviihdemarkkinoilla ja kuluttajien katsomistottumuksissa tapahtuneista muutoksista. Televisiovastaanotinten kuvan ja äänentoiston laadun kehittyminen näkyi 2000-luvulla aina vuoteen 2008 asti tallennemyynnin kasvuna. Vuonna 2009 tallenteiden kokonaisliikevaihto laski noin 12 prosenttia.

Suurimpana syynä näin merkittävään laskuun on pidetty verkkolataamista ja online-jakelumahdollisuuksien kehittymistä.⁶⁰ Pari vuotta sitten arveltiin, että elokuvan online-jakelusta tulee mullistava innovaatio, jonka vaikutukset tulevat kumuloitumaan ja näkymään ennen muuta alan ansaintamalleissa.

Viestintäviraston mukaan Suomessa televisiovastaanotin on melkein jokaisessa kotitaloudessa. Digivirtimellä varustettujen televisioiden määrä on jatkanut kasvuaan. Niitä oli reilulla 50 prosentilla televisiotalouksista. Erillinen digivastaanotin oli kuitenkin yleisin. Niitä oli vajaalla 80 prosentilla talouksista.

Kovalevyllä varustetut digisovittimet ovat yleisimpiä tallennuslaitteita, mutta niidenkin määrä on laskenut muiden tallennuslaitteiden yleistyessä. Tietokoneen kovalevytä katsotaan tallennettuja ohjelmia joka kymmenennessä kotitaloudessa. Osuus on kaksinkertaistunut puolessa vuodessa.⁶¹ DVD- ja Bluray-soittimien lisääntymistä selittää se, että tähän ryhmään on nyt laskettu mukaan myös pelikonsolien kautta tapahtuva tallentaminen. Tallennettuja ohjelmia katsoo televisiosta jälkikäteen edelleen yli puolet väestöstä (55 prosenttia).⁶² Noin kolme prosenttia tv-talouksista tallentaa ohjelmia television kovalevyille, samoin kuin laajakaistaoperaattorin palvelimen kautta katsottavaksi. Videonauhurien käyttö televisio-ohjelmien tallentamiseen on selvästi vähentynyt, vaikka

57 Katsaus audiovisuaalisen median markkinoihin, Markkinakatsaus 4b/2010, Viestintävirasto www.ficora.fi

58 sama

59 sama

60 Stenvall-Virtanen, Grönlund, Norberg, Pönni, Toivonen: Digitalisoitumisen vaikutukset luovien toimialojen liiketoimintamalleihin, Luovan Suomen julkaisu 4, Luova Suomi / Cupore 2011

61 Viestintämarkkinoiden puolivuotiskatsaus 2011, Markkinakatsaus 3/2011, Viestintävirasto.

62 Audiovisuaalisten sisältöpalvelujen kuluttajatutkimus. Viestintävirasto 3/2011

edelleenkin joka viidennessä televisiotalousdessa niitä käytetään.⁶³

Vuoden 2012 alkupuoliskolla Suomessa oli yli 1,6 miljoonaa kiinteää laajakaistayhteyttä, joista 74 prosenttia oli kotitalouksilla. Yli puolet liittymistä oli tiedonsiirtonopeuksiltaan enemmän kuin 10 Mbit sekunnissa.⁶⁴ Ikäluokittain tarkasteltuna internetliittymä oli yli 95 prosentilla alle 50-vuotiaista. Seuraavassa ikäryhmässä liittymä oli vähän yli 80 prosentilla. Yli 65-vuotiaiden ryhmässä liittymä oli reilulla 50 prosentilla.

Yleisimmät laajakaistaliittymän käyttösyyt kotitalouksissa olivat tiedonhaku verkosta ja sähköinen asiointi (yli 90 prosenttia) sekä yhteydenpito ja muu kommunikointi (83 prosenttia vastaajista). Audiovisuaalisten sisältöjen kannalta merkittävää on, että yli 50 prosenttia ilmoitti syyksi TV-ohjelmien ja nettivideoiden katselun sekä musiikin ja radion kuuntelun. Internetpelejä pelattiin 14 prosentissa kotitalouksista.⁶⁵

Viestintäviraston syksyllä 2011 teettämän kyselytutkimuksen mukaan audiovisuaalisia sisältöjä katsotaan eniten niiden lähetyksinä televisiosta (84 %), eikä tässä ole tapahtunut parin viime vuoden aikana muutoksia. Toiseksi yleisintä audiovisuaalisten sisältöjen katselu oli television tallenteilta, kuten DVD-levyiltä (61 %) ja lyhyiden videopätkien seuraaminen internetistä (64 %). Vastoin yleistä käsitystä oli selvityksen lukujen mukaan myös nuorten alle 20-vuotiaiden televisionkatselu edellisestä tutkimuksesta lisääntynyt.

Internetin kautta tapahtuva katselu oli lisääntynyt 40 prosentista (2009) 48 prosenttiin (2011). Siirtymä perinteisestä TV-katselusta nettikatseluun oli erityisen voimakasta 15–24-vuotiaiden keskuudessa. Useamman eri välineen päällekkäiskäyttöä harrasti vajaa 20 prosenttia audiovisuaalisten sisältöjen katselijoista. Yleisintä tämä oli alle 35-vuotiailla. Tällainen katsominen tapahtuu pääasiassa televisiosta ja internetistä.⁶⁶

Televisiosta katsotaan päivittäin lähetyksinä eniten uutisia, televisiosarjoja ja ajankohtaisohjelmia. Useita kertoja viikossa katsotaan eniten televisiosarjoja (45 %) ja ajankohtaisohjelmia (38 %). Vähintään kerran viikossa runsas puolet vastanneista katsoo elokuvan televisiosta. Erilaisia viihdeohjelmia seuraa viikoittain lähes puolet vastanneista aikuisista. Jälkikäteen katsottavista tallenteista suosituimpia kerran viikossa katsottavia sisältöjä ovat sarjat ja elokuvat.⁶⁷

Digitalisoitumisen myötä television käyttötavat ovat jo muuttuneet. Aiemmin televisiosta katsottiin pääsääntöisesti neljää vapaasti vastaanotettavaa kanavaa. Nykyisin vapaasti katsottavien kanavien määrä on vähintään kasinkertaistunut. Lisäksi lähes kolmannes televisiotalouksista katsoo maksullisia kanavia. Kun digitaalisen television aikakausi alkoi 2000-luvun alussa, neljän maksuttoman pääkanavan katsojaosuus oli 95 prosenttia. Vuonna 2009 se oli enää 70 prosenttia.⁶⁸

Myös internetkatselussa uutiset ovat päivittäiskatselussa suosituimpia sisältöjä. Vähintään kerran viikossa katsotun sisällön joukkoon kuuluvat muiden käyttäjien nettiin laittamat videopätkät (noin 40 %), musiikkiohjelmat ja sarjat (noin 20 %). Viihteen ja televisiosarjojen suosio nettikatselussa on kasvanut voimakkaimmin vuoden 2010 vastaavaan tutkimukseen verrattuna.

Mobiililaitteista katselu oli hyvin harvinaista. Tosin selvityksen tekovaiheessa esimerkiksi iPadit eivät olleet vielä kovin yleisessä käytössä. Suurimpina syinä katselun vähäisyyteen mainittiin kiinnostuksen puute, haluttomuus maksaa erikseen kyseisestä palvelusta, puhelimen näytön pienuus tai äänen heikko laatu ja se, että puhelinta halutaan käyttää vain soittamiseen ja tekstiviestien lähettämiseen. Matkapuhelimia pidettiin myös soveltumattomina televisio-ohjelmien katseluun.⁶⁹

Toisen vuonna 2011 julkistetun otantatutkimuksen mukaan⁷⁰ video-on-demand (VoD) eli tilausohjelmal-

63 Stenvall-Virtanen, Grönlund, Norberg, Pönni, Toivonen: Digitalisoitumisen vaikutukset luovien toimialojen liiketoimintamalleihin, Luovan Suomen julkaisu 4, Luova Suomi / Cupore 2011

64 Laajakaista- ja puhelinpalvelut. Markkinakatsaus 6/2012, Viestintävirasto

65 Viestintämarkkinoiden puolivuotiskatsaus 2011, Markkinakatsaus 3/2011, Viestintävirasto.

66 AV-sisältöpalvelujen kuluttajatutkimus 2011, Viestintäviraston julkaisu 3/2011.

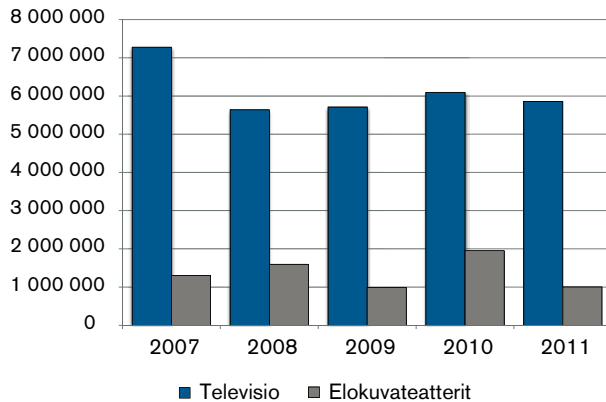
67 sama

68 Katsaus audiovisuaalisen median markkinoihin 2010, Markkinakatsaus 4b/2010, Viestintävirasto.

69 sama

70 Blu-ray -soittimien määrä ja ostoaikomukset & Blu-ray -levyjen katsominen, 1 000 vastaajan otanta, Parametra, helmikuu 2011 (Filmikamarin teettämä selvitys)

veluja käytti vastaajista neljä prosenttia. Eniten katsojia oli ikäryhmissä 15–34-vuotiaat. Tutkimuksen mukaan VoD-palvelujen tarjoamia ohjelmia katsotaan suhteellisen tasaisesti televisiosta (36 %), kannettavalta tietokoneelta (31 %) ja erilliseltä tietokoneen näytöltä (30 %).

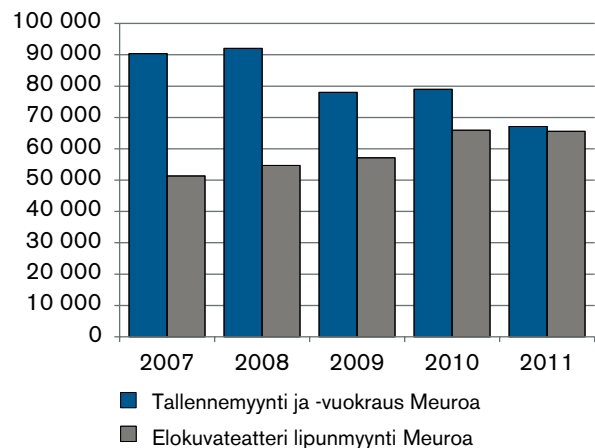
Kuvio 4. Kotimaisten elokuvien katsojamääriä televisiossa ja elokuvateatterissa
Lähde: Finnpanel Oy ja Suomen elokuvasäätiö

Suomen elokuvasäätiön teettämässä Kotimaisten elokuvien yleisöt -tutkimuksessa⁷¹ on keskitytty suomalaisten yli 15-vuotaiden pitkien elokuvien katsomiskäyttäytymisen tarkasteluun. Suomalaisista joka kymmenes käy katsomassa elokuvia elokuvateatterissa vähintään kerran kuukaudessa. Yli puolet suomalaisista (61 %) käy elokuvissa vähintään kerran vuodessa. Kotimaisia elokuvia katsotaan harvemmin.

Elokuviskäynti on yleisintä 15–24-vuotiaiden keskuudessa, joista 28 prosenttia käy katsomassa elokuvan elokuvateatterissa vähintään kerran kuukaudessa. Alle 45-vuotiaista yli 90 prosenttia käy elokuvissa joskus. Vanhemmissa ikäryhmissä elokuvissa käynti on vähäisempää ja 45–59-vuotiaista peräti 21 prosenttia ja 60 vuotta täyttäneistä 43 prosenttia ei käy koskaan elokuvissa. Mitä pienempi paikkakunta sitä enemmän löytyy niitä, jotka eivät käy koskaan elokuvateatterissa. Tutkimuksessa on myös elokuvafestivaalien käyntiä koskeva osuus. Kyselyyn vastanneista kolme prosenttia oli käynyt jollain festivaalilla edellisen 12 kuukauden aikana.

Televisiosta sen maksuttomilta kanavilta katsoo yli puolet suomalaisista pitkän elokuvan kerran viikossa ja kerran kuukaudessa peräti 81 prosenttia. Vain muutama prosentti ei katso koskaan pitkiä elokuvia maksuttomilta kanavilta. Useimmin katsovat pitkän elokuvan maksuttomilta kanavilta 45–59-vuotiaat (65 %) ja kotimaisia pitkiä elokuvia katsovat television maksuttomilta kanavilta eniten 60 vuotta täyttäneet. Television maksulliset kanavat eivät ole aivan yhtä suosittuja pitkien elokuvien katsomisessa. Joka viikko pitkän elokuvan maksullisilta kanavilta katsoo kuusi prosenttia.⁷²

Saman tutkimuksen mukaan tallenteina – joko ostettuna tai vuokrattuna – pitkän elokuvan katsoo noin neljäsosa suomalaisista vähintään kerran kuukaudessa ja yli puolet (62 %) ainakin joskus. Internetistä ladattuna pitkän elokuvan katsoo ainakin joskus 13 prosenttia. Heistä noin 40 prosenttia katsoo elokuvia kyseisellä tavalla vähintään kerran kuukaudessa. Internet-katsominen on myös nuorilla huomattavasti yleisempää kuin vanhemmilla. Lisäksi se näyttäisi olevan ainoa tutkimuksessa esiin noussut katsomiskäyttäytymisen muutos edelliseen vuonna 2008 tehdyn tutkimuksen tulokseen. Tuloksista käy ilmi myös laittomien sivustojen käyttö. Kahdeksan prosenttia kertoo katsoneensa pitkän elokuvan sellaisilta torrent-sivustoilta, kuten Isohunt, Pirate Bay ja Mininova.⁷³

Kuvio 5. Tallennemyynnin ja -vuokrauksen ja elokuvateatterilippujen myynnin kehitys
Lähde: Suomen Filmikamari ja Suomen elokuvasäätiö

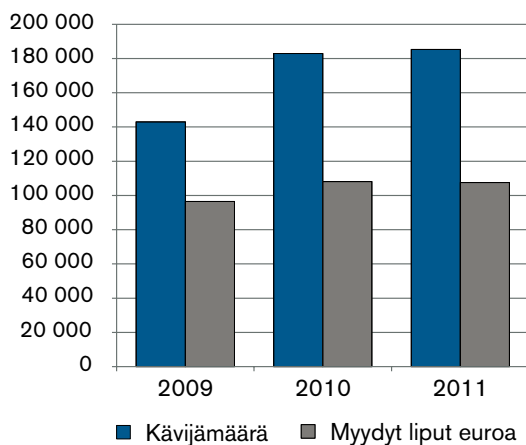
71 Kotimaisen elokuvan yleisöt –tutkimus 2010, Parametra helmikuu 2010 (www.ses.fi)

72 sama

73 sama

Tutkimuksessa tarkastellaan lisäksi erilaisia tekijöitä, jotka saattavat olla esteenä elokuvateattereissa käynnille. Tällaisia esteitä voivat olla liian korkea lipun hinta, teatterin kaukaisuus asuinpaikasta, ajankäyttö ja kotimaisen elokuvan ominaisuudet.

Tutkimuksen mukaan elokuvafestivaaleilla oli käynyt kolme prosenttia 15 vuotta täyttäneistä.⁷⁴ Elokuvafestivaaleista on muodostunut erityisesti elokuvaa aktiivisesti harrastaville tärkeä katsomismahdollisuus, koska festivaalit laajentavat ja monipuolistavat elokuvatarjontaa. Niistä on muodostunut elokuvakerhokulttuurin taannuttua 1990-luvun alun jälkeen merkittäviä elokuvakasvatusfoorumeita. Niiden merkityksen kasvua kuvaa se, että suurimpien festivaalien kävijämääriä koskeva tilastointi on otettu huomioon myös Suomen elokuväsäätiön vuosikertomuksessa.

Kuvio 6. Kotimaisten elokuvafestivaalien kävijät ja lipunmyynti
Lähde: Suomen elokuväsäätiö, Elokuvavuosi 2009, 2010, 2011

Audiovisuaalisten sisältöjen katsomistottumuksissa on tapahtumassa isoja muutoksia. Osittain muutokset johtuvat digitaalisten jakelukanavien yleistymisestä, mutta myös nuorempien katsojien, alle 35-vuotiaiden joukossa vallitsevasta halusta saada nähdä uutuudet välittömästi. Viime aikoina on yleistynyt käytäntö, että tiedossa olevasta uutuudesta, elokuvasta, televisiosarjasta tai pelistä, halutaan katsoa jokin osa internetistä huononakin piraattikopiona. Syynä tähän pidetään nuorten halua kilpaila siitä, kuka muita ennen pääsee näkemään ja kokemaan uusimpien elokuvien tunnelmia ja, joista voidaan nopeakin

vilkaisun tai katselun perusteella kertoa muille oma näkemys. Jos kokemus on ollut myönteinen, saataan elokuva mennä myöhemmin katsomaan elokuvateatterista, televisiosarja televisiosta tai ostaa peli joko tallenteena tai lataamalla se verkosta.

Audiovisuaalisen alan liiketoiminta- ja ansaintamallien sekä tukijärjestelmän kehittämisen kannalta olisi olennaista säännöllisesti selvittää ja seurata millaisia audiovisuaalisia sisältöjä katsotaan mistäkin välineestä. Viestintäviraston selvityksessä on osittain tällaista tietoa, mutta se ei kata kaikkia katsomisvälineitä eikä kaikkia audiovisuaalisia sisältöjä, ja Suomen elokuväsäätiön yleisötutkimus rajoittuu kotimaisiin pitkiin elokuviin.

Audiovisuaalisen sisältötuotannon sykli ja kuluttajien käytös

Audiovisuaalisten sisältöjen elinkaari on nopeutunut siten, että osa sisällöistä pysyy ensisijaisella markkinapaikallaan entistä lyhyemmän ajan. Tämä on nopeuttanut huomattavasti elokuvien kiertoa julkaisuikkunoissa. Nykyään on jo esimerkkejä siitä, kuinka elokuvan ensi-illasta on kulunut vain pari kuukautta, kun se jo tulee tallennemyyntiin.

Samaan aikaan sellaisten elokuvien nimikkeiden määrä, jotka keräisivät suuria katsojamääriä, on vähentynyt. Myös muiden kuin ensisijassa elokuvateattereihin suunnattujen elokuvien määrä on kasvanut. Samoin televisiosarjat ovat monen katsojan mielestä kiinnostavampia kuin pitkät elokuvat.

Katsomistottumuksiin vaikuttaa luonnollisesti tuotettujen elokuvien ja muiden audiovisuaalisten ohjelmien määrä. Tuotettujen elokuvien määrä on laskenut USA:ssa ja Japanissa vuodesta 2006. EU jäsenmaissa, Intiassa ja Etelä-Koreassa tuotettujen elokuvien määrä on kasvanut viimeisen viiden vuoden aikana. EU:n alueella tuotetaan asukasluvuon nähden eniten elokuvia maailmassa. Tosin elokuvien suurta määrää selittää Euroopan kielellinen ja kulttuurinen diversiteetti. Eniten kansallisia pitkiä elokuvia tuotettiin vuonna 2011 Ranskassa (152), Espanjassa (151), Italiassa (132), Briteissä (71) ja Saksassa (63). Suomessa tuotettiin vuonna 2011 yhteensä 23

⁷⁴ Kotimaisen elokuvan yleisöt –tutkimus 2010, Parametra helmikuu 2010 (www.ses.fi)

pitkää elokuvaa ja kuusi luovaa dokumenttieloku-
vaa.⁷⁵ Viime vuona Suomi pääsi lähes yhtä suurin
tuotantomääriin kuin muut isot Pohjoismaat.

Markkinat ovat globaaleja, ja elokuvia tehdään yhä
enemmän myös soveltuviksi kansainvälisille markki-
noille. Yhteistuotantojen määrä on ollut kasvussa jo
pitemmän aikaa. Vuonna 2011 katsottiin elokuva Eu-
roopan Unionin jäsenmaissa olikin brittiläis-amerik-
kalainen yhteistuotanto Harry Potter -elokuva.⁷⁶ Myös
digitaalinen tekniikka voi lisätä tuotantojen monikan-
sallistumista, koska tuotanto- ja jälkituotantovaiheen
osia on digitaalisessa maailmassa helpompi siirtää ja
liikuttaa paikasta toiseen ja sitten koota yhteen.

Kun yhteistuotannot lasketaan mukaan, on Ranska
tuotantomaana ehdoton ykkönen (272 elokuvaa 2011).
Euroopassa on maita, joissa yhteistuotantoja tuotetaan
enemmän tai yhtä paljon kuin kansallisia tuotantoja,
kuten Irlannissa, Hollannissa ja Luxemburgissa, Bel-
giassa, Itävallassa ja Saksassa.⁷⁷ Näissä maissa yhteis-
tuotantojen suureen määrään on osin syynä maiden
oma tuotantokapasiteetti mutta myös kieli, joka suo-
sii yhteistuotantoja, sekä kannustinjärjestelmät.

Yhteistuotantojen kasvusta huolimatta kansalliset
elokuvat menestyvät monissa Euroopan maissa hyvin.
Esimerkiksi Ranskassa, Hollannissa, Italiassa ja Puolassa
katsottiin elokuva vuonna 2011 oli täysin kansallisesti
rahoitettu ja tuotettu elokuva.⁷⁸ Myös Suomessa kansal-
liset elokuvat ovat usein hyvin katsottuja ja suosittuja.

Digitaalisuuden vaikutus toimijoiden määrän kasvuun ja muuttuviin rooleihin

Liiketoiminnan kehittämiseen liittyvä kilpailuetu
voidaan yleisesti jakaa kolmeen perustrategiaan: kus-
tannusjohtajuus, erottautuminen ja keskittyminen.⁷⁹
Perinteinen elokuvateollisuus on hyvin keskittyntä
maailmassa, ja sen arvomuodostus on pitkään ollut

lähes muuttumaton. Digitaalinen toimintaympäristö
voi mullistaa tilannetta. On todennäköistä, että jol-
lain aikavälillä alan eri toimijoiden, kuten tuottajien,
levittäjien, jakelijoiden tai palveluntarjoajien ja esit-
täjien roolit muuttuvat samaan aikaan kuin perin-
teisen julkaisuikkunoiden rajat ja kestot hälvenevät.
Osin tällaista muutosta on jo havaittavissa.

Sisältöliiketoiminnassa digitaalisuus lisää asiakas-
lähtöistä palveluntarjontaa, joissa erilaiset audiovi-
suaaliset sisällöt joko keskitetään asiakassegmenttien
mukaisesti tai erottaudutaan kilpailijoista vahvista-
malla asiakkaan kokemusta sisällön arvosta ja ainut-
laatuisuudesta.⁸⁰

Perinteisesti audiovisuaalisia sisältöjä on esitetty elo-
kuvateattereissa, lähetetty lineaarisina televisiolähetyk-
sinä sekä viimeisen lähes kolmenkymmenen vuoden
ajan myyty tai vuokrattu tallenteina. Kukin näihin
alueisiin liittyvistä toimijoista on muodostanut selke-
ästi oman liiketoimintareviirinsä. Digitaalinen jake-
luverkko on tuonut näiden rinnalle uusia palveluiden
muotoja ja uutta liiketoimintaa. Televisiotoiminnassa
ovat yleisimpiä suorat webcasting/-streaming -palvelut,
tilausvideopalvelut ja henkilökohtaiset verkkotallen-
nuspalvelut sekä niin sanotut catch-up-palvelut, jossa
lähetetyn ohjelman voi katsoa tietyn ajanjakson aikana
jälkikäteen. YLE Areena on näistä suosituin Viestintä-
viraston viimeisimmän katsojatutkimuksen mukaan.⁸¹

Erottautumista ja keskittymistä näyttäisi Suomessa
olevan joidenkin tuotantoyhtiöiden profiloitumi-
sessa tietäntyyppisten elokuvien tai genrejen tai
televisio-ohjelmien tuotantoon, joidenkin levittäjien
valikoitumisessa esimerkiksi jonkun elokuvan genren
levittämiseen ja televisiokanavien pyrkiessä erottau-
tumaan ohjelmavalikoimissaan muista kilpailijoista.

Sen sijaan elokuvateatteritoiminnassa on yhä vä-
hemmän nähtävissä keskittymistä tietäntyyppisten
sisältöjen esittämiseen. Suomesta on viimeisten vuo-

75 Focus 2012. World Film Market Trends, Marché du Film & The European Audiovisual
Observatory, 2012 ja www.ses.fi/tilastot.

76 sama

77 sama

78 sama

79 Stenvall-Virtanen, Grönlund, Norberg, Pönni, Toivonen: Digitalisoitumisen vaikutukset luovien
toimialojen liiketoimintamalleihin, Luovan Suomen julkaisuja 4, Luova Suomi / Cupore 2011

80 sama

81 Viestintämarkkinat Suomessa 2010, Markkinakatsaus 1/2011, Viestintävirasto

sien aikana lopetettu joitakin art-house -teattereita ja ketjuihin kuulumattomia teattereita. Suomessa art-house -teattereita ei ylipäänsä ole monia, mihin syy lienee siinä, että valtavirtateattereissa esitetään usein myös art-house -elokuvia. Digitalisoituminen on mahdollistanut perinteisen elokuvateatteritoiminnan laajentamisen koskemaan myös muuta reaaliaikaista esitystoimintaa, kuten oopperaesityksiä, konsertteja ja teatteria tai urheilutapahtumia. Kasvavassa määrin teatterit ovat ryhtyneet laajentamaan liiketoimintaansa.

Audiovisuaalisten sisältöjen ja jakelijoiden sekä palvelutarjoajien määrä on kasvanut. Jokainen uusi toimija ottaa osansa markkinoista ja kiristää alan sisäistä kilpailua. Digitaalinen toimintaympäristö on ruokkinut uusien toimijoiden mukaan tuloa. Alalle on syntynyt erilaisten aggregoijien, sisältöjen pakkaajien ja palvelukimppujen tarjoajien toimijakenttä. Aggregoijat ovat jälleenmyyjä, jotka kokoavat erilaisia aineistoja ja myyvät tai lisensoivat oikeuksia edelleen joko sisältöpalvelun tarjoajalle, kuten elokuvateattereille digitaalisen esitysteknisten laitteiden kustantamiseksi, tai suoraan kuluttajille avoimen internetin kautta.⁸²

Teleoperaattorit ovat tulleet viime vuosina televisiomarkkinoille tarjoamalla kaapeli- ja antenni-TV-palveluiden lisäksi laajakaistaverkon välityksellä katsottavia televisiopalveluita (IPTV), joihin sisältyy myös elokuvien vuokrausta. Suomessa tällaisia palveluita tarjoaa alle tusina teleoperaattoreista. Samoin nettitelevisiotoiminnassa tapahtuu Viestintäviraston selvityksen mukaan liikehdintää.⁸³

Suomessa vapaasti katsottavat televisiokanavat ovat todennäköisesti vielä vahvoilla verrattuna uusimpiin toimijoihin. Television katselusta yli 90 prosenttia kertyy neljän suurimman televisioyhtiön kanavien katselusta. Mutta Viestintäviraston tulevaisuuden muutosennusteissa suuria massoja tavoittava television perusluonne on murroksessa. Vaikuttaa siltä, että yksittäisten ohjelmasisältöjen ja kanavien katselu pirstoutuu yhä pienempiin yleisöihin.⁸⁴

Ajansiirto- ja tilausohjelmajpalvelujen käyttö televisiolaitteen kautta vähentävät tiettyyn aikaan sidotun katselun merkitystä, vaikka edelleenkin suurin osa katsoo mieluiten ohjelmat televisiosta lähetysaikaan. Toisaalta jotkut ohjelmatyypit tai -sisällöt, jotka vetoavat keskenään erilaisiin kohderyhmiin, voivat saavuttaa jopa suuremmat yleisöt, kun katselu ei ole sidottu ennalta määrättyyn ajankohtaan.

Teleoperaattoreiden tulolla markkinoille on vaikutusta televisio- ja elokuvatuotantoyhtiöille, vaikka toistaiseksi teleoperaattorit toimivatkin pääasiassa olemassa olevien kanavapakettien ja -palveluiden edelleenvälittäjinä eivätkä osallistu kanavien sisältöjen koostamiseen. Online-jakelun haasteena on muodostaa innovatiivinen ja asiakkaan kannalta houkutteleva palvelu. Tuotantoyhtiöille tai levittäjille IPTV:n mahdollistaman virtuaalisen videovuokruksen haaste on siinä, että fyysisen tilan rajoitteiden puuttuminen johtaa uudenlaisen erottautumisen tarpeeseen. Enää perinteiseen esillepanoon vaikuttaminen videovuokraamossa ei onnistu. Vuokrattavien elokuvien määrä voi internetpalvelimilla olla lähes ääretön, jolloin tarvitaan uusia keinoja herättää katsojien kiinnostus.⁸⁵ Sosiaalisesta mediasta onkin jo muodostunut yksi tapa välittää tietoa eri kohderyhmille tulossa olevasta elokuvasta tai muusta audiovisuaalisesta ohjelmasta.

Audiovisuaalisten sisältöjen kehittämissä ja tuottamisessa otetaan yhä yleisemmin huomioon niiden jakelumahdollisuudet monikanavaisessa ympäristössä. Crossmediasta ja transmediasta on tullut yhä yleisempiä ilmiöitä. Elokuva tai televisio-ohjelma tai peli on usein muutakin kuin yksi tuote. Crossmediassa suunnitellaan samanaikaisesti samansisältöisiä elokuvia, pelejä, tv-sarjoja jne. Transmediassa puolestaan tuotannosta kehitetään edelleen pelejä, tv-sarjoja tai päinvastoin. Näihin voi myös liittyä erilaisia mobiilisolvelluksia, verkossa tapahtuvaa vuorovaikutteista toimintaa, sosiaalisen median palveluja.⁸⁶

82 Stenvall-Virtanen, Grönlund, Norberg, Pönni, Toivonen: Digitalisoitumisen vaikutukset luovien toimialojen liiketoimintamalleihin, Luovan Suomen julkaisu 4, Luova Suomi / Cupore 2011

83 Viestintämarkkinoiden puolivuotiskatsaus, Markkinakatsaus 3/2011, Viestintävirasto

84 Katsaus viestintäviraston toimintaympäristöön 2012–2016, Viestintävirasto

85 Viestintämarkkinoiden puolivuotiskatsaus 2011, Markkinakatsaus 3/2011, Viestintävirasto

86 Stenvall-Virtanen, Grönlund, Norberg, Pönni, Toivonen: Digitalisoitumisen vaikutukset luovien toimialojen liiketoimintamalleihin, Luovan Suomen julkaisu 4, Luova Suomi / Cupore 2011

Crossmedia- ja transmedia-ilmiöt ovat alkaneet aiheuttaa uusia kustannuseriä. Useat televisioyhtiöt edellyttävät crossmedia-suunnitelmaa jo päätöksessään tuotannon rahoittamisesta. Tämä edellyttää tuotannon nettisivujen perustamista ja jatkuvaa päivittämistä.

Tuotantoprosesseissa on myös nähtävissä uudenlaisia rahoituskuvioita, kuten fani- tai yhteisörahoitus (crowd funding/ sourcing). Äärimmilleen vietyinä sisällön suunnittelussa ja tuotannossa hämärtyy ammatillisuuden ja harrastajien välinen raja. Ilman digitaalista toimintaympäristöä tällaiset muutokset eivät olisi mahdollisia, tai ainakaan yhtä helposti toteutettavissa.

Online-jakelun kehittymistä on pidetty yhtenä tärkeimmistä liiketoimintamalleihin ja alan ansaintamalleihin vaikuttavista digitaalisen murroksen taustatekijöistä. Yksi yleistyneimmistä online-jakelun muodoista on VoD-palvelut, joita tarjoavat tilausohjelma palveluihin erikoistuneet toimijat verkossa ja teleoperaattorit joko IPTV- tai kaapelitelevisio välityksellä. Online-jakelun ansaintamalli voi perustua monenlaisiin maksuihin tai korvauksiin. Neljään perusmuotoon kuuluu myynti, vuokraus, mainosrahoitus ja tilausmaksu. Liiketoimintamalleiksi ovat muodostuneet perinteinen tilausperustainen laiterajoitteinen mediayhtiöiden malli, suljettu laiterajoitteinen malli, televisio- ja elokuvayhtiön yhteinen erilliselle valtakunnalliselle jakelukanavalle suunniteltu malli sekä aggregaattimalli avoimissa jakeluteissa.⁸⁷

Online-jakelun kehittymistä on pidetty tärkeänä mahdollisuutena elokuva- ja televisio-ohjelmantuotantojen ansaintamahdollisuuksien maksimoimiseksi. Kyse on niin sanotusta pitkästä hännästä, jossa uudet jakelukanavat ja uudet sisältöpalveluntarjoajat voivat periaatteessa pidentää tuotteen elinkaarta vuosia saattamalla tuotteen uusien kuluttajien käytettäväksi. Audiovisuaalisten sisältöjen eri toimijoiden mahdollisuus hyötyä tästä tulonlähteestä on riippuvainen siitä, miten tekijänoikeuksien hallinta ja eri käyttöoikeuksien lisensointi ja edelleen myynti on eri osapuolten kesken sovittu. Pitkä häntä ei automaattises-

ti laajenna esimerkiksi tuotantoyhtiöiden pääomaa ja mahdollisuutta investoida uusiin sisältöihin.

Digitaalisen esitystekniikan yleistymisen on osin helpottanut uudenlaisten levittäjien mukaantuloa markkinoille perinteisten elokuvatoimistojen rinnalle. Myös muut audiovisuaalisen kulttuurin toimijat ovat ottaneet levittämisen yhdeksi tehtäväkseen. Uusia levittäjiä on Suomessa alueellisten elokuvakeskusten ja muun audiovisuaalisen kulttuurin yhdistyspohjaisen toiminnan parissa. Ne keskittyvät levityksessään dokumentti- ja lyhytelokuvaan ja ovat luoneet näille uudenlaisia esityskanavia ja siten lisänneet teosten pitkä häntää.

Tulevaisuudessa audiovisuaalisen alan eri toimijoiden liiketoiminta- ja ansaintamallit riippuvat muun muassa kotien viihdekeskusten yleistymisestä, uusien päätelaitteiden kapasiteetista, laajakaistaverkon nopeuksien kasvusta sekä alan tuotantoyhtiöiden mahdollisuuksista saada tuloa audiovisuaalisten sisältöjen käyttämisestä. Nykyisen teknologia- ja viihdeteollisuuden nopeassa kehityksessä pärjäävät todennäköisesti parhaat ja innovatiivisimmat yritykset, jotka muuttavat maailmaa ja tarjoavat ihmisille uusia kokemuksia.⁸⁸

Rahoitus

Yleisesti kaikissa Euroopan maissa on audiovisuaalisen sisältötuotannon ja kulttuurin julkinen tukijärjestelmä, jolla pääosin rahoitetaan erityyppisten elokuvien käsikirjoittamista, kehittelyä, tuotantoa, levittämistä, esittämistä ja promootiotoimintaa, festivaaleja ja koulutusta sekä arkistointia ja kulttuuriperinnön säilymistä. Lisäksi monessa maassa, kuten Suomessa, edistetään mediakasvatusta ja -lukutaitoa. Vain kolmessa Euroopan maassa tukijärjestelmään sisältyy yritystoiminnan tukea.⁸⁹

Eurooppalaiset ensimmäiset elokuva-alan tukijärjestelmät kehitettiin jo 1920- ja 30-luvuilla. Vuoteen 1970 mennessä useimpiin läntisiin Euroopan maihin

87 Stenvall-Virtanen, Grönlund, Norberg, Pönni, Toivonen: Digitalisoitumisen vaikutukset luovien toimialojen liiketoimintamalleihin, Luovan Suomen julkaisu 4, Luova Suomi / Cupore 2011

88 Mäkinen Ville: Tekotodellisuus onkin totta, Näköalat, Ajankohtaista asiaa Tekesistä yrityksille 3/2011

89 Public Funding for Film and Audiovisual Works, ed. Susan Newman-Baudais, 2011 Edition, a Report by the European Audiovisual Observatory, Strasbourg 2011

oli perustettu julkinen tukijärjestelmä elokuvakulttuurin edistämiseksi. Seuraavalla vuosikymmenellä joidenkin maiden tukijärjestelmää laajennettiin koskemaan myös televisio-ohjelmatuotantoa.

Viimeisimpiä tukijärjestelmiä koskevia uudistuksia ovat kansalliset alueelliset tukijärjestelmät sekä tukijärjestelmän rahoitus pohjaa koskevat laajennukset, kuten teleoperaattoreiden osallistuminen jollain tietyllä maksusuudella järjestelmän rahoittamiseen muiden alan eri osapuolten, kuten elokuvateattereiden ja televisiotoimijoiden lisäksi. Tukijärjestelmät ovat eri maissa erityyppisiä. Useimmiten valtiontuki on jakautunut suoraan tukeen, veroina kerättävään tukeen ja lainaperusteiseen tukeen. Erittäin harvoin valtiontuki on pääosaltaan suoraa tukea.⁹⁰

Julkisen tukijärjestelmän lähtökohtana on se, että Suomessa ja useimmissa Euroopan maissa elokuvien tuottaminen on taloudellisesti lähes mahdotonta ilman merkittävää julkista tukea. Euroopan Unionissa tämä on hyväksytty tosiasia, minkä vuoksi EU on luonut järjestelmän jäsenmaiden julkisen tukinstrumenttien hyväksymisestä ja soveltuvuudesta sisämarkkinoille. Hyväksymisen perusteena on, että julkisen tukiohjelman tulee soveltua sisämarkkinoille ja etteivät siihen liittyvät valtiontuet vääristä tai uhkaa vääristää kilpailua suosimalla jotakin yritystä tai tuotannonalaa.

Tukiohjelmien soveltuvuuden arvioimiseksi komissio on laatinut audiovisuaalisen alan tiedonannon⁹¹, jossa määritellään muun muassa millaiset tukityypit ovat soveltuvia sisämarkkinoille. Vuodelta 2002 peräisin oleva tiedonanto on voimassa vuoden 2012 loppuun. Luonnos uudeksi tiedonannoksi annettiin maaliskuussa 2012. Komissio käynnisti siitä avoimen kuulemisen. Tavoitteena on, että uusi tiedonanto tulisi voimaan vuoden 2013 alusta.

Uudessa tiedonannossa on tarkoituksena tarkistaa kriteerejä, joita käytetään arvioitaessa ja sovellettaessa EU:n valtiontukisääntöjä jäsenvaltioiden elokuvien tuotantoon ja jakeluun myönnettävissä avustuksissa. Arvioinnin tavoitteena on lisätä valtiontukien

läpinäkyvyyttä ja oikeudellista varmuutta. Uuden tiedonannon pääteemoiksi ovat muodostumassa tuen kulttuurinen perusta, ulkomaisia tuotantoja houkuttelevien kannustinjärjestelmien kilpailuoikeudellinen status, tukijärjestelmissä tuen alueellista käyttöä koskevien vaatimusten muuttaminen sekä digitaalisen vallankumouksen vaikutus valtiontukisääntöihin.

Suomessa on viime vuosina pystytty kasvattamaan valtion rahallista panosta audiovisuaaliseen tuotantoon ja jakeluun sekä muuhun kulttuuritoimintaan. Määrärahojen kasvu on mahdollistanut uusien tukimuotojen kehittämisen, television draamasarjojen pienimuotoisen tuen sekä entistä vahvemman panostuksen elokuvan eri genrejen ja myös lasten- ja nuorten elokuvien tuotantoon. Opetus- ja kulttuuriministeriön audiovisuaalisen kulttuurin edistämistä koskevat määrärahat ovat kasvaneet yli 60 prosenttia vuodesta 2006. Näistä vuonna 2012 pääosa – yli 26 miljoonaa euroa – myönnetään Suomen elokuvasäätiölle edelleen alan toimijoille avustuksina myönnettäväksi.

Audiovisuaalisen kulttuurin tukijärjestelmää on 2000-luvulla laajennettu ja uusia tukimuotoja kehitetty. Nykyään järjestelmään sisältyy myös digitaalisiin päätelaitteisiin suunnattujen kulttuuristen sisältöjen tuotekehityshankkeiden tuki. DigiDemo-ohjelmaksi nimetty tukimuoto käynnistettiin kokeiluna vuonna 2002 ja jatkuu toistaiseksi. Siitä myönnetään avustuksia, jotka hyödyntävät pelituotantoa, virtuaalimaailman sisältöjen, kulttuuriin liittyvien verkkoyhteisöjen tai -palvelujen kehittelyä, monimediatuotantojen kehittämistä ja innovatiivisten televisio-ohjelmien tuotekehittelyä.

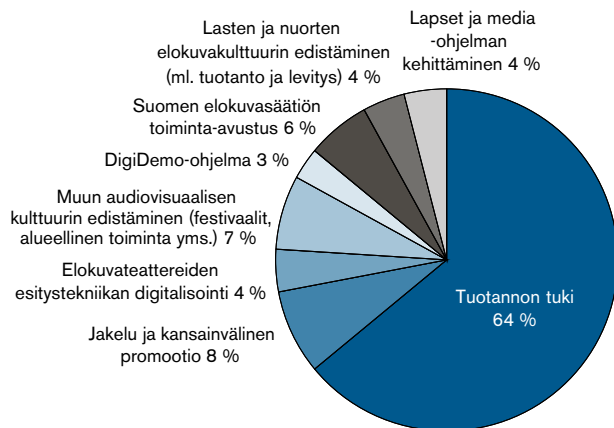
Monipuolisten sisältöjen ja moniarvoisen kulttuurin jatkuvuuden kannalta audiovisuaalisen kulttuurin eri teosmuotojen ja genrejen saatavuuden vahvistaminen on tärkeää. Valtionavustuksia audiovisuaaliseen kulttuurin saatavuutta ja kansainvälistä markkinointia edistäviin toimiin on lisätty samanaikaisesti kuin tuotannon ja jakelun tukia on nostettu. Digitaalisen esittämisen edistämiseksi käynnistettiin vuonna 2008 elokuvateattereiden digitalisointituki

90 Public Funding for Film and Audiovisual Works, ed. Susan Newman-Baudais, 2011 Edition, a Report by the European Audiovisual Observatory, Strasbourg 2011

91 Komission tiedonanto neuvostolle, Euroopan parlamentille, talous- ja sosiaalikomitealle ja alueiden komitealle tietyistä elokuviin ja muihin audiovisuaalisiin teoksiin liittyvistä oikeudellisista näkökohdista, KOM(2001)534

turvaamaan alueellisesti mahdollisimman kattavaa elokuvien saatavuutta.

Vuonna 2012 opetus- ja kulttuuriministeriön audiovisuaalisen kulttuurin määrärahat ovat yhteensä noin 31,5 miljoonaa euroa. Tästä tuotannon tukemisen osuus on (mukaan lukien lasten ja nuorten elokuvat) 21,6 miljoonaa, jakelun ja kansainvälisen promootion osuus runsaat 2,7 miljoonaa, elokuvateattereiden digitaalisen esitystekniikan edistäminen lähes 1,5 miljoonaa, Suomen elokuvasäätiön toimintatuki 2 miljoonaa, muun audiovisuaalisen kulttuurin edistäminen (mukaan luettuina festivaalit ja alan tapahtumat, alueelliset toimijat ja muut alan järjestöt) yhteensä runsaat 2,6 miljoonaa euroa. DigiDemo-ohjelman osuus on vähän vajaat miljoona euroa. Lisäksi ministeriö tukee erilaisia mediakasvatusta ja -lukutaitoa edistäviä hankkeita runsaalla miljoonalla eurolla.

Kuvio 7. Vuoden 2012 määrärahat

Lähde: Opetus- ja kulttuuriministeriön päätös, Taiteen ja veikkausvoittovarojen käyttösuunnitelma 2012

Julkinen tukijärjestelmä

Suomen tukijärjestelmän tarkoituksena on edistää korkeatasoista, monipuolista ja omaperäistä suomalaista elokuvatuotantoa. Ohjelman kansalliset oikeusperustat ovat valtionavustuslaki (688/2001), laki elokuvataiteen edistämisestä (28/2000), asetus elokuvataiteen edistämisestä (843/2007) ja Suomen elokuvasäätiön kulloinkin voimassa oleva tukiohjeisto.

Komissiossa hyväksytyn ohjelman mukaan tuen myöntävä viranomainen on Suomen elokuvasäätiö,

jolle opetus- ja kulttuuriministeriö voi osoittaa valtion varoja elokuvan ja muun kuvaohjelman tuotannon ja levityksen tukemiseen sekä elokuvakulttuurin edistämiseen. Säätiö voi myöntää hakemuksesta tukea pitkiä, lyhyitä ja sarjamuotoisia näytelmä-, dokumentti-, animaatio- ja lastenelokuvia kehittämistä ja tuottamista varten. Lisäksi Suomen elokuvasäätiö myöntää tukea kulttuurivientiin (matka-avustukset sekä kopioiden valmistustuki), esitys- ja levitystoimintaan sekä elokuvafestivaalien järjestämiseen.

Audiovisuaalisen kulttuurin edistämistä koskevat määrärahat ovat valtion talousarvioon kuuluvia veikkauksen ja raha-arpajaisien voittovaroja, jotka Veikkaus Oy on tulouttanut valtiolle. Kaikki Suomen elokuvasäätiölle myönnetyt edelleen jaettaviksi tarkoitetut määrärahat ovat valtiontukia, jotka ilmoitetaan EU:n komissiolle, joka hyväksyy ohjelman edellä kuvatun soveltuvuusarvioinnin jälkeen.

Suomen elokuvasäätiö

Suomen elokuvasäätiö on itsenäinen yksityisoikeudellinen säätiö, jonka yksi perustaja oli opetusministeriö vuonna 1969. Säätiön hallituksen ja sen puheenjohtajan nimittää opetus- ja kulttuuriministeriö. Säätiön hallitus nimittää toimitusjohtajan ja toimitusjohtaja ottaa säätiöön työntekijät, kuten tuotantoneuvojat.

Laissa elokuvataiteen edistämisestä ja sen nojalla annetussa asetuksessa säädetään Suomen elokuvasäätiön ja sen työntekijöiden roolista valtionavustusten myöntäjänä. Avustuksen myöntämistehtävät ovat luonteeltaan viranomaistehtäviä.

EU:ssa hyväksytyn tukiohjelman mukaan toimitusjohtajan pätevyysvaatimukseen sisältyy muun muassa elokuva- ja audiovisuaalisen alan laaja ja vankka tuntemus sekä strategista näkemystä suomalaisen elokuvan kehittämisestä. Tuotantoneuvojien pätevyysvaatimukseen sisältyy muun muassa elokuvakulttuurin ja audiovisuaalisen alan laaja tuntemus, kokemus elokuvien tuotannosta tai muusta audiovisuaalisesta tuotannosta, elokuvien levityksen, elokuvien tai muiden audiovisuaalisten tuotantojen rahoituksen sekä kansainvälisten verkostojen ja rahoitusorganisaatioiden laaja tuntemus.

Tukiohjelmaan ei sisälly tuen hakemiseen oikeuttujen henkilöiden tai yritysten kansallisuutta kos-

keviä määräyksiä. Käsikirjoitustukea voidaan myöntää myös luonnollisille henkilöille. Tuotantoyhtiöt, jotka ovat elokuvan Suomen oikeuksien omistajia, voivat saada tuotantotukea. Kun tukea myönnetään Suomen osuuteen kansainvälisessä yhteistuotannossa, Suomen rahoitusosuus on suhteutettava sen tuotantokustannuksiin ja taiteelliseen panokseen hankkeessa.

Voimassa olevan tukiohjelman mukaisesti tukea ei voida myöntää televisioyhtiöille tai yhtiöille, joissa televisioyhtiö on osakkaana vähintään 15 prosentin osuudella, eikä valtion, kunnan tai seurakunnan viranomaiselle tai laitokselle, valtioneemmistöiselle yhtiölle tai edellä mainittuihin verrattavalle yhteisölle taikka laitokselle. Tukea ei myöskään voida myöntää sellaista tuotantoa varten, jonka tarkoituksena on jonkin tuotteen, tuoteryhmän tai palvelun taikka niihin verrattavan kohteen markkinointi.

Kustakin tukiryhmästä vastuussa olevat Suomen elokuväsäätiön tuotantoneuvojat käsittelevät ja arvioivat saapuneet hakemukset. Tuen myöntäminen pohjautuu kulttuuriperustaan. Elokuvataiteen edistämiseksi annetun valtioneuvoston asetuksen⁹² mukaan tukea voidaan myöntää sellaisen elokuvan ja muun kuvaohjelman valmistamiseen ja jakeluun, jota pidetään kulttuurituotteena. Elokuvan tai muun audiovisuaalisen tuotannon on täytettävä tietyt kriteerit, jotta se voitaisiin katsoa tukikelpoiseksi kulttuuri- tuotteeksi. Kriteereinä asetuksessa ovat:

- Elokuva tai audiovisuaalinen ohjelma muodostaa taiteellisen kokonaisuuden.
- Sen sisältö perustuu kulttuuriarvoihin, joiden alkuperä on kulttuuri-identiteetissä.
- Siihen sisältyy merkittävä luovien tekijöiden ja esittävien taiteilijoiden panos ja kyseisille tekijöille ja taiteilijoille maksettavien palkkojen ja palkkioiden osuus tuotantokustannuksista on merkittävä.

Asetuksen perusteluissa esitetään tulkinta näistä kriteereistä. Tuen myöntämistä koskevat päätökset, joissa tarkastellaan edellä mainittujen kriteerien täytymistä, perustuvat hankkeen arviointiin sisällöllisellä, ilmaisullisella ja tuotantokustannuksella, ilmaisullisella ja tuotantokustannuksella kokonaisuutena ja arviointiin siitä, onko hakijalla taiteelliset ja taloudelliset edellytykset hankkeen toteuttamiseen. Lopullisen päätöksen tekee aina Suomen elokuväsäätiön johtaja tuotantoneuvojien esittelystä.

Kansainvälisen rahoituksen merkitys

Suomen elokuväsäätiön tilastoista tuotantojen rahoituksen jakautumisesta käy ilmi, että koko kansainvälisen rahoituksen osuus säätiön tukemista kaikista elokuvista on 2000-luvulla ollut keskimäärin 14 prosenttia. Vaihteluväli oli vajaasta kuudesta prosentista yli 26 prosenttiin. Jälkimmäinen korkea luku johtui vuonna 2006 Suomessa tuotetusta kahdesta suuresta kansainvälisestä pitkän elokuvan yhteistuotannosta. Prosentit eivät kerro sitä, että euromääräisesti kansainvälinen rahoitus on kasvanut 2000-luvun alun noin miljoonasta eurosta yli viiteen miljoonaan, mitä on edesauttanut kansallisen julkisen tuen kasvun myötä aikaansaatu tuotantobudjettien keskimääräinen nousu.⁹³

Elokuviin keskittyneiden suurimpien Suomessa toimivien yhtiöiden kansainvälistymishakuisuus on yleistynyt viime vuosina. Samalla näiden yhtiöiden tuotannoissa ulkomainen rahoitus on muodostunut entistä tärkeämmäksi. Tämä on johtanut useimmiten myös vientitulojen kasvuun. Tuoreimman selvityksen mukaan Suomeen saatu rahavirta oli vuonna 2010 yhteensä 36,1 miljoonaa euroa, josta puolet, 18 miljoonaa, muodostui elokuvien ennakkomyynneistä saaduista myyntituloista.⁹⁴ Vuonna 2009 kansainvälisen rahoituksen osuus oli 5,5 miljoonaa euroa, kun se vuonna 2010 oli 17,2 miljoonaa euroa.⁹⁵ Selvityk-

⁹² Tarkistettu valtioneuvoston asetus elokuvataiteen edistämiseksi (843/2007) annettiin 13. syyskuuta 2007. Se tuli voimaan 1. lokakuuta 2007.

⁹³ Suomen elokuväsäätiön laatima tilasto kotimaisten säätiön tukemien elokuvien keskimääräisestä vuotuisesta rahoituksen jakautumisesta 2002–2010, sähköposti 21.12.2011, lähettäjä Nina Orva

⁹⁴ Kansainväliset rahavirrat Suomen audiovisuaaliselle alalle vuonna 2010; FAVEX Finnish Film & Audiovisual Export (2011); selvityksessä audiovisuaalisen alan myyntituloissa on otettu huomioon muut paitsi pelialan ja TV-kanavien omat tuotannot.

⁹⁵ sama

sessä ei ole otettu huomioon näinä vuosina olevaa tuotantojen määrän suurtakin vaihtelua.

Kaikki selvityksessä myyntituloksi lasketut eurot eivät välttämättä ole tuottajan saamaa myyntituloa, koska ulkomaiset julkiset tuet ovat pääsääntöisesti kohdennettu joko kyseessä olevassa maassa tapahtuvaan osaan tuotantoa tai muodostavat osuuden ulkomaisen osatuottajan budjetin kattamisesta kyseessä olevaan tuotantoon. Samoin on asianlaita tapauskohtaisesti myös ulkomaisissa investoinneissa. Lisäksi ulkomaisessa omistuksessa olevien riippumattomien televisiotuotantoyhtiöiden tuotantojen kansainväliset oikeudet hallinnoidaan yleensä keskitetysti ulkomailla emoyhtiöissä. Siten näiden osalta ei kerry rahavirtoja ulkomailta Suomeen. Vastaavasti Suomessa on lukuisia kotimaiseen tuotantoon keskittyneitä televisiotuotantoyhtiöitä.⁹⁶

Rahoituspohjan haasteita

Viime vuosina julkisen tuen kasvusta huolimatta erityisen vaikeaan tilanteeseen on joutunut suomalainen lyhyt- ja dokumenttielokuvatuotanto. Pääasiallisia syitä tähän ovat olleet Yleisradion vaikea taloudellinen tilanne, Audiovisuaalisen kulttuurin edistämiskeskiksen AVEKin vähentyneet määrärahat hyvitysmaksujärjestelmän rapautumisen vuoksi sekä mainosrahoitteisten televisioyhtiöiden vähäinen kiinnostus rahoittaa dokumentti- ja lyhytelokuvatuotantoa. Hyvitysmaksut ovat romahtaneet lähes puoleen parissa vuodessa.

Yksityisen kopioinnin hyvitysmaksulla hyvitetään tekijänoikeudella suojattujen teosten tekijöille ja muille oikeudenhaltijoille sitä, että teoksia tai esimerkiksi esitysten tallenteita kopioidaan yksityiseen käyttöön. Hyvitys oikeudenhaltijoille kerätään nykyisin tallennusalustoista ja laitteista, joihin teos voidaan tallentaa ja joita merkittävässä määrin käytetään teoksen kappaleen valmistamiseen yksityiseen käyttöön.

Hyvitysmaksukertymä jaetaan vuosittain opetus- ja kulttuuriministeriön hyväksymän maksuvarojen käyttösuunnitelman mukaisesti tekijöille suorana hyvityksenä ja tekijöiden yhteisiin tarkoituksiin välillisenä hyvityksenä. Audiovisuaalisen sektorin tekijät, esittävät taiteilijat ja tuottajat saavat osuutensa hyvityksen henkilökohtaisesta video-osuudesta.

Audiovisuaalisen kulttuurin edistämiskeskus AVEK

Merkittävä osa maksukertymän välillisen hyvityksen video-osuudesta ohjataan AVEKille jaettavaksi edelleen muun muassa tuotanto-, vienti- ja koulutustukena. Hyvitysmaksun kollektiivisella, tekijöiden yhteisiin tarkoituksiin käytettävällä osuudella on tärkeä kulttuuripoliittinen merkitys audiovisuaalisen alan ja erityisesti lyhyt-, animaatio- ja dokumenttielokuvien sekä mediataidetuotantojen rahoituksessa. Audiovisuaalisen alan kannalta hyvitysmaksujärjestelmän toimivuuteen vaikuttaa se, mikä osuus määrärahojen käyttösuunnitelmassa audiovisuaalisilla sisällöillä on.

Hyvitysmaksujärjestelmää ollaan uudistamassa. Audiovisuaalisen alan kannalta esillä ollut hyvitysmaksun ulottaminen koskemaan mediasoittimilla varustettuja matkapuhelimia ja tietokoneita toisi tekijöille vakautta taloudelliseen toimeentuloon ja mahdollisuutta uusien sisältöjen tuottamiseen. Kuluttajille tämä merkitsisi sitä, että esimerkiksi uuden älypuhelimien hinta kallistuisi muistin koon perusteella muutaman euron.

Elokuvien rahoituksessa on Suomessa 2000-luvulla tapahtunut myös muita isoja muutoksia kuin hyvitysmaksujen pieneneminen. Edellä mainittu julkisen tuen kasvu on osittain korvannut AVEKin määrärahojen vähenemistä. Julkinen panostus ei kuitenkaan ole mahdollistanut sitä kehitystä mitä siltä odotettiin, koska muussa alan tuotantojen rajoituksessa on 2000-lopulla tapahtunut vähenemistä.

Televisioyhtiöiden merkitys

Suomen televisiokenttä on kansainvälisessä vertailussa tarjonnaltaan monipuolista ja laadukasta. Yleisradio ja kaupalliset yhtiöt täydentävät toisiaan. Yhtiöt toteavat usein, että vain sellainen yhtiö, joka panostaa kotimaiseen tuotantoon, voi menestyä myös tulevaisuudessa. Yhtiöille kotimaisen televisiodraaman ulkomaisia huomattavasti kalliimpi tunti-hinta aiheuttaa taloudellisia haasteita. Syy kotimaisen tuotannon ulkomaisia tuotantoja kalliimpaan ostohintaan johtuu siitä, että ulkomaiset tuottajat ovat saaneet ensiesityksistä omissa maissaan jo riittävän

⁹⁶ SATU ry, toiminnanjohtaja Stiina Laakso, puhelinkeskustelu 1.12.2011

katteen tuotantopanoksilleen ja tuotannot voidaan siten myydä ulkomaille alempaan hintaan.

Läntisissä Euroopan maissa televisiokanavat tai -yhtiöt osallistuvat yleensä merkittävästi riippumattomien tuotantoyhtiöiden elokuva- ja televisio-ohjelmatuotantojen rahoitukseen, kuten lainsäädännön turvin Ranskassa ja Saksassa tai monivuotisin sopimuksin, kuten useimmissa Pohjoismaissa.⁹⁷

Suomessakin 1990-luvun alun kehoa elokuvan rahoitus pohjaa kohennettiin vuonna 1996 ottamalla käyttöön valtioneuvoston päätöksellä sopimus⁹⁸, jonka mukaan radiorahastosta budjetoitiin vuosittain noin 1,5–2 miljoonaa euroa riippumattomaan tuotantoon. Suurin osa määrärahasta (vuonna 2003 yli 1,4 miljoonaa euroa) kohdennettiin Suomen elokuvasaatiön kautta suorana ennakkotukena tuotantoihin ja niiden kehittelyyn, ja loppuosalla, yli 700 000 euroa, Yleisradio sitoutui ostamaan elokuvien esitysoikeuksia.

Tämä sopimusjärjestely lakkautettiin vuonna 2007. Sen jälkeen Yleisradio siirtyi puhtaaseen esitysoikeuksien ennako-ostoon, joiden määrät erityisesti viime vuosina ovat pienentyneet. Päätös Yle-veron toteutumisesta vuodesta 2013 Yleisradion mukaan parantaa audiovisuaalisen alan riippumattomien tuotantoyhtiöiden toimintaedellytyksiä. Tällä voi olla myönteisiä vaikutuksia alan työllisyyden kannalta.

Lisäksi Suomessa oli vielä 2000-luvun alkuvuosina kolmen suurimman televisioyhtiön ja Suomen elokuvasaatiön välillä useamman vuoden mittainen puitesopimus, jossa sovittiin televisioyhtiöiden rahoituksesta elokuvien ennako-ostoina tai yhteistuotantoina. Sopimuksessa määriteltiin myös televisioyhtiöiden vähittäiset euromääräiset osuudet sekä vuosittaiset tavoitteet tuettavien elokuvien määrästä. Puitesopimusta ei ole jatkettu vuoden 2004 jälkeen.

Toistuvat yritykset laajentaa alan rahoitus pohjaa muun muassa riskirahoitukseen ovat kariutuneet. Elokuvatuotanto ei houkuttele riskirahoitusta, koska elokuvien tuottaminen on todellisuudessa

pääsääntöisesti liiketaloudellisesti kannattamatonta. Audiovisuaalisten tuotantojen rahoitus pohjan laajentamiskeskusteluissa on esiin nostettu myös teleoperaattoreiden rooli, jotka ovat nykyään merkittäviä audiovisuaalisten sisältöjen jakelijoita.

Ulkomaiset tukijärjestelmät

Merkittävimpiä suomalaisten hyödyntämiä julkisia kansainvälisiä rahoituslähteitä ovat EU:n audiovisuaalisen sektorin tukiohjelma, yleisnimeään Media-ohjelma, eurooppalaisten yhteistuotantojen rahoitusta tukeva EURIMAGES sekä yhteispohjoismainen Nordisk Film og TV Fond.

Suomalaisen audiovisuaalisen tuotannon rahoituksen ja ammatillisen osaamisen kehittämisen kannalta erittäin hyödylliseksi ja tarpeelliseksi on osoittautunut EU:n Media-ohjelma, joka luotiin vuonna 1991. Suomi liittyi mukaan ohjelmaan vuonna 1993. Ohjelmassa mukana olo on kerryttänyt suomalaisille toimijoille rahallista tukea yhteensä yli 21 miljoonaa euroa. Lisäksi yli 500 suomalaista alan ammattilaista on kansainvälistynyt ja saanut täydennyskoulutusta osallistumalla Media-ohjelmasta tuetuille kursseille. Media-ohjelman vaikutus suomalaiseen audiovisuaaliseen alaan on kiistämätön.

Nykyisen MEDIA 2007 ohjelman kausi päättyy vuonna 2013. EU:n komissio on antanut ehdotuksen uudesta kulttuurin puiteohjelmasta⁹⁹, johon koottaisiin nykyiset Kulttuuri, Media-, ja Media Mundus -ohjelmat. Ehdotukseen sisältyy lisäksi erityinen poikkisektoriaalinen kulttuurin ja luovien alojen innovatiivinen riskirahasto. Ehdotuksen taustalla on pyrkimys vastata eurooppalaisen kulttuurikentän haasteisiin, kuten pirstaloituneisiin markkinoihin, digitaalisuuden ja globalisaation vaikutuksiin ja pienten toimijoiden vaikeuksiin saada toiminnalleen rahoitusta. Ohjelmamuutos voi parhaimmillaan vahvistaa myös suomalaisen audiovisuaalisen sektorin toimintaedellytyksiä.

97 Focus 2011. World Film Market Trends, Marché du Film & The European Audiovisual Observatory, 2011.

98 Valtioneuvoston yleisistunnon pöytäkirja 26.9.1996

99 Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions; Creative Europe – A new framework programme for the cultural and creative sectors (2014–2020), COM(2011) 786/2

Vaikka Media-ohjelma ja EURIMAGES-yhteistuotantorahasto ovat osaltaan kannustaneet tuottajia yhteistuotantoihin, on suomalaisten tuotantojen ongelmaiseksi muodostunut tuotantobudjettien pienuus suhteessa muihin Euroopan maihin. Suomalaiset tuotannot eivät ole muutama vuoteen olleet vertailukelpoisia esimerkiksi saksalaisten tuotantojen kanssa, koska Suomessa on sama kustannustaso kuin Saksassa, mutta kilpailu yksityisestä rahasta ajaa suomalaiset tuottajat huonoon kilpailuun.¹⁰⁰ Yksityisen rahoituksen puuttuessa yhteistuotantosopimuksista neuvoteltaessa suomalaiset tuotannot joutuvat pienen kielialueen ongelmien lisäksi kamppailemaan kaksin verroin alimitoitettujen tuotantobudjettien vuoksi muiden eurooppalaisten tuotantojen rinnalla.

Audiovisuaaliselle alalle kansainvälinen kilpailu on tuonut mukanaan seikkoja, joilla ei välttämättä ole suomalaisen alan kehittymisen kannalta myönteisiä seurauksia ilman valtion toimenpiteitä. Yksi näistä ovat maailmassa yleistyneet valtioiden julkisella tuella rahoittamat kannustinjärjestelmät, joilla houkutteellaan ulkomaisia tuotantoyhtiöitä tuottamaan tai kuvaamaan elokuvia ja televisiodraamasarjoja omaan maahan. Toiminnan tarkoituksena on vahvistaa alan infrastruktuuria, osaamista ja työllisyyttä.

Kannustinjärjestelmien käyttö on johtanut EU komission mukaan valtioiden väliseen tukikilpavarusteluun.¹⁰¹ Suomessa ei toistaiseksi tällaisia kannustinjärjestelmiä ole käytössä, mistä johtuen osa suomalaisista tuotannoista on jo siirtynyt kannustimia tarjoaviin maihin. Tällä voi jatkuvana suuntauksena olla kielteisiä vaikutuksia suomalaiseen audiovisuaalisen alan työllisyyteen ja infrastruktuuriin sekä tuotantoyhtiöiden rakenteeseen. Julkisen tuen kasvusta huolimatta on syntynyt tilanne, jossa suomalaiset tuotannot menettävät usein kansainvälisiä yhteistuotantosopimuksia tai muutoin kansainvälistä rahoitusta. Vahvistunut kotimainen julkinen tuki ei enää kykene vastaamaan markkinatilanteeseen.

Media- ja elokuvakasvatus digitaalisessa ympäristössä

Digitaalisessa ympäristössä audiovisuaalisten sisältöjen kulutus ja käyttö muuttuvat ja niiden saatavuus ja saavutettavuus parantuu. Käyttö myös yksilöityy ja yksityistyy, kun sisältöjä voidaan käyttää itse valittuina aikoina itse valituissa paikoissa kotien viihdekeskusten ja mobiililaitteiden kautta. Toisaalta yksityinen median käyttö voidaan jakaa uudella tavalla julkiseksi ja yhteiseksi esimerkiksi sosiaalisessa mediassa.

Digitaalisessa ympäristössä median ja audiovisuaalisten sisältöjen käyttäjä tai katsoja ei ole vain sisältöjen vastaanottaja, vaan myös osallistuja, toimija ja jopa sisältöjen tekijä. Media tarjoaa monenlaisia nautinnon, ilon ja viihtymisen lähteitä sekä mahdollisuuksia oppimiseen, itsensä ilmaisemiseen, luovuuteen ja yhteiskunnalliseen osallistumiseen.

Audiovisuaalisten sisältöjen positiiviset vaikutukset liittyvät koettuihin elämyksiin, tunteiden käsittelyyn ja identiteetin rakentamiseen. Negatiivisia vaikutuksia lasten ja nuorten kehitykseen voivat aiheuttaa tietynikäisille sopimattomat väkivaltaiset, seksuaaliset tai ahdistusta aiheuttavat sisällöt sekä vuorovaikutustilanteet ja toiminta verkkoyhteisöissä.

Uudenlainen ympäristö vaatii monipuolista medialukutaitoa. Mediakasvatusta tarvitsevat kaikenikäiset ihmiset. Pääsy internetin sisältöihin edellyttää varsinkin ikäihmisiltä ymmärrystä tieto- ja viestintätekniikasta. Vastaavasti lapset ja nuoret tarvitsevat sekä erityistä suojelua että tukea digitaalisessa ympäristössä toimimiseen ja osallistumiseen.

Medialukutaito liittyy kaikkeen mediaan: printtimediaan ja audiovisuaalisiin sisältöihin kaikessa sähköisessä mediassa. Medialukutaitoon kuuluvat suojelun, kriittisyyden, luovuuden ja osallisuuden ulottuvuudet. Medialukutaitoiset lapset, nuoret ja aikuiset ovat aktiivisia median hyödyntäjiä ja kuluttajia. Digitaalisessa ympäristössä katselun tai käytön

100 Elokuvien valtiotukia koskeva keskustelu ja kuulemistilaisuus 25.8.2011 opetus- ja kulttuuriministeriössä

101 European Commission, ISSUES PAPER, Assessing State aid for films and other audiovisual works, 2011

rajoittaminen ei enää riitä lasten ja nuorten suojelemiseksi. Kasvatukselliset keinot, joka kehittävät taitoja selvittää riskitilanteissa, ovat myönteinen vaihtoehto rajoituksille.

Lasten ja nuorten on arvioitu viettävän aikaansa median parissa noin kahdeksan tuntia päivittäin. Pienimpien lasten käytetyimpiä medioita ovat kirjat, televisio, musiikki ja tallenteet. Myös pelit ovat keskeisiä lasten ja nuorten mediaympäristössä. Internetin ja kännykän käyttö yleistyy esikouluiästä eteenpäin.¹⁰²

Suomalaislapset aloittavat internetin käytön yhä nuorempina, keskimäärin kahdeksanvuotiaina. Suomalaislapsista ja -nuorista vain 40 prosenttia on sitä mieltä, että verkossa on hyviä asioita oman ikäisille. Internetiin tarvitaankin lisää positiivisia sisältöjä. Lapset ja nuoret eivät toistaiseksi ole itse kovin aktiivisia sisällön tekijöitä; internetin käyttö keskittyy pelaamiseen ja videoiden katseluun.¹⁰³

Monissa perheissä on nykyisin suuri määrä erilaisia teknisiä laitteita, kuten televisioita, mobiililaitteita ja pelikonsoleita, joista media- ja audiovisuaaliset sisällöt ovat helposti saatavilla. Vaikka joidenkin nuorten kohdalla television katselu on vähenemässä, pienille lapsille televisio on edelleen tärkein mediaväline. Television aamuohjelmat ovat merkittäviä etenkin varhaiskasvatuksikäisille lapsille. Tätä vanhemmille varhaisnuorille televisiossa on vähemmän kohdennettua tarjontaa, ja vaihtoehtoina ovat usein aikuisten ohjelmat. Vanhempien ja sisarusten vaikutus lasten median käyttöön on olennainen.¹⁰⁴

Digitaalisen jakelun vaikutuksista eri audiovisuaalisten sisältöjen katseluun ja käyttöön eri jakeleissa ei ole ollut varsinaisen tutkimuksen kohteena. Esimerkiksi toistaiseksi ei ole tietoa siitä, miten digitaaliset jakelukanavat, kuten mahdollisuus katsoa elokuvia internetistä, vaikuttavat elokuvateattereissa käyntiin ja elokuvaharrastukseen. Lasten ja nuorten vanhemmilla voi olla tässä tärkeä rooli. Elokuvakasvatuksen merkitys yleisökasvatuksena ja elokuvan

lukutaidon kehittäjänä tulee olemaan keskeinen. Elokuvakasvatusta voi tukea myös audiovisuaalisten sisältöjen itse tekemistä harrastuksena.

Jo 2000-luvun puolivälissä käynnistettiin hallituksen toimintaohjelma Lapset ja Media mediaväkivallan vähentämiseksi.¹⁰⁵ Siinä käsiteltiin digitaalisen ympäristön vaikutuksia media- ja elokuvakasvatukseen sekä lasten ja nuorten erityisasemaan. Kehittämistoimenpiteitä esitettiin muun muassa mediakasvatukseen, tiedotukseen ja tutkimukseen, media-alan vastuukysymyksiin, vanhemmuuden tukemiseen, positiivisten sisältöjen ja tasa-arvoisen tietoyhteiskunnan kehittämiseen sekä alaikäisten suojelua ja audiovisuaalisten sisältöjen tarjontaa koskevan lainsäädännön uudistamiseen.

Lasten suojelemisen ja vahvistamisen kysymykset muuttuneessa mediaympäristössä ovat haaste kaikissa Euroopan maissa. Jäsenmaissa korostetaan itse- ja yhteissääntelyä sekä medialukutaidon edistämistä digitaalisessa maailmassa.¹⁰⁶

Muuttunut digitaalinen toimintaympäristö on taustatekijänä vuoden 2012 alusta voimaan tullessa kuvaohjelmalainsäädännössä. Siinä korostetaan uudenlaisia lasten turvallisuutta mediaympäristössä edistäviä toimenpiteitä, kuten mediakasvatusta sekä lasten huoltajille ja kasvattajille suunnatun tiedottamisen ja lasten mediaympäristöön liittyvän tutkimuksen edistämistä.

Uudistuksen myötä kuvaohjelmien ennakkotarkastuksesta on luovuttu, mutta ikärajajärjestelmä säilyy. Suomessa tarjottavat kuvaohjelmat luokitellaan yhdenmukaisesti perusteiden mukaan. Luokittelu koskee kaikenlaisia audiovisuaalisia ohjelmia eli elokuvia, televisio-ohjelmia ja pelejä sekä kaikkia kuvaohjelman tarjoamisen tapoja eli elokuvateatteriesityksiä, tallennelevitystä, televisiolähetystä ja esimerkiksi internetissä saatavilla olevia tilausohjelmalveluja.

Kuvaohjelmat on luokiteltava tarjottaviksi kaikenikäisille, taikka niille tulee luokitella 7, 12, 16 tai 18 vuoden ikäraja tai antaa luokittelematta 18 vuoden

102 Naamatusten verkossa 2011

103 EU Kids Online 2011

104 Naamatusten verkossa 2011

105 Mediaväkivalta. Lapset ja media. Luonnos toimintaohjelmaksi, Opetusministeriön julkaisu (2004:10)

106 EU:n neuvoston päätelmät lasten suojelusta digitaalimaailmassa (2011/C 372/04)

ikäraja. Luokiteltuihin ohjelmiin on myös lisättävä ohjelman sisältöä kuvaava symboli. Ikärajojen luokittelu on siirtynyt pääosin viranomaisen hyväksymien itsenäisten ja riippumattomien kuvaohjelmaluokittelijoiden tehtäväksi.

Kuvaohjelmalain mukaan kuvaohjelmien tarjoamisesta tulee tehdä ilmoitus viranomaiselle. Viranomaisen ottaa vastaan lapsen kehitykselle haitallisten kuvaohjelmien tarjoamista koskevaa yleisöpalautetta. Viranomaisen voi myös omasta aloitteestaan luokitella kuvaohjelman ja tehdä merkintöjen tarkastuksia. Viranomaisen voi tehostaa tarjoajien veloitteiden noudattamista huomautuksella ja viime kädessä uhkasakolla. Kuvaohjelmien tarjoamisen valvonnasta aiheutuvien kustannusten kattamiseksi peritään kuvaohjelmien tarjoajilta valvontamaksu.

Valtion elokuvatarkastamo muuttui vuoden 2012 alusta Mediakasvatus- ja kuvaohjelmakeskukseksi. Keskus huolehtii viranomaistehtävistä sekä edistää mediakasvatusta ja lasten mediataitoja yhteistyössä muiden viranomaisten ja toimialan yhteisöjen kanssa. Viranomaistehtäviin kuuluvat elokuvien, tallenteiden, televisio-ohjelmien ja tietokone- ja videopelien tarjonnan valvonta ja ikärajaluokittelujärjestelmän ylläpito lastensuojelullisin perustein. Koska ennakotarkastuksesta luovuttiin, on toiminta muuttunut kuvaohjelmamarkkinoiden jälkivalvonnaksi. Audiovisuaalisten sisältöjen valvonta yhtenäistyi, kun televisiotoimintaa koskevia lasten suojelemiseen liittyviä valvontatehtäviä siirtyi Viestintävirastolta Mediakasvatus- ja kuvaohjelmakeskukselle. Keskuksen toiminnan tavoitteena on lasten kehityksen ja hyvinvoinnin turvaaminen mediaympäristössä.

Audiovisuaalinen kulttuuritoiminta ja -perintö digitaalisen haasteen edessä

Audiovisuaaliseen kulttuuriin sisältyy myös yhdistyspohjaista ja voittoa tavoittelematonta toimintaa. Elokuvat ovat kautta aikojen keränneet oman harrastajayhteisönsä, joiden ympärille on syntynyt erilaisia kerhoja, tapahtumia, festivaaleja ja muuta audiovisuaalista kulttuuria edistävää yhdistystoimintaa. Näiden tavoitteisiin ei kuulu liiketoiminnan maksimointi.

Digitaalisuus vaikuttaa myös näiden toimijoiden kulttuuria edistäviin toimiin ja niiden toteutustapoihin, yhteistyömahdollisuuksiin alan muiden toimijoiden kanssa ja ihmisten mahdollisuuksiin hyötyä tarjolla olevista palveluista.

Myös näiden audiovisuaalista kulttuuria edistävien toimijoiden toimintaympäristöön vaikuttavat olennaisesti yleinen taloudellinen tilanne ja muut aiemmin mainitut audiovisuaalisen kulttuurin kehittämiseen liittyvät tekijät, kuten katsomistottumusten ja vapaa-ajankäytön sekä väestörakenteen muutokset, alueellisten erojen kasvu, kansainvälistymisen voimistuminen ja tukijärjestelmien kehittyminen. Useimmat näistä edellä mainituista toimijoista ovat täysin riippuvaisia julkisesta tuesta.

Festivaalit

Viime vuosina elokuvafestivaaleista ympäri maailman on tullut yhä profiloidumpia. Ne lisäävät kansallisten elokuvien mahdollisuuksia päästä kansainväliseen levitykseen. Niiden merkitys koskee kaikkia eri sisällönmuotoja, lyhyt- ja dokumenttielokuvia, pitkiä näytelmäelokuvia ja animaatioita. Festivaalit lisäävät tarjonnan monipuolisuutta ja ovat monelta osin tulleet korvaamaan lähes kadonnutta elokuvakerhotoimintaa.

Suomeen on vakiintunut toistakymmentä säännöllisesti toimivaa festivaalia tai elokuvatapahtumaa. Monet näistä ovat vuosi vuodelta kasvattaneet suosiotaan yleisön keskuudessa. Jotkut festivaaleista tarjoavat myös reaaliaikaisia on-line-esityksiä. Useat suomalaiset vakiintuneet festivaalit ovat kiinteästi yhteistyössä alueensa elokuvakeskusten kanssa, joista neljässä pyritetään elokuvaesitystoimintaa ympäri vuoden. Muut toimivat yhteistyössä paikallisten elokuvateattereiden kanssa.

Alueelliset ja valtakunnalliset toimijat

Suomeen on vuosikymmenien aikana muodostunut kymmenkunta alueellisesta audiovisuaalisen ja elokuvakulttuurin kehittämistä vastaavaa alueellista elokuvakeskusta, useita valtakunnallisia audiovisuaalista ja mediakulttuuria edistävää järjestöä sekä alan moninaisia ja osin lähes puhtaasti ammatillisia

etujärjestöjä. Monet toimijoista edistävät media- ja elokuvakasvatusta lasten ja nuorten parissa niin harrastustoiminnan kuin kouluopetuksen puitteissa.

Tässä toimijakentässä monet ovat ottaneet toiminnassaan huomioon digitaalisen teknologian tuomat mahdollisuudet ja hyödyt. Osa toimijoista haluaa vaalia perinteistä elokuvakulttuuria.

Alueelliseen audiovisuaalisen kulttuurin toimintaan ovat tuoneet uusia ulottuvuuksia myös 2000-luvulla syntyneet alueelliset tuotantokeskukset sekä alueellinen elokuvakomissio toiminta. Näistä jälkimmäinen liittyy erityisesti alan infrastruktuurin kehittämiseen houkuttelemalla Suomeen ulkomaisten tuotantojen kuvausryhmiä. Lapin elämysteollisuuden osaamiskeskuksen (LEO) hallinnoimassa EU:n rakennerahastohankkeessa Location / Destination Finland -hankkeessa on perustettu kansallinen Suomen Elokuvakomissio, jonka taustaorganisaatioita ovat eri alueiden elokuvakomissiot sekä muista vakiintuneista audiovisuaalisen alan järjestöistä Suomen elokuvatuottajien keskusliitto SEK ry, Suomen audiovisuaalisen alan tuottajat SATU ry, Suomen elokuväsäätiö ja Favex ry.

Audiovisuaalisen kulttuuritoiminnan rahoittaminen

Laaja-alaisen kulttuuritoiminnan kehittämiseksi osa valtion audiovisuaalisen kulttuurin edistämismäärärahoista kanavoidaan Valtion elokuvataidetoimikunnalle ja Suomen elokuväsäätiölle edelleen myönnettäväksi, osa tuesta myönnetään suoraan ministeriöstä. Valmistella oleva Taiteen keskustoimikunnan uudistusta koskeva hallituksen esitys sisältää ehdotuksen siitä, että nykyinen keskustoimikunta muutettaisiin valtion virastoksi. Siitä tulisi Taiteen edistämiskeskus TAIKE.

Hallituksen esitystä viimeistellään. Erilaisia vaihtoehtoisia malleja on olemassa, mutta esimerkiksi nykyisenkaltaisen Valtion elokuvataidetoimikunnan muodostaminen vaikuttaa mahdolliselta. Sen tehtävänä olisi myöntää apurahoja, palkintoja ja muita vertaisarviointiin perustuvia.

Valtion taloudelliset kehitysnäkymät, erityisesti veikkausvoittovarojen tulevat haasteet, saattavat tulevaisuudessa edellyttää uusiutumista myös audiovisu-

aalisen kulttuurin edistämistä vaalivien toimijoiden keskuudessa, ja tulevan TAIKEN toiminnassa.

Kulttuuriperintö

Audiovisuaalisten aineistojen pitkäaikaissäilyttämisessä tapahtui muutos, kun Suomen elokuva-arkiston tehtäviä laajennettiin koskemaan myös radio- ja televisioaineistoja. Elokuva-arkistosta tuli Kansallinen audiovisuaalinen arkisto.

Kansallinen audiovisuaalinen arkisto KAVA vastaa Suomessa audiovisuaalisen kulttuuriperinnön tallettamista ja säilyttämistä koskevista asioista. KAVAn ensisijainen tarkoitus on kotimaisen audiovisuaalisen kulttuuriperinnön pelastaminen ja säilyttäminen jälkipolville.

KAVAn kokoelmiin kuuluu elokuva-, radio- ja televisioaineistoja. Filmikokoelmat käsittävät filmillä, videolla ja digitaalisina tallenteina koti- ja ulkomaista, pitkää ja lyhyttä fiktio- ja dokumenttielokuvaa. Kotimaisten elokuvien konservointi- ja restaurointityö on yksi arkiston ydinalueista. Lisäksi kokoelmiin sisältyy audiovisuaalisen kulttuurin tuotteiden oheisaineistoa, kuten valokuvia, julisteita ja käsikirjoituksia.

Radio- ja tv-arkistoon kuuluu velvoite tallentaa keskeisten kotimaisten radio- ja televisiokanavien ohjelmavirta ja -tiedot kokonaisuudessaan sekä näytteitä kanavien ohjelmavirrasta noin 100 kanavalta. Digitaalista ohjelmavirtaa ja siihen liittyviä ohjelmatietoja on kerätty ja talletettu vuoden 2009 alusta alkaen.

Lisäksi KAVA harjoittaa elokuvakulttuurin edistämistä järjestämällä säännöllisesti usealla paikakunnalla esitettävää arkistosarjaa, ylläpitämällä pienimuotoista museotoimintaa ja -kokoelmaa, julkaisemalla alaa koskevaa tutkimusta ja ylläpitämällä Suomen suurinta elokuva-aiheista kirjastoa, joka palvelee KAVAn oman tutkimus- ja julkaisu toiminnan ohella kaikkia audiovisuaalisesta kulttuurista kiinnostuneita.

Digitaalisuus aiheuttaa myös audiovisuaalisen kulttuuriperinnön hoitamiseen uusia haasteita. Toistaiseksi perinteinen analoginen kopiointi on ollut ainoa toimiva ja kustannustehokas tapa filmipohjaisten elokuvien pitkäaikaisen säilymisen varmistamiseksi. Filmiko-

koelman säilyttäminen perustuu kylmävarastointiin. Digitaaliseen pitkäaikaissäilytykseen on liittynyt epävarmuustekijöitä. Tämä on synnyttänyt huolta audiovisuaalisen kulttuurin jatkuvuudesta ja aineistojen turvaamisesta tulevien sukupolvien käyttöön.

Kun samanaikaisesti filmimateriaalin saanti ja käyttö ovat loppumassa, ja laboratoriotointi vähemmän koko Euroopassa sekä tuotantoprosessit ja esitystekniikka digitalisoituneet, on audiovisuaalisen aineiston arkistoinnissa siirryttävä vähitellen digitaaliseen pitkäaikaissäilytykseen.

Vaikka digitaalisuus on läpäissyt lähes koko audiovisuaalisen alan, ja esittäminen tapahtuu lähivuosina todennäköisesti harvoja poikkeuksia lukuun ottamatta pelkästään digitaalisen esitystekniikan välityksellä, on Kansallisen audiovisuaalisen arkiston kokoelmissa kuitenkin huomattava määrä esimerkiksi nitraattifilmikopioita. Filmilaboratoriotyötä tullaan tulevaisuudessa tarvitsemaan edelleen erityisesti syystä vaarassa olevien materiaalien turvaamiseksi. Arkiston toiminnassa tärkeimpiä laboratoriotöitä vaativat nitraattifilmien pelastekopiointi, toisen polven kopioiden valmistaminen (ainutkertaisen pelastekopion ”varakopio” säilymisen turvaamiseksi) ja huonokuntoisen asetaattifilmin kopiointi.

KAVA on aloittanut kotimaisten elokuvien digitoimisen. Se on valmistautumassa digitaaliseen pitkäaikaissäilytykseen strategianaan luoda uudet digitaaliset toimintalinjat, joilla turvataan arkiston perustoimintojen pysyvyys myös digitaalisessa toimintaympäristössä. Vuonna 2012 KAValla on suunnitelmien mukaan pystyssä ja toiminnassa digitaalinen toimintoketju filmin skannauksesta digitaalisen esityskopion valmistamiseen ja arkistointiin.

KAVAn ohella myös lukuisilla muilla kirjasto-, arkisto- ja museoalan toimijoilla on velvollisuus säilyttää digitaalisia kulttuuriperintöaineistoja, mutta niiden käytössä olevat tietojärjestelmät eivät sisällä pitkäaikaissäilytyksessä välttämättömiä toiminnallisuksia. Opetus- ja kulttuuriministeriön Kansallinen digitaalinen kirjasto -hankkeessa (KDK) ja Tutkimuksen tietoaaineistot -hankkeessa (TTA) toteutetaan keskitetty pitkäaikaissäilytysratkaisu (PAS), jossa eri toimijoiden digitaaliset kulttuuriperintöaineistot sekä tutkimuksen tietoaaineistot säilytetään käytettävänä ja ymmärrettävinä myös tulevaisuuden käyttäjille.

Pitkäaikaissäilytysratkaisun lisäksi KDK-kokonaisuuteen sisältyy kirjastojen, arkistojen ja museoiden yhteisen asiakasliittymän ylläpito ja kehittäminen, aineistojen välittäminen Euroopan digitaaliseen kirjastoon Europeanaan sekä kulttuuriperintöaineistojen digitointi.

Osaaminen, tutkimus ja tilastointi

”Elokuva on taiteista teknisin. Vasta teollinen vallankumous teki elokuvan mahdolliseksi. Tekninen vallankumous on jatkunut koko elokuvan olemassaolon ajan, ja jatkuu tulevaisuudessakin. Elokuvan tekeminen on kallista taidetta, mutta katsojille elokuva on massojen kulttuuria. Katsomisen yksikköhinta on halpa, tekemisen yksikköhinta vain on kallis.”

Lauri Törhönen: Suomen elokuvakoulu (2007)

Alan osaaminen

Audiovisuaalisen kulttuurin osaamista on koulutuksen kehittämisen ja monipuolistamisen johdosta vahvistettu parin viimeisen vuosikymmen aikana. Yliopistotasosta elokuvakoulutusta on Suomessa järjestetty vuodesta 1959 lähtien. Aalto-yliopiston toiminnan alettua vuonna 2010 Taideteollisen korkeakoulun Elokuva- ja lavastustaiteen laitos sekä Median laitos ja Lapin yliopiston taiteiden tiedekunta ovat keskeisimmät yliopistotasoiset oppilaitokset audiovisuaalisella alalla toimiville tekijöille Suomessa. Muiden yliopistojen elokuva- ja televisiotutkimukseen ei sisälly audiovisuaalisen kulttuurin ammattimaiseen tekemiseen ja tuottamiseen valmentavaa opetusta. Lisäksi Suomessa on useita ammattikorkeakouluja, joissa voi kulttuurin ja viestinnän koulutusaloilla suorittaa AMK-tutkintoja muun muassa elokuvan ja television sekä digitaalisen viestinnän 3D-animoinnin ja visualisoinnin aloilla.

Suomalaiset alan ammatillaiset osallistuvat myös aktiivisesti kansainväliseen alan täydennyskoulutukseen, joita järjestetään muun muassa EU:n Media-ohjelman puitteissa. AVEKin koulutustuki suo monille ammatillisille mahdollisuuden osallistua tällaiseen koulutukseen. Vaikka koulutustarjonta on viimeisen parinkymmen vuoden aikana lisääntynyt ja laadultaan kohentunut, ei tietyille audiovisuaalisen alan erityisosaajille ole

riittävästi koulutusta. Korkeatasoisen koulutustarjonnan puutteesta kärsii peli- ja animaatiosektori.

Viimeisten vuosien aikana audiovisuaalisen kulttuurin, mukaan lukien viestintäala, koulutuksesta on laadittu selvityksiä ja tutkimuksia.¹⁰⁷ Näiden mukaan media-alan työpaikat ovat vähenemässä, ja yhä useammat ammattilaiset työllistyvät joko osin tai kokonaan muille toimialoille. Tutkimuksissa ja selvityksissä todetaan myös, että koulutus on hajautettu liian pieniin yksiköihin, joiden välillä ei ole riittävästi yhteistyötä. Erityisesti audiovisuaalisen viestinnän ja kuvallisen ilmaisun ammattilaisia on koulutettu liikaa. Tämä on johtanut työttömyyteen, moninkertaiseen koulutukseen sekä sijoittumiseen koulutustasoa vastaamattomiin työtehtäviin. Liika koulutus on saattanut aiheuttaa myös palkkapolitiittisia ongelmia alan sisällä.

Opetus- ja kulttuuriministeriön Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelma 2011–2016¹⁰⁸ sisältää toimenpide-ehdotuksia, joiden tavoitteena on muun muassa ottaa paremmin huomioon työelämän osaamistarpeen muutoksia koulutustarjonnan suunnattamisessa. Suunnitelmassa todetaan, että suurimmat vähennystarpeet aloituspaikoissa ovat kulttuurialalla, noin 3 000 paikkaa vuoteen 2016 mennessä. Isoimpia yksittäisiä vähennyksiä on ammatillisen peruskoulutuksen ja ammattikorkeakoulujen viestintä ja informaatiotieteissä. Ammattikorkeakoulujen aloittamääriä vähennetään 2 200 aloituspaikalla vuonna 2013.

Audiovisuaalisella alalla suoritetaan myös näyttötutkintoja. Ne ovat erityisesti työelämän tarpeisiin kehitettyjä aikuisille suunnattuja tutkintoja, jotka eivät ole sidottuja ammattitaidon hankkimistaan. Näyttötutkintona voi suorittaa ammatillisen perustutkinnon, ammattitutkinnon tai erikoisammattitutkinnon. Näihin tutkintoihin ja niiden valmistaviin koulutuksiin osallistuneiden määrä on kasvanut huomattavasti 2000-luvun aikana. Kehittämissuunnitelman tavoitteissa esitetään, että myös

näyttötutkintojärjestelmää vahvistetaan työelämässä hankitun osaamisen osoittamisen ja kehittämisen välineenä sekä joustavana osaamisen tunnustamisjärjestelmänä.

Koulutustarjonnan määrän sopeuttaminen työelämän tarpeisiin ei osaamisen kehittämistoimissa ole ainoa haaste. Painopisteen siirtämistä määrästä laatuun on korostettu edellä mainituissa tutkimuksissa ja selvityksissä. Digitaalisen tekniikan käyttöönotto ja alan kansainvälistyminen tuovat jatkuvia muutostarpeita alan koulutukseen. Tällaisia voivat olla esimerkiksi tuotannollisten olosuhteiden muuttuminen, uusien tekniikoiden hallinta ja niiden vaikutukset taiteelliseen työskentelyyn sekä tuottamisen haasteet kansainvälisessä ympäristössä. Myös näitä on tarpeen jatkuvasti arvioida, kun koulutusta ja opetusta suunnitellaan tulevaisuudessa.

Tutkimus ja tilastointi

Kun tarkastellaan tutkimusta ja tilastointia audiovisuaalisen kulttuurin ja koko alan kehittämisen näkökulmista on erotettava yhtäältä akateeminen audiovisuaalista kulttuuria koskeva perustutkimus ja toisaalta sektoritutkimus, joka tuottaa tietoa audiovisuaalisen sektorin tilasta, sekä soveltava tutkimus.

Perustutkimuksen kohteena ovat audiovisuaaliseen kulttuuriin liittyvät ilmiöt. Tällaista tutkimusta ei voida useinkaan hyödyntää suoraan hallinnollisesti, eikä tutkimuksessa sitouduta jonkun yksittäisen toimijan tai vaikkapa kulttuurihallinnon tarpeisiin. Sen sijaan kulttuurihallinto tavoitteineen ja toimineen voi olla yksi akateemisen tutkimuksen kohteista.

Sektoritutkimus on tutkimus- ja kehittämistyötä, joka tuottaa julkiselle vallalle tietopohjaa politiikan ja strategioiden kehittämiseen ja tukee päätöksentekoa. Sektoritutkimuksen tulokset ovat välittömästi hyödynnettävissä ja hyödyntäjä on julkinen päätöksentekijä.

107 Pentti Raittila, Nina Olin ja Sari Stenvall-Virtanen: Viestintäkoulutuksen nousukäyrä – Monta tietä unelma-ammattiin ja suuriin pettymyksiin Viestintäalan ammattikuvat ja koulutustarpeet -hankkeen loppuraportti Tampereen yliopisto, Tiedotusopin laitos, Julkaisuja C 40 / 2006 ja Suomen elokuvakoulu. Seurantaselvitys elokuva- ja televisiokoulutuksen kehityksestä vuodesta 2000 ja kehittämisenäkymistä. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2007:8

108 Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelma 2011–2016 (www.minedu.fi), ilmestyy painettuna vuonna 2012

Audiovisuaalisen kulttuurin perustutkimusta tehdään useissa yliopistoissa, ammattikorkeakouluissa ja Kansallisessa audiovisuaalisessa arkistossa. Alan sektoritutkimusta tehdään muun muassa nykyisessä Taiteen keskuustoimikunnassa, Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissätiössä (Cupore) sekä Teokesissä.

Audiovisuaalisen kulttuurin jatkuvuuden kannalta alan laaja-alaisen tutkimustoiminnan kehittäminen on yhtä tärkeää kuin alan osaamisen ja ammatillisen perus- tai täydennyskoulutuksenkin. Samoin kuin koulutuksen laadun ja määrän kehittämisessä myös tutkimuksessa alan toimintaympäristön muuttuminen synnyttää haasteita. Alan elinkeinorakenteen uudistuminen ja pitkän aikavälin kilpailukyky perustuvat korkeatasoiseen osaamiseen, joka edellyttää myös perustutkimuksen vahvistamista ja sen ohessa työelämään ja yrityksiin kytkeytyvää monipuolista, uutta luovaa soveltavaa tutkimusta.

Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmassa 2011–2016 todetaan, että monissa viime vuosien kotimaisissa ja kansainvälisissä arvioinneissa on nostettu esiin suomalaisen tutkimusjärjestelmän puutteita ja kehittämistarpeita. Niiden mukaan Suomen tieteellisen tutkimuksen taso ei ole 2000-luvulla kehittynyt odotetulla tavalla. Tutkimusjärjestelmä on pirstoutunut moniin pieniin yksiköihin, ja valtion tutkimuslaitokset toimivat osin irrallaan muusta tutkimusjärjestelmästä. Kansainvälinen koulutus- ja tutkimusyhteistyö on edennyt hitaasti.

Kehittämissuunnitelmassa esitetään lisättäväksi yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen niiden omaa profilia tukevaa tutkimusyhteistyötä. Lisäksi yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen tutkimus- kehitys- ja innovaatiotoimintaa hyödynnetään elinkeinorakenteen monipuolistamisessa ja luovan talouden sekä uusien kasvualojen kehittämisessä. Myös yliopistojen tieteellisen ja taiteellisen jatkokoulutuksen eli tutkijankoulutuksen laatuun kiinnitetään huomiota. Laadukkaalla tutkimuksella ja innovaatiotoiminnalla tavoitellaan kilpailukykyä ja vaikuttavuutta.

Tutkimuksen, erityisesti sektoritutkimuksen, kehittämisessä myös alan tilastointia varten koot-

tava tietoaaineisto ja sen käsittely ovat olennaisia tekijöitä. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisun *Tieto käyttöön. Tiekartta tutkimuksen sähköisten tietoaaineistojen hyödyntämiseksi* (2011) mukaan kilpailukykyinen tutkimus edellyttää panostamista tietoinfrastruktuurin rakentamiseen ja tähän liittyvän osaamisen vahvistamiseen.¹⁰⁹ Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmassa esitetään, että julkisten tietoaaineistojen hyödyntämistä palvelevaa tietoteknistä infrastruktuuria kehitetään ja, että kirjastojen ja arkistojen digitaaliset, pääosin julkisin varoin tuotetut sisällöt ja palvelut tuodaan saataville yhteisen, käyttäjälähtöisesti suunnitellun Kansallinen digitaalinen kirjasto -asiakasliittymän välityksellä.

Suomessa audiovisuaalisen alan tilastoinnin tiedonkeruusta vastaavat Suomen elokuvasäätiö, Suomen Filmikamari ry, Finnpanel Oyj, Viestintävirasto ja monet alan toimijat alueellisia elokuvakeskuksia myöten. Alan tilastoinnissa ja tiedonkeruussa on viime vuosien kehittämistoimista huolimatta edelleen epätasaisuuksia ja puutteita, minkä vuoksi tietoaaineistojen hyödyntäminen sekä tutkimuksessa että muussa toiminnassa aiheuttaa ongelmia.

Tilastokeskus julkaisee kulttuuri- ja joukkoviestintäalan tilastoja sekä muita audiovisuaalisen kulttuurin tutkimuksen kannalta olennaisia tilastoja joko tietyllä aikafrekvenssillä tai satunnaisemmin. Tällaisia ovat esimerkiksi kansantalouden tilinpitojärjestelmään perustuvat tilastot, kuluttajabarometrit, väestöennusteet, ajankäyttötutkimus sekä tieto- ja viestintätekniikan käyttöä koskevat tilastot.

Euroopassa tiedonkeruusta ja tilastoinnista vastaavat Euroopan Audiovisuaalinen Observatorio sekä Eurostat, joista edellinen on audiovisuaalisen kulttuurin kannalta tärkeämpi.

Tiedonkeruun Julkisen sektorin taloudelliset reunaehdot vaikuttavat kaikkien edellä lueteltujen tutkimuksesta, tilastoinnista sekä tiedonkeruusta vastaavien työskentelyyn. Lisäksi uusia haasteita alan tilastointiin tuo digitaalisuuden vaikutukset toimialan kehittämiseen.

109 Tieto käyttöön. Tiekartta tutkimuksen sähköisten tietoaaineistojen hyödyntämiseksi, Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisu 2011:4.

Audiovisuaalisen kulttuurin poliittiset linjaukset

"Taiteen ja kulttuurisisältöjen luomisen edellytyksistä täytyy huolehtia – oli kyse mistä taiteenlajista hyvänsä."

Kulttuuri- ja urheiluministeri Paavo Arhinmäki 16.11.2011, Säätytalolla

Edellisten audiovisuaalisen politiikan linjausten tavoitteena oli, että Suomessa on vuoteen 2010 mennessä kulttuurisesti vahva ja kansainvälisesti kilpailukykyinen audiovisuaalinen toimiala, joka tuottaa uusia sisältöjä ja merkityksiä sekä luo ja heijastaa omaa kulttuuriamme.

Sama arvopohja oli vuonna 2008 opetusministeriön ohjaaja Lauri Törhöselältä tilaaman *Suomen elokuva – Finlands Film* -selvityksen taustalla. Tämä heijastui selvityksen tekijän korostamassa sanomassa nostaa suomalainen elokuva kansalliseksi taiteenlajiksi kirjallisuuden, musiikin ja teatterin rinnalle. Selvitykseen sisältyvien toimenpide-ehdotusten kirjo oli runsas, ja ne ulottuivat uuden elokuvaneuvoston ja elokuva-akatemian perustamisesta elokuvaa tukeville yhteisöille ja yksityisille henkilöille myönnettäviin verohelpotuksiin.

Vaikka alan toimintaympäristö on huomattavasti muuttunut näiden julkaisujen valmistumisen jälkeen, ei julkisen vallan toimenpiteiden lähtökohta – kulttuurista ja kielellisestä identiteetistä huolehtiminen – ole muuttunut. Nykyisen hallitusohjelman kulttuuripoliittiset ja luovien alojen kehittämistä koskevat toimenpiteet pyrkivät vastaamaan tähän haasteeseen kuitenkin valtiontaloudellisesti hyvin toisenlaisesta lähtökohdasta käsin.

Tulevien vuosien audiovisuaalisen kulttuurin poliittiset linjaukset pohjautuvat aiemmin kuvattun toimintaympäristön muutosten vaikutuksiin sekä nykyisen hallitusohjelman tavoitteisiin. Näistä audiovisuaalisen kulttuurin edistämisen kannalta tärkeimpiä ovat kulttuurin tuen painottuminen taiteen ja kulttuurin sisällön luomiseen ja tehokkaaseen levittämiseen, kulttuuriyrittäjyyden ja luovien alojen työpaikkojen syntymisen tukeminen, kulttuuriviennin ja luovien alojen markkinointiosaamisen edistäminen sekä lastenkulttuurin aseman ja toimintaedellytysten vahvistaminen.

Edellä lueteltujen tavoitteiden toteuttamiseksi audiovisuaalisen kulttuurin linjaukset muodostuvat seuraavista kokonaisuuksista:

- *Monipuolisen audiovisuaalisen kulttuurin vahvistaminen*
- *Toimiva ja joustava tukijärjestelmä*
- *Audiovisuaalista kulttuuria tukeva sääntelykehys ja tekijänoikeuspolitiikka*
- *Audiovisuaalisen kulttuuriperinnön vaaliminen*
- *Mediakulttuuri, mediakasvatus- ja lukutaito*
- *Osaamisen kehittäminen*
- *Tutkimuksen ja tilastoinnin kehittäminen*

Valtion tehtävänä on luoda mahdollisimman suotuisat olosuhteet monipuolisten ja laadukkaiden audiovisuaalisten sisältöjen luomiseen, tuotantoon, levittämiseen ja esittämiseen sekä näitä tukevaan monimuotoiseen kulttuuri- ja yritystoimintaan, mediakasvatukseen, kulttuuriperinnön säilymiseen, alan ammatillisen koulutuksen ja tutkimuksen sekä alan tilastoinnin kehittämiseen.

Monipuolisen audiovisuaalisen kulttuurin vahvistaminen

Ammattimaiset sisällöt

Kotimaisen audiovisuaalisen kulttuurin vahvistamisessa monipuolisten sisältöjen tuotanto on olennaista. Uudet, erilaisille ja eri-ikäisille yleisöille suunnatut fiktiiviset tai dokumentaariset kertomukset tai tarinat, lyhyet ja pitkät, yksittäiset teokset ja televisiosarjat, animaatiot tai pelit luovat vahvan audiovisuaalisen kulttuurin perustan. Ne kiinnostavat ja innostavat, vahvistavat ihmisten käsitystä omasta itsestään osana yhteiskuntaa ja globaalia maailmaa.

Vaikka digitaalisen tekniikan käyttö on mahdollistanut erilaisten audiovisuaalisten sisältöjen, myös pitkien elokuvien tekemisen muiden kuin alan ammattilasten keskuudessa, valtion tehtävänä on turvata ammattimaisen tekemisen mahdollisuudet. Sivistys- ja hyvinvointivaltion tehtäviin kuuluu, että korkeatasoisten kulttuuristen ilmaisujen ja omalla kielellä kerrottujen tarinoiden tekijät saavat luovasta työstään korvauksen, jolla voi kulttuuriammatilaisena tai taiteilijana elää. Tuotantojen tukeminen merkitsee ammattilaisille työmahdollisuuksia ja parempia toimintaedellytyksiä kaikille alan osapuolille sekä runsasta tarjontaa ja saavutettavuutta.

1 Julkinen tuki kohdentuu ammattimaiseen tekemiseen ja tuotantoon, levittämiseen ja esityskulttuurin ylläpitoon.

Lapset ja nuoret

Lapsille ja nuorille suunnattujen tarinoiden tai dokumenttien tukeminen sekä näiden helppo saa-

tavuus luovat pohjaa uudelle elokuvien harrastajasukupolvelle, rikastuttaa valikoimaa, antaa tekijöille mahdollisuuden erilaisten aiheiden käsittelytapoihin. Kulttuurin jatkuvuuden kannalta yksi olennainen asia on lasten- ja nuortenelokuvan ja sitä tukevan kulttuuritoiminnan edistäminen.

2 Lasten ja nuorten elokuvakulttuurin erityistoimia tulee edelleen jatkaa.

Sisältöjen saatavuus eri jakeluteissä

Digitaalinen toimintaympäristö on rajaton mahdollisuus kielten ja kulttuurien moninaisuudelle. Kuitenkin isot kulttuurialueet ja kielet ovat tietoverkoissakin vahvoilla. Tästä syystä pienen kieli- ja markkina-alueen tulee erityisesti huolehtia, että omakielisiä mielekkäitä ja laadukkaita audiovisuaalisia sisältöjä eri muotoineen on saatavilla kaikissa jakelukanavissa, elokuvateattereissa, tallenteina, televisioiden kanavilla ja tietoverkoissa.

Elokuvateatterit

Alueellisesti mahdollisimman kattavan elokuvateatteriverkoston ylläpitämiseksi esitystekniikan digitalisoituminen on kannattavaa toteuttaa julkisen tuen avulla. Viime vuosien kotimaisten sekä pitkien että dokumenttielokuvien katsojamäärät osoittavat, että oikea- ja yhtäaikaaisesti useimmilla paikkakunnilla tapahtuva elokuvan ensi-ilta kasvattaa kiinnostusta elokuvaan.

Ajatellen elokuvien tasa-arvoista saatavuutta kaikissa mahdollisissa Suomen kolkissa voisi digitalisoitumisaallon myötä olla mahdollisuus siihen, että Suomessa säilyisi vähintään nykyisenlaajuinen elokuvateatteriverkosto. Sen toimintasisällöt voisivat ulottua elokuvista reaaliaikaisiin musiikkiesityksiin, konsertteihin, teatterinäytelmiin ja vaikkapa suuriin urheilutapahtumiin. Metropolitan-oopperan esityksiä on jo voinut nähdä ainakin suurimmilla paikkakunnilla.

3 Esitystekniikan muutos edellyttää jatkuvaa osaamisen kehittämistä, ohjelmatarjonnan laajentamiseen liittyviä tukitoimia ja teknisen laitteiston ylläpidon tukipalveluita.

Televisiotoiminta ja tilausohjelmapalvelu tai muu ammattimainen verkkolevittäminen

Kiinnostava ja laadukas televisio- ja radio-ohjelmien tarjonnan tärkeys ei digitaalisen verkkojakelun tai tallennemyynnin kasvun myötä ole muuttunut. Television katseluun käytetään edelleen monissa ikäryhmissä paljon aikaa, erityisesti vanhemmat ikäpolvet ja pienemmät lapset katsovat edelleen televisiota tai kuuntelevat radiota enemmän kuin käyttävät aikaansa muihin ohjelmasisältöjä tarjoaviin kanaviin. Televisionkatselu on saanut myös uusia muotoja, kuten samanaikaisen nettiselailun ja ohjelmasisällöistä käytävän keskustelun ja niistä bloggaamisen tai twittaamisen.

Huolimatta saatavilla olevien kanavien runsaasta määrästä, ohjelmatarjonta on joillakin kanavilla viime vuosina kaventunut ja uusintojen määrä kasvanut. Joidenkin kanavien kohdalla kotimaisten ohjelmasisältöjen määrä on supistunut minimiin.

Joissakin Euroopan maissa audiovisuaalisten sisältöjen tuotantoa, levittämistä ja esittämistä koskevassa lainsäädännössä on velvoite audiovisuaalisia sisältöjä välittävälle taholle, kuten julkisoikeudellisille televisioyhtiöille, elokuvateattereille, tallennemyyjille tai digitaalisessa muodossa audiovisuaalisia sisältöjä välittävälle teleoperaattoreille, osallistua tukijärjestelmän rahoittamiseen.

Perusteena niin sanotulle elokuvamaksulle on esimerkiksi, kuten Saksassa, näiden jakelijoiden ja esittäjien liikevaihdon suuruus.¹¹⁰ Suomessa käytössä oleva hyvitysmaksujärjestelmä on jossain määrin verrannollinen monien Euroopan maiden käytäntöön rahoittaa muun muassa alan tuotantoa niin sanotulla elokuvamaksulla.

Televisio- ja radiotoiminnasta annettua lakia muutettiin keväällä 2010 vastaamaan eurooppalaista audiovisuaalisia mediapalveluja koskevaa direktiiviä (AV-direktiivi). Muutoksella lain soveltamisalaa laajennettiin koskemaan perinteisen eli niin sanotun lineaarisen televisiotoiminnan ohella myös epälineaarisia mediapalveluja, joita ovat lähinnä internetissä

tarjottavat tilausohjelmapalvelut. Audiovisuaalisten mediapalvelujen määritelmä koskee niitä audiovisuaalisia mediapalveluja, jotka ovat joukkoviestintäpalveluja, ja joiden vastaanottajiksi on tarkoitettu huomattava osa yleisöstä, ja joilla voi olla selkeästi vaikutusta tähän yleisömassaan.

Direktiivi edellyttää, että ohjelmatarjontaan sisältyy tietty osuus eurooppalaista ohjelmistoa. Lisäksi lähetyksistä vähintään 10 prosenttia tai vaihtoehtoisesti 10 prosenttia ohjelmistobudjetista on varattava riippumattomien tuottajien tuottamille ohjelmille, joihin eivät kuulu uutiset, urheilutapahtumat, kilpailunomaiset viihdeohjelmat, mainokset, tekstitelevisiolähettykset tai teleostoslähettykset. Myös tilausohjelmapalvelun tarjoajien on edistettävä eurooppalaisten teosten saatavuutta palveluissaan. Riippumattomien tuottajien osuuteen kuuluvista ohjelmista puolet on oltava viimeisen viiden vuoden aikana tuotettuja.

Valtioneuvoston eduskunnalle annetussa selvityksessä sähköisen median viestintäpoliittiseksi ohjelmaksi ehdotetaan, että eurooppalaisten riippumattomien tuottajien lähetyksia- tai ohjelmistobudjetti-kiintiö korotettaisiin 19 prosenttiin.¹¹¹

4 Monipuolisen ja laadukkaan audiovisuaalisen ohjelmatarjonnan kannalta on huolehdittava siitä, että kaikki Suomessa televisiotoimintaa harjoittavat yhtiöt noudattavat niille lainsäädännössä asetettuja vähimmäisehtoja riippumattomien tuottajien osuudesta ja eurooppalaisuudesta.

On huolehdittava siitä, että uusia monipuolisia kotimaisia audiovisuaalisia sisältöjä voidaan valmistaa. Yleisradion tehtäviin julkisen palvelun televisio- ja radiotoiminnan harjoittajana kuuluu lain mukaan edistää kulttuuria. Ohjelmatarjonnan tulee sen myötä taata erilaisille yleisöryhmille – riippumatta niiden määrästä – laadukkaita ja korkeatasoisia ohjelmia.

¹¹⁰ Public Funding for Film and Audiovisual Works, ed. Susan Newman-Baudais, 2011 Edition, a Report by the European Audiovisual Observatory, Strasbourg 2011. Ks. myös pykälät 66 ja 67 Saksan elokuvateen edistämistä koskevasta lainsäädännöstä (Filmförderungsgesetz)

¹¹¹ VNS 4/2012 vp Sähköisen median viestintäpoliittinen ohjelma: Valtioneuvoston selvitys eduskunnalle 2012.

5 Opetus- ja kulttuuriministeriö katsoo, että Yleisradion yhtenä kansallisen kulttuurin tavoitettavuudeltaan tärkeimpänä instrumenttina tulee panostaa nykyistä enemmän kotimaisten riippumattomien tuottajien elokuvien ja muiden audiovisuaalisten ohjelmasisältöjen tuotantoon.

6 Harkitaan mahdollisuutta kehittää tukijärjestelmä kotimaisten sisältöjen tilausohjelmopalvelun edistämiseksi.

Audiovisuaalisen kulttuuritoiminnan kehittäminen

Suomeen on kehittynyt vuosikymmenten aikana rikas ja elävä audiovisuaalinen ja elokuvakulttuuri. Tuotannon ja siihen liittyvän luovan työn ohella audiovisuaalisen kulttuurin monipuolinen edistämistoiminta on toinen perusjalka koko audiovisuaalisen kulttuurin elinvoimalle.

Tällaista työtä tehdään valtion virastoissa, kuten Kansallisessa Audiovisuaalisessa arkistossa ja Media-kasvatus- ja kuvaohjelmakeskuksessa, sekä vapaan yhdistystoiminnan parissa, kuten alueellisissa elokuvakeskuksissa, elokuvakomissioissa, alan ammatti- ja kulttuurijärjestöissä, festivaaleilla ja elokuvakerhoissa sekä kouluissa ja päiväkodeissa. Osalla toimijoista on pitkä historia, joka ulottuu vuosikymmenten taakse. Viimeisen kymmenen vuoden aikana on myös perustettu uusia yhdistyksiä, joista osaa tuetaan opetus- ja kulttuuriministeriön määrärahoista.

Miten näiden rooli uusien jakeluverkkojen kasvaessa muuttuu tai on muuttunut? Miten näiden toimintaa voidaan kehittää siten, että se edistää audiovisuaalista kulttuuria, kun audiovisuaalisia sisältöjä on saatavilla helposti ja vaivatta kotivastaanottimissa. Osa kulttuuritoimijoista on muodostunut omiksi laatumerkeikseen. Esimerkiksi monet suomalaiset elokuvafestivaalit ovat kyenneet vakiinnuttamaan oman vakiokävijäkuntansa. Osa näistä kulttuuritoimintaa edistävästä toimijoista on profiloitunut erityisesti elokuva- ja mediakasvatustyössä.

Valtakunnalliset audiovisuaalisen tai elokuvakulttuurin järjestöt ovat tärkeitä myös kansainvälisessä vuoropuhelussa alan sisäisten tavoitteiden kehittämisessä. Kuitenkin, osin toimijoiden runsauden vuoksi,

saatetaan tehdä päällekkäistä työtä toisistaan tietämättä. Nykyisen valtionavustuslain mukaan avustusmäärärahojen myöntämistä ja niiden käyttötarvetta tulee säännöllisin väliajoin arvioida. Tämä arviointi tulee ulottaa kaikkiin valtionavustuksia saaviin toimijoihin myös audiovisuaalisella sektorilla.

7 On tärkeää turvata suomalaisten audiovisuaalisen ja elokuva-alan järjestöjen toimintaedellytykset sekä kotimaassa että kansainvälisessä yhteistyössä. Toiminnan resursointia tarkistetaan ja tuetaan toimijoiden kehittymistä vahvoiksi ja monipuolisiksi sekä alueellisesti kattaviksi yhteisöiksi.

Digitaalisen tekniikan hyödyntäminen voi luoda uusia keinoja kehittää kulttuuritoiminnan muotoja, parantaa palveluja ja niiden saatavuutta sekä kohdentaa niitä erilaisten yleisöryhmien tarpeisiin.

8 Digitaalista esitystoimintaa tuetaan myös perinteisen teatteritoiminnan ulkopuolella ja Kansallisen audiovisuaalisen arkiston arkistosarjaa tulee entisestään vahvistaa.

9 Suomalaisen audiovisuaalisen alan infrastruktuurin, kuten erilaisten tuotanto- ja kuvauspalveluiden, kehittämisessä myös elokuvakomissioiden toimintaedellytyksiä tulee arvioida ja mahdollisuuksien mukaan kehittää.

Toimiva ja joustava tukijärjestelmä

Audiovisuaaliseen politiikkaan ja sen toteutukseen kuuluvat sekä elokuva että muut kuvaohjelmat ja digitaaliset kulttuuriset sisällöt. Poliitiikan tavoitteena on kehittää ja edistää näitä osa-alueita muun muassa erilaisin tukitoimin. Digitaalinen tekniikka, joka tällä sektorilla vaikuttaa kaikista taiteenlajeista eniten itse teoksiin, on jo vaikuttanut jossain määrin sekä ohjelma- tai teostyyppien sulautumiseen. Se on myös vaikuttanut siihen, että on haluttu luoda uudenlaisille sisällöille omia tukitoimenpiteitä.

Haasteena digitaalisessa toimintaympäristössä on omaleimaisen suomalaista kulttuuri-identiteettiä tukevan audiovisuaalisen tuotannon ja sitä tukevan

kulttuuritoiminnan säilyttäminen. Tämä tarkoittaa sekä tekniikan mukanaan tuomiin haasteisiin että moniarvoiseen kulttuuriin ja väestön eri ikäryhmien toiveisiin vastaamista tuotantoa, levitystä, esitystä ja kansainvälistä promootiota koskeissa kysymyksissä.

Luovien alojen merkitys kasvaa uusien liiketoimintamahdollisuuksien myötä. Kulttuuriyrittäjyyden ja luovien alojen työpaikkojen syntymisen tukeminen edellyttää toimenpiteitä, joissa lähtökohtana ovat sekä kulttuuri- että elinkeino-, työllisyys- ja innovaatiopolitiikan tavoitteiden toteuttaminen. Erilaisilla painotusten muutoksilla voidaan vaikuttaa asioiden edistämiseen. Toisinaan voi olla tarve nostaa tiettyjä asioita painopisteiksi.

Valtion talouden kehitysnäkymät nykyisellä hallituskaudella saattavat aiheuttaa muutoksia nykyiseen audiovisuaalista tuotantoa, jakelua, esittämistä ja muuta kulttuuria edistävään tukijärjestelmään. Opetus- ja kulttuuriministeriön tähän tarkoitukseen varatut määrärahat ovat valtion talousarvioissa veikkauksen ja raha-arpajaisten voittovaroja, joihin tulevalla kehyskaudella kohdistuu suuria muutostarpeita. Tilanteen ennakoiminen muodostaa osan seuraavien linjausten lähtökohdista.

Valtiontuet audiovisuaalisen kulttuurin toimintaedellytysten perusta

Valtionhallinnossa elokuvan ja muun audiovisuaalisen tuotannon ja kulttuurin edistämisestä ja kehittämisestä vastaa opetus- ja kulttuuriministeriö. Televisio-, radio ja televiestintätoimintaan liittyvä lainsäädännön valmistelutyö ja muu kehittämistyö kuuluvat liikenne- ja viestintäministeriölle. Näissä kuitenkin lasten kehitykselle haitallisten kuvaohjelmien tarjoamista koskevien asioiden valmistelu kuuluu opetus- ja kulttuuriministeriölle.

Opetus- ja kulttuuriministeriö edistää kulttuuripoliittisin perustein elokuvien käsikirjoittamista, kehittämistä, tuotantoa, markkinointia, jakelua ja esittämistä sekä kulttuurivientiä myöntämällä Suomen elokuvasäätiölle määrärahoja edelleen myönnettäväksi valtionavustuksina. Näistä määrärahoista elokuvasäätiö tukee vuosittain elokuvaa sekä muuta elokuva- ja television draamatuotantoa monipuolisen audiovisuaalisen kulttuurin ylläpitämiseksi. Lisäksi säätiölle on annettu tehtäväksi

elokuvien kansainvälistä promootiota ja vientiä koskevien valtionavustusten myöntäminen ja merkittävien Suomessa toimivien elokuvafestivaalien tukeminen.

Elokuvan valtionavustukset ovat EU:n kilpailulainsäädännön mukaista valtiontukea, joiden käyttöön sovelletaan valtionavustuslakia. Valtionavustuksen myöntämisessä tulee myös noudattaa Euroopan komission 26.11.2008 antamaa päätöstä K(2008) 6350 Suomen elokuvatuotannon tukiohjelmasta (Valtiontuki NN 70/2006 – Suomi). Julkinen audiovisuaalisen kulttuurin, opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittama tuki perustuu aina kulttuuripoliittisiin lähtökohtiin.

Nykyisen EU:n audiovisuaalista alaa koskevan tiedonannon tarkastelukulmaa ollaan laajentamassa uudessa tiedonannossa koskemaan koko elokuvan ja muiden audiovisuaalisten teosten elinkaarta käsikirjoituksen kehittelystä esittämiseen, jolloin valtiontuen piiriin kuuluisi alan koko tuotantoprosessi käsikirjoittamisesta teoksen esittämiseen. Suomi pitää esitystä tältä osin tervetulleena. Myös uudet jakelualustat tulisivat kuulua valtiontuen piiriin.

Elokuvakulttuurin edistämiseen tarkoitetuista varoista myönnetään lisäksi harkinnanvaraisia valtionavustuksia alan järjestöille, jotka edistävät elokuva- ja muuta audiovisuaalista kulttuuria. Harkinnanvaraista valtionapua saavat myös alueelliset elokuvakeskukset, elokuvatapahtumat ja muut alan toimijat tai järjestöt kohdeapurahoina. Viimeksi mainittujen avustusten myöntämisestä on tähän asti vastannut valtion elokuva- ja taidehallitus, joka päättää myös elokuvan laatutuesta.

Muita audiovisuaalisia kulttuurisia sisältöjä tuetaan DigiDemo-ohjelmasta. Opetus- ja kulttuuriministeriö on antanut valtionavustuspäätöksellä Audiovisuaalisen kulttuurin edistämiskeskus AVEKille tehtäväksi myöntää Digidemo-ohjelmasta avustuksia digitaalisiin päätelaitteisiin soveltuvien kulttuurisisältöisten teosten, ohjelmien, pelien ja palveluiden tuotekehitykseen. Näiden avustukset myönnetään deminimis-tukina, joista ei niiden vähäisyyden vuoksi tarvitse tehdä erikseen ilmoitusta EU:n komissiolle.

Suomen elokuvasäätiön ja AVEKin Digidemo-ohjelmasta myöntämät avustukset ovat suoraa tukea. Säätiön historiassa vielä ennen 1990-lukua osa myönnettyistä avustuksista oli lainaperusteisia. Lisäksi elokuvanäytännöstä maksettiin veroa, joka tilitettiin Suomen elokuvasäätiölle (ns. elokuvasäätiömaksut). Nämä maksettiin

esityskorvauksen yhteydessä elokuvatoimistoille, jotka tilittivät maksut säätiölle. Kertyneitä varoja käytettiin muun muassa tuotantojen tukemiseen.

Digitaalisen kehityksen myötä on syntynyt uusia audiovisuaalisten sisältöjen jakelijoita, jotka hyötyvät taloudellisesti tästä toiminnasta, mutta eivät suurimaksi osaksi osallistu tuotantojen rahoitukseen.

Audiovisuaalisen kulttuurin tukijärjestelmä toimii taiteellisen ja luovan työn kunnianhimon kannustimena ja kotimaan markkinoiden taloudellisena korjausmekanismina sekä kulttuurin viennin näyteikkunana. Tuki on ja säilyy tuotanto- ja hankekohtaisena; sitä ei voi muuttaa alan yritystueksi. Tuki voi lisäksi kohdentua kulttuurijärjestöjen toiminnan tukemiseen, yksittäisten tekijöiden erilaisiin apurahoihin, kansainvälisen markkinoinnin edistämiseen ja erityistapauksissa audiovisuaalisen kulttuurin edistämistä koskeviin laiteinvestointeihin, kuten elokuvateattereiden digitalisointihankkeisiin.

10 Jatketaan kotimaisen elokuvan ja muiden audiovisuaalisten sisältöjen tukemista kulttuurin monipuolisuuden ja jatkuvuuden säilyttämiseksi sekä alan toimijoiden vakaan toimintaympäristön ylläpitämiseksi. Jatketaan erityistoimenpiteitä lasten ja nuorten elokuvien ja muiden audiovisuaalisten sisältöjen tuotantojen tukemiseksi.

11 Tukiohjelman kehittämisessä otetaan huomioon erityisesti digitaalisen jakelun vaikutukset monipuolisten ja laadukkaiden sisältöjen tuottamisessa, uusien alalle tulleiden toimijoiden osuus taiteellisessa työssä, eri yleisöjen katsomistottumusten vaikutukset sekä EU:n tulevan audiovisuaalisen alan tiedonannon reunaehdot.

12 Etsitään alan ja eri rahoittajatahojen kanssa yhteistyössä keinoja laajentaa tuotantojen rahoituspohjaa. Pyritään löytämään keinot kehittää Suomeen alan infrastruktuuria parantava kannustinjärjestelmä.

13 Hallitusohjelman mukaisesti luovan talouden ohjauksen ja koordinoinnin toimenpiteitä vahvistetaan myös koskemaan audiovisuaalisen alan yritystoimintaa ja sen kansainvälistymistä yhteistyössä työ- ja elinkeinoministeriön kanssa.

14 Vahvistetaan digitaalisiin päätelaitteisiin soveltuvien kulttuurisisältöisten teosten, ohjelmien, pelien ja palveluiden tukemista Digi-Demo-ohjelmasta, josta laaditaan säännöllisin väliajoin vaikuttavuusarviointi.

Suomen elokuvasäätiö

Audiovisuaalisten sisältöjen, kuten elokuvien tuotannon rahoitus on, huolimatta edellisen hallituksen panostuksista, edelleen osittain vaikeaa. Tuotantokustannusten jatkuva nousu on heijastunut pitkään muun muassa alan palkkukseen ja tuotantojen kuvauspäivien määrään. Edellinen vaikuttaa alan työllisyyskehitykseen ja alalla työskentelevien tulotasoon. Jälkimmäinen jättää ennen pitkää leimansa elokuvien laatuun ja menestymiseen. Molemmat yhdessä vaikuttavat kotimaisen audiovisuaalisen sisällön tarjontaan.

Suomen elokuvasäätiön myöntämät avustukset ovat valtiontukea, joiden käyttöön sovelletaan valtionavustuslakia, hallintolakia ja muita säädöksiä tai määräyksiä, kuten Euroopan komission hyväksymää Suomen elokuvatuotannon tukiohjelmaa, lakia elokuvataiteen edistämisestä ja sen nojalla annettua asetusta sekä opetus- ja kulttuuriministeriön hyväksymiä säätiön tukiohjeita. Säätiön toimintaa ohjataan ja valvotaan opetus- ja kulttuuriministeriöstä yleisten valtion hallinnon tulosohtausperiaatteiden mukaisesti.

Valtion vaikuttavuus- ja tuloksellisuusohjelmaan, jonka pohjalta ministeriö tulosohtaususta kehittää, kuuluvat muun muassa palvelukyky, aikaansaavuus, tuottavuus ja taloudellisuus. Näihin liittyvät asiakasnäkökulman korostaminen, avoimuus ja vuorovaikutus, roolien ja tehtävien kirkastaminen, rakenteelliset uudistukset ja uusien toimintatapojen käyttöönotto. Vaikuttavuus- ja tuloksellisuusohjelman taustalla on julkisen talouden kestävyysvajeeseen vastaaminen.

15 Suomen elokuvasäätiön tulosohtauksessa noudatetaan valtionhallinnon vaikuttavuutta ja tuloksellisuutta koskevia periaatteita ja käytäntöjä sekä kehitetään säätiön tukijärjestelmää asiakasnäkökulman ja valtionavustusten määräysten mukaisesti siten, että säätiön mahdollisuudet edistää audiovisuaalisen alan kulttuuria vahvistuvat.

16 Tukijärjestelmän kehittämisessä etsitään keinoja muuttaa nykyinen suoraan tukeen perustuva tukijärjestelmä joiltakin osin lainaperusteisiksi. Lisäksi selvitetään mahdollisuus laajentaa tuotannon ja tuotannon kehittelytuen myöntämistä televisiodraaman tukemiseen riippumattomille tuotantoyhtiöille.

Tukiohjeilla on valtiontukien EU:n hyväksymisprosessissa entistä painavampi rooli. Tämä edellyttää teknisiä uudistuksia elokuvasäätien tukiohjeisiin. Tukiohjeet arvioidaan opetus- ja kulttuuriministeriössä ennen niiden voimaan saattamista. Tässä yhteydessä ministeriö arvioi, onko muutosten vuoksi tarvetta tehdä asiasta ilmoitus komissiolle tai neuvotella muutoksista komission kanssa.

17 Tukiohjeiden uudistuksen yhteydessä arvioidaan kunkin yksittäisen tukimuodon vaikuttavuus ja tarkistetaan tukien myöntämisen ehtoja suhteessa alan toimintamahdollisuuksiin sekä harkitaan uusien tukimuotojen tai ehtojen kehittämistä, jotka vahvistaisivat säännöllistä tuotantojen kehittelyä ja toimintaa sekä muuta audiovisuaalista kulttuuritoimintaa.

Suomella on elokuva-alan yhteistuotantoja koskeva sopimus Ranskan (1983) ja Kanadan (1993) kanssa. Lisäksi Suomi on osapuolena Euroopan neuvoston elokuva-alan yhteistuotantoja koskevassa yleissopimuksessa (1995). Euroopan unioni on tehnyt useiden maiden kanssa vapaakauppasopimuksia ja taloudellista kumppanuutta koskevia sopimuksia, joissa on sitovana liitteenä kulttuuriyhteistyötä koskevat pöytäkirjat. Ne sisältävät määräyksiä audiovisuaalisen alan yhteistyöstä ja yhteistuotannoista. Nämä pöytäkirjat laajentavat maantieteellisesti yhteistuotantojen erityiskohteluun kuuluvien tuotantojen piiriä. Yhteistuotannot ovat onnistuessaan edullisia suomalaisen tuottajien kannalta.

18 Tukiohjeiden uudistuksessa harkitaan mahdollisuutta laajentaa yhteistuotantoihin sovellettavien periaatteiden soveltamisalaa.

Valtionavustuslain mukaan kunkin valtionavustuksen käyttöä tulee säännöllisin väliajoin arvioida. Osa opetus- ja kulttuuriministeriön sekä nykyisen Taiteen keskustoimikunnan myöntämistä avustuksista ovat jatkuneet keskeytyksettä vuosia eikä niistä ole laadittu vaikuttavuusarvioita.

19 Opetus- ja kulttuuriministeriön sekä tulevan Taiteen edistämiskeskuksen audiovisuaalisen kulttuurin avustuspolitiikkaa ja sitä koskevia tavoitteita yhdenmukaistetaan ja kehitetään yhteistyössä alan keskeisten toimijoiden kanssa.

Audiovisuaalista kulttuuria tukeva sääntelykehys ja tekijänoikeuspolitiikka

Audiovisuaalisen kulttuurin edistämiseen vaikuttavia säännöksiä löytyy monelta kansallisen lainsäädännön osa-alueelta ja myös Euroopan Unionin säädöksistä. Aiemmin mainittujen valtionavustuslain, televisio- ja radiotoiminnasta annetun lain sekä EU:n kilpailulainsäädännön ja AV-direktiivin lisäksi alan kehittämisen kannalta keskeisiä säännöksiä sisältyy tekijänoikeuslakiin, lakiin kulttuuriaineistojen tallettamisesta ja säilyttämisestä sekä verolainsäädäntöön.

Tekijänoikeus luo perustan laajalle taloudelliselle toiminnalle, jolla on monissa maissa suuri työllistävä vaikutus. Tekijänoikeudet suojaavat investointeja ja ovat osa liiketoiminnan pohjana olevia tuotannontekijöitä.

Olenainen osa tekijänoikeutta on, että tekijänoikeus syntyy luovan työn tekijälle ja tekijällä on mahdollisuus hyötyä taloudellisesti teoksestaan. Teos syntyy luovan työn ja henkisen panostuksen kautta.

Valtiovallan tehtävänä on tekijänoikeuslainsäädäntöä ja -järjestelmää kehittämällä vastata yhteiskunnan kehityksessä esiin tulleisiin vaatimuksiin. Erityisesti digitaalisen maailman haasteisiin on kiinnitettävä suurta huomiota. Lainsäädännön ja tekijänoikeusjärjestelmän toimivuuden kehittämisessä otetaan huomioon tekijöiden, teollisuuden ja käyttäjien sekä kuluttajien edut.

Tekijänoikeudella on keskeinen merkitys monien toimialojen talouteen, toimintaan ja työllisyyteen. Sen vuoksi tekijänoikeuslainsäädännön toimivuutta

on syytä arvioida jatkuvasti, ja tarvittaessa on uskallettava tehdä myös uudistuksia.

Edellisellä hallituskaudella asetettu tekijänoikeustoi-
mikunta on selvittänyt muun muassa verkkotallennus-
palveluihin liittyviä kysymyksiä, tekijänoikeuksien
suojan parantamista tietoverkoissa sekä televisioyri-
tysten ja lehtikustantajien arkistoaineistojen uudelleen-
käytön mahdollistamista. Muiden muassa näihin liittyviä lain-
muutostarpeita tullaan ministeriössä arvioimaan.

Audiovisuaalisiin tuotantoihin liittyy myös erityi-
siä tekijänoikeudellisia kysymyksiä. Elokuvat ja muut
audiovisuaaliset tuotannot sulkevat sisäänsä useita
teoslajeja. Tuotantoihin osallistuu suuri joukko eri
alojen luovia tekijöitä, esittäviä taiteilijoita ja muita
ammattilaisia.

Tekijänoikeus tai tekijänoikeuden lähioikeus syn-
tyy luovan toiminnan kautta. Myös tuottajalle syntyy
omia oikeuksia lopputulokseen eli kuvatallenteeseen.
Oikeuksien siirrosta tekijöiltä tuottajalle sovitaan.

Tuotantoa voidaan hyödyntää taloudellisesti tai
muulla tavalla vain, jos tarvittavat oikeudet on han-
kittu. Tekijänoikeudet mahdollistavat esimerkiksi
elokuviin ja audiovisuaalisten tuotantojen levityksen
ja muun jakelun. Kuten jo aiemmin on todettu, digi-
taalitekniikka avaa myös uudenlaisia mahdollisuuksia
audiovisuaalisten tuotantojen hyödyntämiseen esimer-
kiksi toisten tuotantojen osana.

Audiovisuaalisten tuotantojen ja elokuvien ympärille
voidaan kehittää myös erilaisia oheistuotteita ja -palve-
luita. Niiden osalta tavaramerkkioikeus ja mahdollisesti
myös brändin suojaaminen ovat avainasemassa.

Tekijänoikeudellisen ja sopimusoikeudellisen osaa-
misen merkitys kasvaa. Audiovisuaalisten tuotantojen
tehokas hyödyntäminen edellyttää, että oikeuksista
osataan sopia.

*20 Elokuvien ja muiden av-tuotantojen erityis-
laatu muiden teoslajien joukossa on otettava
huomioon lainsäädäntöä kehitettäessä.*

*21 On hyödynnettävä erityisesti digitaalisen
maailman ja tietoverkkojen mahdollisuuksia
audiovisuaalisten tuotantojen jakelussa.
Laillisen verkkokaupan kehittymisen esteenä
olevaan laittomaan jakeluun on puututtava
tehokkain keinoin. Asiassa tarvitaan myös
EU:n laajuisia toimenpiteitä.*

Myös EU:ssa on valmisteilla direktiiviehdotuksia,
jotka liittyvät muun muassa Euroopan digitaalisten
sisämarkkinoiden luomiseen. Suomi pyrkii myö-
tävaikuttamaan siihen, että komission ehdotusten
pohjalta syntyy lopulta myös rajat ylittävää sisältöjen
levittämistä helpottavia ratkaisuja.

Hyvitysmaksujärjestelmän uudistaminen

Hallitusohjelman mukaan ”hyvitysmaksujärjestelmää
uudistetaan turvaamaan alan toiminnan taloudelliset
edellytykset nopean teknologisen kehityksen olo-
suhteissa”.

Yksityisen kopioinnin hyvityksenä kerättävästä hy-
vitysmaksusta tekijöiden yhteisiin tarkoituksiin käy-
tettävä osa, välillinen hyvitys (”kollektiivikorvaus”),
on jo pitkään ollut merkittävä osa kulttuuripoliittista
tukea. Näiden välillisten hyvitysten kanavoinnista
edunsaajille huolehtivat keskeisimpinä toimijoina
tekijänoikeuden yhteisvalvontajärjestöjen yhteydessä
toimivat tai niitä lähellä olevat kulttuurin tukiorga-
nisaatiot. Esimerkiksi Audiovisuaalisen kulttuurin
edistämiskeskus AVEK jakaa audiovisuaaliselle alalle
tuotanto-, vienti- ja koulutustukea.

Se, miten hyvitysmaksujärjestelmää uudistetaan,
vaikuttaa suoraan mm. luovien dokumenttielokuvien
ja mediataiteen tukeen sekä audiovisuaalisen alan
ammattilaisten koulutukseen, festivaalien tukeen ja
alan kansainvälistymisen edellytyksiin.

Hallituksen sivistyspoliittinen työryhmä asettui
joulukuussa 2011 tukemaan opetus- ja kulttuuri-
ministeriön suunnitelmaa asettaa työryhmä, jonka
tehtävänä on valmistella hyvitysmaksujärjestelmän
uudistus vuoden 2012 aikana. Vuoden 2013 alusta
voimaan tulevan uudistuksen tavoitteena on järjes-
telmä, joka olisi nykyistä paremmin ennakoitavissa,
takaisi reilun hyvityksen tason tekijöille, turvaisi
kaupan ja työpaikkojen säilymistä Suomessa ja olisi
hallinnollisesti mahdollisimman kevyt.

*22 Hyvitysmaksujärjestelmän uudistamisen
periaatteena on, että järjestelmä hyödyttää
audiovisuaalista kulttuuria ja sen tekijöitä.
Järjestelmään perustuva tuki olisi saatettava
nykyistä vakaammalle pohjalle.*

Audiovisuaalisen kulttuuriperinnön vaaliminen

Digitaalinen toimintaympäristö asettaa erityisiä vaatimuksia elokuvien ja muiden audiovisuaalisten sisältöjen pitkäaikaissäilytykseen. Kansallinen digitaalinen kirjasto -hanke tukee valtiosektorilla myös kulttuurisesti arvokkaan kulttuuriperinnön sähköisen pitkäaikaisjärjestelmän kehittämistä. Siinä työssä liikkuu kuvaa ja ääntä koskeva erityisasiantuntemus on KAVAn erityisaluetta.

Tulevaisuudessa KAVAn toiminnan haasteisiin liittyy aineiston digitointi, digitaalisen pitkäaikaissäilytyksen järjestäminen sekä viraston toimintojen yhdistäminen juuri perustetun Mediakasvatus- ja kuvaohjelmakeskuksen toimintojen kanssa. Nykyisin osa KAVAn tutkimus- ja esittämistöiminnasta liittyy elokuva- ja mediakasvatukseen.

Kaikkien pitkäaikaisesti säilytettävien, digitoitujen tai alkujaan digitaalisten kulttuuriperintöaineistojen määrän arvioidaan vähintään kymmenkertaistuvan vuoteen 2025 mennessä. Tulevaisuudessa suurimmat pitkäaikaisesti säilytettävät kulttuuriperinnön aineistoryhmät ovat alkujaan digitaalisia (tallennetut televisio- ja radio-ohjelmat, elokuvat, asiakirjat ja julkaisut).

Audiovisuaaliset aineistot ja niitä koskeva muu data muodostavat digitalisoituneen yhteiskunnan keskeisen, nopeasti kasvavan tieto- ja merkitysvarannon.

23 Digitaalisuuden taloudelliset vaikutukset audiovisuaalisen kulttuurin pitkäaikaissäilytämiseen ja mediakasvatustyöhön tulee ottaa huomioon KAVAn ja MEKUn resursoinnissa.

24 Digitaalisuus monipuolistaa audiovisuaalisen kulttuurin hyödyntämistä ja helpottaa aineiston saatavuutta sekä kasvatuksen toteuttamista.

Mediakasvatus- ja medialukutaito lisäävät hyvinvointia

Elokuva- ja mediakasvatustyö on kasvanut digitaalisen viestintäkulttuurin myötä yhteiskunnallisesti merkittäväksi. Lasten ja nuorten hyvinvointi edellyt-

tää kykyä ja mahdollisuutta osallistua oman elämänsä rakentamiseen. Nyky-yhteiskunnassa lisääntyneen viestinnän ja erilaisten audiovisuaalisten sisältöjen runsauden vuoksi tähän liittyy muun muassa ihmisten valikoiva, aktiivinen ja tietoinen suhde mediaan.

Muuttunut digitaalinen toimintaympäristö on taustatekijänä vuoden 2012 alusta voimaan tullessa kuvaohjelmalainsäädännössä. Siinä panostetaan lasten turvallisuutta mediaympäristössä edistäviin toimenpiteisiin, kuten mediakasvatukseen sekä lasten huoltajille ja kasvattajille suunnattuun tiedottamiseen ja lasten mediaympäristöön liittyvän tutkimuksen edistämiseen. Nämä kuuluvat opetus- ja kulttuuriministeriön alaisen Mediakasvatus- ja kuvaohjelmakeskuksen viranomaistehtäviin.

Uudessa järjestelmässä ikärajaajärjestelmä säilyy, vaikka kuvaohjelmien ennakkotarkastuksesta on luovuttu. Kuvaohjelmien ikärajojen luokittelu on siirtynyt pääosin kuvaohjelma-alalla työskentelevien henkilöiden tehtäväksi. Viranomaisen toiminnan painopiste on siirtynyt kuvaohjelmamarkkinoiden jälkivalvontaan.

Tarjottavat kuvaohjelmat luokitellaan yhdenmukaisin perustein. Luokittelu koskee kaikentyyppisiä kuvaohjelmia eli elokuvia, televisio-ohjelmia ja pelejä sekä kaikkia kuvaohjelman tarjoamisen tapoja eli elokuvateatteriesityksiä, tallennelevitystä, televisiolähetystä ja esimerkiksi internetissä saatavilla olevia tilausohjelmalveluja.

Valvonta yhtenäistyy, kun televisiotointia koskevia lasten suojelemiseen liittyviä valvontatehtäviä siirtyy Viestintävirastolta Mediakasvatus- ja kuvaohjelmakeskukselle. Keskuksen tehtävänä on lisäksi edistää mediakasvatusta ja lasten mediataitoja yhteistyössä muiden viranomaisten ja toimialan yhteisöjen kanssa.

Lakiuudistuksella on monenlaisia vaikutuksia audiovisuaaliselle alalle. Säätelyn on tarkoitus olla mahdollisimman yhtenäistä eri muodossa tarjottavien sisältöjen suhteen. Elokuva-alalle ikärajalukittelu on täysin uusi tehtävä. Elokuvateattereihin ja tallennelevitykseen kohdistuu jatkossa valvontamaksuja. Myös televisioala tulee yhtenäisen luokittelujärjestelmän piiriin. Pelialalla on edelleen tarkoitus edistää erityisesti yhteiseurooppalaisen PEGI-järjestelmän käyttöä.

25 Mediakasvatuksella tuetaan laajaa ja monipuolista lukutaito-osaamista, joka vahvistaa lasten ja nuorten elämisen hallinnan taitoja.

26 Arvioidaan kuvaohjelmainsäädännön toimivuus ja uudistuksen vaikutukset lapsille turvalliseen mediaympäristöön eduskunnan edellyttämällä tavalla vuoden 2013 loppuun mennessä.

Osaamisen kehittäminen

Alan toimijoiden menestymisen edellytys on vahva ammatillinen osaaminen. Hyvä koulutusjärjestelmä turvaa myös audiovisuaalisen kulttuurin jatkuvuuden. Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelman 2011–2016 yhtenä tavoitteena on koulutustarjonnan suunnittelussa ottaa paremmin huomioon työelämän osaamistarpeen muutoksia koulutustarjonnan suuntaamisessa.

27 Sisällön luomiseksi ammattilaisten koulutusta ja osaamista kaikilla tarvittavilla eri osa-alueilla vahvistetaan ottamalla huomioon alan työllisyys- ja rahoituskehitysnäkymät sekä digitaalisen murrokset vaikutukset.

28 Kannustetaan alan ammattilaisia ja luodaan heille mahdollisuudet kansalliseen ja kansainväliseen ammatilliseen täydennyskoulutukseen.

Tutkimuksen ja tilastoinnin kehittäminen

Kaikkialle ulottuvat tietoverkot muokkaavat tapojamme viestiä, ajatella ja luoda. Valtiovallan, yritysten, kolmannen sektorin ja kansalaisten yhteisenä haasteena on oppia ymmärtämään muutoksen merkityksiä ja suunnata kehitystä niin, että yksilöiden ja yhteisöjen oikeudet ja potentiaali toteutuvat. Audiovisuaalinen kulttuuri muodostaa suuren osan näistä tietoverkkojen sisällöistä.

Tilastojen kehittämisessä yhteistyö alan kansainvälisten toimijoiden, kuten Eurooppalaisen Audiovisuaalisen Observatorion ja Eurostatin sekä suomalaisen toimijoiden kesken on välttämätöntä.

29 Alan tutkimuksessa audiovisuaalisen kulttuurin kaikkien osa-alueiden tulee olla tutkimuksen kohteena. Tuetaan toimenpiteitä perustutkimuksen kehittämiseksi sekä kehitetään alan sektoritutkimusta vastaamaan yhä paremmin hallintoviranomaisten tarpeita.

30 Tiedonkeruun menetelmiä kehitetään ja yhteen sovitetaan eri toimijoiden kesken ottamalla huomioon tietojen läpinäkyvyyden periaatteet. Audiovisuaalisten sisältöjen katsojalukujen tiedonkeruuta ja hyödyntämistä arvioidaan ottamalla huomioon tallennemyynti ja -vuokraus, festivaalien kävijämäärät, televisiolähetysten katsojamäärät sekä tilausohjelmalvelujen käyttäjämäärät.

Lähteet

Kirjalliset lähteet mukaan lukien ei julkaistut lähteet

- Alanen, Aku: Lama liippasi elokuva-alaakin, Tieto & Trendit 6/2011
- Alanen, Aku: Luovaa tuhoa kulttuurialoilla, Tieto & Trendit 1/2011
- Animaatioalan strategia 2010-2015. Toimittaja Liisa Vähäkylä, Finnanimation
- Assessing State aid for films and other audiovisual works, 2011, European Commission, ISSUES PAPER (http://ec.europa.eu/competition/consultations/2011_state_aid_films/index_en.html)
- Audiovisuaalisen politiikan linjat, Opetusministeriön julkaisuja 2005:8
- AV-sisältöpalvelujen kuluttajatutkimus 2011, Viestintäviraston julkaisuja 3/2011
- Blu-ray -soittimien määrä ja ostoaikomukset & Blu-ray -levyjen katsominen, Parametra, helmikuu 2011 (Filmikamarin teettämä selvitys)
- Communication from the Commission, EUROPE 2020 a strategy for smart, sustainable and inclusive growth; COM(2010) 2020
- Cronberg Tarja: Luova kasvu ja taiteilijan toimeentulo, Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2011:19
- EU Kids Online 2011 Report, The London School of Economics and Political Science
- Euroopan komission 26.11.2008 antama päätös K(2008) 6350 Suomen elokuvatuotannon tukiohjelmasta (Valtiontuki NN 70/2006 – Suomi)
- Euroopan komission tiedonanto neuvostolle, Euroopan parlamentille, talous- ja sosiaalikomitealle ja alueiden komitealle tietyistä elokuvaan ja muihin audiovisuaalisiin teoksiin liittyvistä oikeudellisista näkökohdista, KOM(2001)534
- Euroopan komission tiedonanto tietyistä elokuvaan ja muihin audiovisuaalisiin teoksiin liittyvistä oikeudellisista näkökohdista 26. syyskuuta 2001 annetun komission tiedonannon (elokuvatiedonanto) seurannasta annetun tiedonannon soveltamisen jatkamisesta (2007/C 134/03)
- EU:n neuvoston päätelmät lasten suojelusta digitaalimaailmassa (2011/C 372/04)
- Focus 2011. World Film Market Trends, Marché du Film & The European Audiovisual Observatory, 2011
- Gesetz über Maßnahmen zur Förderung des deutschen Films (Filmförderungsgesetz – FFG) in der Fassung der Bekanntmachung vom 24. August 2004 (BGBl. I S. 2277) zuletzt geändert durch das Sechste Gesetz zur Änderung des Filmförderungsgesetzes vom 31. Juli 2010 (BGBl. I S. 1048, in Kraft getreten am 6. August 2010)
- Hancock David: Goodby and Thanks for all the Memories – the end of 35mm, Screendigest, October 2011

- Joukkoviestimet (verkkojulkaisu), 2010. Tilastokeskus, Suomen virallinen tilasto
- Kansainväliset rahavirrat Suomen audiovisuaaliselle alalle vuonna 2010; FAVEX Finnish Film & Audiovisual Export 2011
- Katsaus audiovisuaalisen median markkinoihin 2010, Markkinakatsaus 4b/2010, Viestintävirasto, (www.ficora.fi)
- Katsaus viestintäviraston toimintaympäristöön 2012–2016, Viestintävirasto (www.ficora.fi)
- Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelma 2011–2016 (www.minedu.fi), ilmestyy painettuna vuonna 2012
- Kotimaisen elokuvan yleisöt -tutkimus 2010; Parametra; Suomen elokuvasaatiön julkaisuja (www.ses.fi)
- Kulttuuripolitiikan strategia 2020; Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2009:12
- Laajakaista- ja puhelinpalvelut. Tilastokatsaus tammi-kesäkuu 2012, Markkinakatsaus 6/2012, Viestintävirasto
- Laki elokuvataiteen edistämisestä (28/2000)
- Luova kasvu ja taiteilijan toimeentulo; Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2010:6
- Luova raha, Näkökulmia luovien alojen rahoitukseen, Hermia Oy:n julkaisuja 4/2011
- Mediaväkivalta. Lapset ja media. Luonnos toimintaohjelmaksi 2005–2007, Opetusministeriön monisteita 2004:10
- Mäkinen, Ville, Tekotodellisuus onkin totta, Näköalat, Ajankohtaista asiaa Tekesistä yrityksille 3/2011
- Naamatusten verkossa 2011, Tampereen Yliopisto, Viestinnän, median ja teatterin yksikkö
- Norberg Aarne: Digitaalisen online-jakelun läpimurto ja sen vaikutukset elokuvateollisuuden tuotantorakenteeseen, arvoketjuun ja ansaintalogiikkaan; Diplomityö Oulun yliopisto 2010.
- Opetus- ja kulttuuriministeriön strategia 2020; Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2010:4
- Osaava ja Luova Suomi. Opetus- ja kulttuuriministeriön tulevaisuuskatsaus; Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2010:15
- Public Funding for Film and Audiovisual Works, ed. Susan Newman-Baudais, 2011 Edition, a Report by the European Audiovisual Observatory, Strasbourg 2011
- Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelma; 22.6.2011, valtioneuvoston kanslia
- Raittila Pentti, Olin Nina ja Stenvall-Virtanen Sari: Viestintäkoulutuksen nousukäyrä – Monta tietä unelma-ammattiin ja suuriin pettymyksiin Viestintäalan ammattikuvat ja koulutustarpeet -hankkeen loppuraportti Tampereen yliopisto, Tiedotusopin laitos, Julkaisuja C 40 / 2006
- Suomen elokuva – Finlands Film, selvitys elokuvan julkisesta rahoituksesta, Opetusministeriön työryhmämuistioita 2008:29
- Suomen elokuvakoulu. Seurantaselvitys elokuva- ja televisiokoulutuksen kehityksestä vuodesta 2000 ja kehittämisenäkymistä. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2007:8
- Suomen pelitoimialan strategia 2010–2015, Suomen pelinkehittäjät ry & Neogames, 2/2010
- Suhdanne 2011/2; suhdannejulkaisuja, 21.9.2011, Elinkeinoelämän tutkimuslaitos
- Stenvall-Virtanen, Grönlund, Norberg, Pönni, Toivonen: Digitalisoitumisen vaikutukset luovien toimialojen liiketoimintamalleihin, Luovan Suomen julkaisuja 4, Luova Suomi / Cupore 2011
- Sähköisen median viestintäpoliittinen ohjelma; Valtioneuvoston selonteko, VNS 4/2012 vp.
- Three Year Action Plan 2012–2014 (draft); European Audiovisual Observatory; 30 September 2011 (www.obs.coe.int)
- Tieto käyttöön. Tiekartta tutkimuksen sähköisten tietoaaineistojen hyödyntämiseksi, Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2011:4
- Valtionavustuslaki (688/2001)
- Valtioneuvoston asetus elokuvataiteen edistämisestä (843/2007)

Valtioneuvoston yleisistunnon pöytäkirja 29.6.1996

Viestintämarkkinoiden puolivuotiskatsaus 2011,
Markkinakatsaus 3/2011, Viestintävirasto (www.ficora.fi)

Viestintä muutoksessa. Niukkuudesta yltäkylläisyyteen,
Liikenne- ja viestintäministeriön julkaisuja 33/2011

Väestöennuste 2009–2060, Tilastokeskus

Wii Juhani: Media uudistuvassa yhteiskunnassa.
Median muuttuvat pelisäännöt. Sitran raportteja 65,
Sitra, Helsinki 2006

www.nordic-tv.com

Yearbook 2006, Film and Video, Vol 3, European
Audiovisual Observatory, 2007

Yearbook 2010, Film and Video, Vol 3, European
Audiovisual Observatory, 2011.

Yearbook 2010, Trends in European Television, Vol 2,
European Audiovisual Observatory, 2011

Haastattelut ym. lähteet

AVEK, pääsihteeri Juha Samola ja
tuotantoneuvoja Milla Moilanen

Elokuvien valtiotukia koskeva keskustelu ja
kuulemistilaisuus, 25.8.2011 opetus- ja
kulttuuriministeriössä

SATU ry, toiminnanjohtaja Stiina Laakso,
puhelinkeskustelu 1.12.2011

SEK, toiminnanjohtaja Nina Laurio, puhelinhaastattelu
2.12.2011 ja 2.1.2012

SEK:n jäsenyhtiöt; lähde SEK, toiminnanjohtaja Nina
Laurio, Puhelinhaastattelu 2.12.2011

Suomen Filmikamari, toimitusjohtaja Tero Koistinen,
puhelinhaastattelu 19.12.2011

Suomen elokuvasäätiö, toimitusjohtaja Irina Krohn ja
tuotantojohtaja Petri Kempainen

Suomen elokuvasäätiön tilasto säätiöiden tukemien elokuvien
keskimääräisestä vuotuisesta rahoituksen jakautumisesta
2002–2010, sähköposti 21.12.2011, Niina Otva

Teatteri ja media-alan työntekijät TeMe ry, Aulikki
Raatikainen, sähköposti 19.12.2011

Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja -sarjassa vuonna 2012 ilmestyneet

- 1 Koulutus ja tutkimus vuosina 2011–2016; Kehittämissuunnitelma
- 2 Utbildning och forskning 2011–2016; Utvecklingsplan
- 3 Education and Research 2011–2016; A development plan
- 4 Suomen kansainvälinen yhteisjulkaiseminen
- 5 Tehostettua ja erityistä tukea tarvitsevien oppilaiden opetuksen kehittäminen 2007–2011; Kehittävän arvioinnin loppuraportti.
- 6 Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelma 2012–2015
- 7 Barn- och ungdomspolitiskt utvecklingsprogram 2012–2015
- 8 Child and Youth Policy Programme 2012–2015
- 9 Toiminta- ja taloussuunnitelma 2013–2016
- 10 Hitaasti mutta varmasti? Saavutettavuuden edistyminen yliopistoissa ja ammattikorkeakouluissa 2000-luvulla
- 11 Kulttuurihankkeet EU-ohjelmissa; Kulttuuri Euroopan rakennerahastohankkeissa sekä Manner-Suomen maaseutuohjelman hankkeissa kaudella 2007–2013
- 12 Kestääkö osaamisen pohja – PISA 2009 Suomessa
- 13 Sport and Equality 2011
- 14 Koulutuksen arviointisuunnitelma vuosille 2012–2015
- 15 Utvärderingsplan för utbildningen 2012–2015
- 17 The National Policy Programme for Older People's Physical Activity; Health and well-being from physical activity
- 18 Finnish research organizations' publications and citations in the Web of Science, 1990–2009
- 19 International co-publishing in Finland
- 20 Liikuntatoimi tilastojen valossa; Perustilastot vuodelta 2010
- 21 Yliopistolakiuudistuksen vaikutusten arviointi
- 22 Korkeakoulutettujen jatkokoulutuksen haasteet ja ehdotus järjestelmän kehittämiseksi – KYTKÖS-hanke
- 24 Opetus- ja kulttuuriministeriön vuosikatsaus 2011
- 28 Osaava -ohjelman käynnistysvaiheen arviointi 2010–2011. Kehittämishankkeiden itsearviointeja ja hyviä käytänteitä
- 29 Perusopetuksen laatukriteerit. Perusopetuksen, aamu- ja iltapäivätoiminnan sekä koulun kerhotoiminnan laatukriteerit
- 30 Kvalitetskriterier för den grundläggande utbildningen. Kvalitetskriterier för den grundläggande utbildningen, morgon- och eftermiddagsverksamheten inom den grundläggande utbildningen och för skolans klubbverksamhet

Opetus- ja kulttuuriministeriö

Undervisnings- och kulturministeriet

Ministry of Education and Culture

Ministère de l'Éducation et de la culture

ISBN 978-952-263-182-4 (nid.)
ISBN 978-952-263-183-1 (PDF)
ISSN-L 1799-0343
ISSN 1799-0343 (painettu)
ISSN 1799-0351 (PDF)

Helsinki 2012

